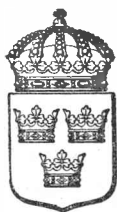

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 22

ANDRA KAMMAREN

1967

20—21 april

Debatter m. m.

Torsdagen den 20 april

	Sid.
Svar på frågor av:	
herr Gustavsson i Alvesta ang. viss befogenhet för provningsnämnd	5
herr Fridolfsson i Stockholm ang. beredande av plats vid fackskolor	5
herr Werner ang. åtgärder för att garantera mötesfrihet och mötesdeltagares säkerhet.	7
herr Wiklund i Stockholm ang. ambulansväsendets insatsberedskap och transportkapacitet.	8
herr Gustavsson i Alvesta ang. kontakt med barnavårdsnämnd vid ordination av narkotika i vissa fall.	11
herr Sjöholm ang. representation för handikapprörelsen i vissa utredningar och organ.	11
herr Nordstrandh ang. statens avtalsverks deltagande i överläggningar rörande en ny förhandlingsordning.	14
herr Krönmark ang. statens ungdomsråds uppgifter.	14
Svar på interpellationer av:	
herr Nilsson i Gävle ang. handläggningen av ärenden rörande vapenfri tjänst.	17
herr Nilsson i Östersund ang. bestämmelserna för ordination av vissa hjälpmedel för blinda.	19
herr Jansson ang. explosionsolyckorna inom sprängämnesindustrin	21
herr Henningson ang. lagstiftning om en uppsökande socialvårdande verksamhet.	24
fröken Anderson i Lerum ang. ersättningen från den allmänna sjukförsäkringen för sjuktransport.	26
fru Lindberg ang. familjebostadsbidrag till särskilt förordnad förmyndare.	28

	Sid.
herr Persson i Heden ang. den statliga grupplivförsäkringens giltighet vid arbetslöshet.....	29
fru Renström-Ingenäs ang.™ det svenska atomenergiprogrammets kommersiella utvecklingsmöjligheter.....	32
Interpellationer av:	
herr Andersson i Örebro ang. stöd åt den svenska skoindustrin....	40
herr Johansson i Skärstad ang. beredskapsåtgärder inom sjukvården i samband med övergången till högertrafik.....	41

Fredagen den 21 april

Rätten till avdrag vid beskattningen för forskningskostnader.....	43
Beskattningen av realisationsvinst vid försäljning av aktier.....	45
Avveckling av vissa punktskatter.....	51
Utredning rörande befattningar som riksdagens pressombudsman och som tryckeriteknisk expert vid riksdagens förvaltningskontor....	56
Ökade insatser för riksdagens utåtriktade verksamhet.....	68
Fortsatt valutareglering.....	69
Boxnings straffbarhet och förbud mot professionell boxning.....	74
Viss översyn av medborgarskapslagstiftningen.....	76
Förhörsvittne vid polisförhör.....	89
Rätten till semester.....	91
Vissa sjukförmåner för hemmadöttrar.....	92
Ungdomens situation i dagens samhälle.....	96
Åtgärder mot asocialt beteende, m. m.	98
Försöksverksamhet med sammanhållna klasser i grundskolans årskurs 9	101
Slopande av betygsgivningen i uppförande och ordning i slutbetyg...	102
Meddelande ang. plenum.....	104
Interpellation av herr Franzén i Träkumla ang. planerna beträffande militära övningsområden inom Stenkumla kommun.....	104
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Sjöholm ang. införande av mervärdeskatt.....	106
herr Björkman ang. upplysningsverksamheten beträffande fyllnadsinbetalning av skatt.....	106
herr Wikner ang. sysselsättningssvårigheter på grund av mekaniseringen inom skogsbruket.....	106

Samtliga avgjorda ärenden

Fredagen den 21 april

	Sid.
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 24, ang. rätten till avdrag vid beskattningen för forskningskostnader.....	43
— nr 26, ang. beskattningen av realisationsvinst vid försäljning av aktier.....	45
— nr 31, ang. avveckling av vissa punktskatter.....	51
— nr 32, om åtgärder mot missbruk av teknisk sprit.....	56
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 19, ang. placeringen av lån med statlig kreditgaranti.....	56
— nr 21, ang. riksdagstrycket.....	56
— nr 22, om utredning rörande befattningar som riksdagens pressombudsman och som tryckeriteknisk expert vid riksdagens förvaltningskontor.....	56
— nr 23, om ökade insatser för riksdagens utåtriktade verksamhet..	68
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 55, ang. fortsatt omorganisation av väg- och vattenbyggnadsverket m. m.	69
— nr 56, ang. musikdramatisk utbildning m. m.	69
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 26, ang. fortsatt valutareglering.....	69
— nr 27, om begränsning av valutatilldelningen för utrikes resor...	74
— nr 28, ang. lag med särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning, m. m.	74
— nr 29, ang. ändring i förordningen om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar, m. m.	74
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 23, om boxnings straffbarhet och om förbud mot professionell boxning.....	74
— nr 25, ang. tillsättandet av ledamöter i styrelse för offentlig rätts-hjälpsanstalt.....	76
— nr 26, ang. återtagning och lagsökning på grundval av samma avbetalningskontrakt.....	76
— nr 27, om viss översyn av medborgarskapslagstiftningen.....	76
— nr 28, om förhörsvittne vid polisförhör.....	89
— nr 29, om underlättande för make att antaga hustruns namn som ogift.....	91
— nr 30, ang. förvärv av äldre syskons släktnamn.....	91
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 31, ang. arbetet på sön- och helgdagar i bageri- och konditorirörelse.....	91
— nr 32, om viss översyn av arbetarskyddslagens tillämpningsföreskrifter.....	91
— nr 33, ang. ersättning från allmän försäkringskassa för vård utomlands.....	91
— nr 34, ang. rätten till semester.....	91
— nr 35, om en ändring av vissa helgdagars placering.....	92
— nr 36, om vissa sjukförmåner för hemmadöttrar.....	92
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 12, ang. ökat stöd till skoglig forskning	96
— nr 13, om samordning och utveckling av skogsnäringens forskningsarbete.....	96
— nr 14, om utnyttjande av skog ovan skogsodlingsgränsen.....	96

	Sid.
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 17, ang. ungdomens situation i dagens samhälle.....	96
— nr 18, om åtgärder mot asocialt beteende, m. m.	98
— nr 19, om utredning angående orsakerna till den ökade ungdomskriminaliteten.....	101
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 57, om försöksverksamhet med sammanhållna klasser i grundskolans årskurs 9.....	101
— nr 58, om slopande av betygsgivningen i uppförande och ordning i slutbetyg.....	102
— memorial nr 59, ang. uppskov med behandlingen av vissa ärenden	103
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 25, ang. skyldighet för fastighetsägare att delta i kostnad för enskild väg.....	103
— nr 26, om belysning av övergångsställen för gående.....	103
— nr 27, ang. färg och belysning på motorfordon.....	103
— nr 28, om åtgärder för att motverka mörkerolyckor.....	103
— nr 29, ang. vissa anslag ur kyrkofonden, m. m.	103
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 60, ang. vissa anslag ur kyrkofonden, m.m., i vad avser anslag till restaurering av Strängnäs domkyrka.....	103
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 30, om utrustning av polisens bilar med varningsskyltar i syfte att öka trafiksäkerheten.....	104
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> memorial nr 20, ang. uppskov med behandlingen av vissa ärenden.....	104
— utlåtande nr 21, om angivande på körkort av blodgrupp m. m. ..	104

Torsdagen den 20 april

Kl. 15.30

§ 1

Svar på fråga ang. viss befogenhet för
prövningsnämnd

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som yttrade:

Herr talman! Herr Gustavsson i Alvesta har frågat mig om jag anser att prövningsnämnd på grund av sin funktion som besvärinstans är förhindrad att göra taxeringsnämnd uppmärksam på innehållet i ett av riksdagen godkänt utskottsbetänkande.

Taxeringsföreskriften föreskriver att den verksamhet som frågeställaren efterlyser skall utövas av förste taxeringsintendenten i varje län.

Vidare anförde

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få framföra ett tack för svaret på min fråga.

Anledningen till frågan var helt enkelt den, att en organisation gjorde en framställning till prövningsnämnden och hemställde att ett riksdagsbeslut rörande tillämpningen av bestämmelserna rörande reseavdrag skulle bringas till taxeringsnämndernas kännedom, varvid organisationen i fråga fick det svaret att nämnden »i egenskap av prövningsinstans» inte kunde skriva på det sättet.

Jag tackar nu för statsrådets svar och hoppas att taxeringsintendenten i fortsättningen kommer att för taxeringsnämnderna bekantgöra de beslut som riksdagen fattat.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 2

Svar på fråga ang. beredande av plats
vid fackskolor

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN, som yttrade:

Herr talman! Herr Fridolfsson i Stockholm har frågat om jag är beredd att medverka till att de många sökandena till fackskola i Stockholm bereds plats vid de skolor som ansökt om tillstånd att inrätta dylik skolform och som har behövliga resurser tillgängliga.

1964 års riksdag har beslutat, att de gymnasiala skolformerna skall byggas ut så att år 1970 av årskullen skall kunna tas in 30 procent i gymnasiet och 20 procent i fackskolan.

Starka skäl av både pedagogisk-organisatorisk och resursmässig natur talar för att denna utbyggnad sker så att de gymnasiala skolformerna koncentreras till skolenheter av tillräcklig storlek. En uppsplittring av fackskolan i Stockholm på många skolenheter bör därför undvikas. Det bör i sammanhanget nämnas, att antalet intagningsplatser vid gymnasium och fackskola i Stockholm medger en intagning till dessa skolformer läsåret 1967/68 av drygt 55 procent av den aktuella årskullen, och att antalet fackskoleplatser i staden är 2 700 medan antalet förstahandssökande uppgår till cirka 2 650.

Vidare anförde:

Herr FRIDOLFSSON i Stockholm (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka ecklesiastikministern för svaret.

Svar på fråga ang. beredande av plats vid fackskolor

Orsaken till att jag framställde min fråga var de i pressen lämnade uppgifterna om den bristande balans, som råder här i Stockholm mellan antalet befintliga fackskoleklasser och antalet sökande dit. Enligt dessa uppgifter kan man i år förutse att cirka 1 000 sökande till fackskolan inte kommer att kunna beredas plats.

Statsrådet säger i sitt svar att antalet fackskoleplatser i Stockholm är 2 700, medan antalet förstahandssökande uppgår till cirka 2 650. Jag antar att statsrådet anser det vara siffror som talar. Dels vederlägger de på ett effektivt sätt pressuppgifterna, dels vittnar de om en föredömlig planering.

Jag vet inte hur statsrådet har kommit fram till dessa siffror, men jag beivlar naturligtvis inte att de är korrekta. Utgångspunkten för min frågeställning är emellertid de uppgifter jag fått från Stockholms skoldirektion. Jag har så sent som i dag talat med två skolinspektörer där, och båda har lämnat exakt samma besked: Stockholms stad har 1 800 fackskoleplatser, uppdelade på 60 klasser om 30 elever i varje klass. Antalet förstahandssökande till dessa 1 800 platser är 2 117, plus 3 880 andrahandssökande. Dessa andrahandssökande kommer från de nära 5 500 sökande till gymnasiet. Eftersom många av dem kommer att konkurrera med de 2 117 förstahandssökande verkar uppgiften att det finns en kö av cirka 1 000 elever till fackskolorna här i Stockholm vara tillförlitlig.

Om vi alltså utgår från att de uppgifter jag fått från skoldirektionen i Stockholm är riktiga, så vore det väl att uppfatta som glädjande om de privata skolor — Beskowska skolan och Nya elementarskolan för flickor — som ansökt om tillstånd att inrätta fackskola fr. o. m. kommande hösttermin hade fått sådant tillstånd. Skolöverstyrelsen borde vara tacksam för varje möjlighet att lätta den ansträngda situationen men har vägrat att ge skolor-

na det begärda tillståndet. Avslaget har motiverats med att det inte finns tillräckligt stort antal förstahandssökande till just dessa två skolor — en rätt underlig motivering. Det är väl naturligt att föräldrar och elever har funnit det tveksamt, om man skall lämna en förstahandsansökan till en skola som inte existerar. Man kan kanske säga att de har en mindre byråkratisk inställning!

På grund av den långa kön utanför fackskolorna i Stockholm — om nu de uppgifter jag fått är riktiga — är det närmast självklart att de två nämnda skolorna omedelbart skulle fyllas. Enligt mitt sätt att se är det därför oförklarligt, att skolorna inte fått tillstånd att inrätta fackskola. Skolorna disponerar för ändamålet erforderliga lokaler och erforderlig lärarpersonal. De tvingas till en begränsning av sin verksamhet, och tillgängliga resurser utnyttjas inte.

Jag vet inte om detta ur Stockholms stads synpunkt kan betecknas som god skolplanering.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Herr Fridolfsson i Stockholm har nog fått detta med god skolplanering om bakfoten. Det är ju därför att det skall vara en god skolplanering som skolöverstyrelsen och regeringen följer de av riksdagen år 1964 uppdragna riktlinjerna. Jag vet inte om herr Fridolfsson var med då, men jag tror det. Det uttalades klart och enhälligt av riksdagen, att resurserna lägger hinder i vägen för en fullkomligt fri utbyggnad av de frivilliga gymnasiala skolorna.

Nya elementarskolan för flickor hade 14 förstahandssökande till social linje och Beskowska skolan — det är alltså de privatskolor som herr Fridolfsson här ömmar för — hade 5 sökande till social linje och 12 sökande till ekonomisk linje. Detta kan ju uppenbarligen

Svar på fråga ang. åtgärder för att garantera mötesfrihet och mötesdeltagares säkerhet

inte vara skäl för att skolöverstyrelsen omedelbart skall springa åstad och tillstyrka ytterligare fackskolelinjer, när procentalet härvidlag redan nu är högst i landet för gymnasiala skolor, nämligen 55 procent — möjligen med undantag för Djursholm, Saltsjöbaden, Lidingö och ytterligare några sådana städer.

Om vi skall få balans inom skolväsendet, vilket vi nu håller på att få — äntligen, kan man verkligen tillägga — är det nödvändigt att följa de riktlinjer som statsmakterna dragit upp och inte rusa åstad så fort det minsta lilla tryck uppstår här eller där.

Herr FRIDOLFSSON i Stockholm (h):

Herr talman! Att säga att det »börjar bli balans inom skolväsendet» är väl att göra sig skyldig till en liten överdrift. De uppgifter jag fått från skoldirektionen här i Stockholm är säkert korrekta — jag antager att statsrådet också har den uppfattningen — och det är därför nödvändigt att det vidtages vissa åtgärder.

I gymnasiepropositionen år 1964 uttalade statsrådet följande: »I sitt utlåtande har skolöverstyrelsen framhållit att beträffande statsbidrag till privata fackskolor i huvudsak bör gälla samma principer som i fråga om privata gymnasier. Jag delar överstyrelsens uppfattning och vill sålunda framhålla att ett privat gymnasium bör söka vidga sin organisation genom att så långt möjligt äver inrätta fackskola.»

Nu är det två skolor här i Stockholm som har ansökt om tillsånd att inrätta fackskola men fått avslag. Det rimmar väl illa med det uttalande som statsrådet gjorde 1964?

Vad gäller det ringa antalet sökande till de aktuella två stockholmsskolorna är det min uppfattning, att elever icke i första hand söker till en skola som inte existerar.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Herr Fridolfsson kan väl ändå inte vara alldeles okunnig om att de elever det här är fråga om har andra fackskolor i Stockholm att söka till.

Herr FRIDOLFSSON i Stockholm (h):

Herr talman! Ja, men de platser som dessa 1 000 elever söker till finns ju inte!

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Svar på fråga ang. åtgärder för att garantera mötesfrihet och mötesdeltagares säkerhet

Ordet lämnades på begäran till

Herr statsrådet NILSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Werner har frågat inrikesministern om han med anledning av de upprepade mötesstörningarna överväger att vidta särskilda åtgärder för att garantera mötesfrihet och mötesdeltagares säkerhet. Frågan rör ärenden som det tillkommer justitieministern att handlägga och har därför överlämnats till denne för besvarande. En fråga i samma ämne har nyligen besvarats av justitieministern i första kammaren, och jag ber att i justitieministerns ställe få redogöra för detta svar.

Missförhållanden har under senare tid förekommit i samband med offentliga framträdanden av företrädare för olika meningsriktningar. Alla har emellertid samma rätt att fritt och ostört framföra sina åsikter oberoende av den mening de företräder. Den som stör eller söker hindra allmän sammankomst — dit sådana framträdanden räknas — kan straffas med fängelse upp till sex månader. Det finns således redan stöd i lagstiftningen för att ingripa mot såda-

Svar på fråga ang. ambulansväsendets insatsberedskap och transportkapacitet

na kränkningar av mötes- och yttrandefriheten.

Det är ytterst angeläget att störningar av detta slag hindras. Det är beklagligt, när antidemokratiska metoder kommer till användning, men det är också beklagligt att man skall behöva tillgripa polis skydd för att få demokratins principer respekterade. För att skydda mötes- och yttrandefriheten kan det emellertid bli nödvändigt med polisövervakning, och polismyndigheterna har uppmärksamheten riktad på dessa problem.

Justitieministern förklarade avslutningsvis att han avser att också i fortsättningen noga följa utvecklingen på detta område.

Vidare anförde

Herr WERNER (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Nilsson för svaret, även om det inte medförde några särskilt konstruktiva förslag. Att frågan har råkat bli ställd i både första och andra kammaren får väl tas som ett argument för författningsreformens enkammarssystem.

Det är en mycket allvarlig fråga det gäller: att slå vakt om den demokratiska åsiktsfriheten och säkerheten. Den nedbusning av politiska möten som har börjat förekomma hör förvisso hemma under andra regimer än vår. Vad som har inträffat är inte att några mötesbesökare av en tillfällig impuls har spelat över — sådant har vi ju allesammans varit med om. Det är i stället fråga om organiserade aktioner av grupper, som med anförare i god tid fattat posto i möteslokalen för att effektivt kunna kväva yttrandefriheten genom oväsen och hot mot gästande mötesdeltagare.

Jag fick del av ett protokoll från ett offentligt möte i universitetets aula i Lund, och jag vill referera ett par små provbitar.

Redan då ordföranden öppnade mötet för att hälsa publiken välkommen, hördes flerfaldiga rop: »Quisling, förräda-

re, mördare». Man kastade pappersflygplan mot talarpodiet, man visslade i kör och svängde stora medhavda plakater med diverse texter, som jag inte här skall citera. Man avbröt genom att i talbörjan ropa under långa perioder. Medan talare befann sig mitt i sina framställningar började man sjunga Internationalen. Då de båda gästarna, som var vietnameser, efter mötets nödtvungna avslutande skulle lämna salen tvingades de att passera genom led av dryga hundratalet motståndare, som skrek hotfulla uttalanden och okvädinsord. De som svarade för mötet fick slå en skyddande ring runt sina gäster för att trygga deras säkerhet.

Det är beklämmande att sådant kan försiggå i sammanhang där den akademiska bildningen borde höra hemma. Det inträffade röjer också en skrämmande brist på enklaste demokratiska fostran, vilket är betänkligt. Hur olustigt det än är — det håller statsrådet med om — att hålla möten under polisuppsett, så är det tydligen nödvändigt. Nog anser vi väl alla att polisens uppgift är att garantera de demokratiska rättigheterna till mötesfrihet och säkerhet.

När nu polisen säger sig sakna personal för bevakning — man måste också anhålla om handräckning i tid och bekosta densamma — är det mycket angeläget att polisens resurser inte inskränks på sätt som har skett. Senast begärdes här i riksdagen en utökning med 969 tjänster; det blev 251. Högern föreslog i sammanhanget ytterligare 150 tjänster. Hade man följt detta förslag, hade läget i alla fall varit något bättre.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på fråga ang. ambulansväsendets insatsberedskap och transportkapacitet

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING, som yttrade:

Svar på fråga ang. ambulansväsendets insatsberedskap och transportkapacitet

Herr talman! Herr Wiklund i Stockholm har frågat om jag anser att 1964 års reform av ambulansväsendet skapat den »höga insatsberedskap» och »tillfredsställande transportkapacitet» särskilt på landsbygden, som vid reformens godkännande var det allmänna målet för sjuktransportverksamhetens ordnande.

Den 1 januari 1965 trädde den lagändring i kraft som ålade landstingskommun eller stad ansvaret för det vägbundna ambulanssystemet.

En hög insatsberedskap är beroende av flera faktorer — organisation och lokalisering av ambulansstationer, möjlighet att snabbt tillkalla ambulans, personalens utbildning, ändamålsenliga fordon med lämplig utrustning. De senaste åren har ett betydande utvecklingsarbete lagts ned. Ambulanstjänsten har inom så gott som samtliga sjukvårdsområden utretts och delvis omorganiserats. Nya ambulanser har anskaffats, och i vissa fall har omstationering skett. SOS-systemet är genomfört i så gott som hela landet. För radiokommunikationerna har ett enhetligt system utarbetats genom telestyrelsens försorg. Utbildning av ambulanspersonal genomförs under överinseende av medicinalstyrelsen.

Beträffande transportkapaciteten bör framhållas att organisationen dimensionerats på grundval av gjorda erfarenheter. Genom bl. a. samverkan mellan alarmeringsstationer och basstationer strävar man efter att lösa uppkomna situationer vid större krav eller samtidigt inträffade behov av sjuktransporter. Även tillfälliga omstationeringar under särskilt utsatta tider på dygnet praktiseras.

Organisationen måste givetvis ständigt anpassas till framkomna erfarenheter, till förändringarna i samhället och till de nyheter — inte minst tekniska — som kan bidra till en ökad effekt.

Vidare anförde:

1* — *Andra kammarens protokoll 1967, Nr 22*

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för det upplysande svaret på min enkla fråga.

När reformen av sjuktransportväsendet beslöts år 1964 ville jag egentligen gå längre än att landstingen enligt sjukvårdslagen skulle åläggas att tillse, att det inom sjukvårdsområdet finns en ändamålsenlig ambulansorganisation, det må vara i landstings-, i primärkommunal eller i enskild regi. Ambulanspersonalen kommer ju ofta i en ganska ömtålig ställning och borde nog därför i princip bestå av personer i samhällets tjänst. Jag tvekade dock, främst inför övergångssvårigheterna och ökade kostnader. Det är ett tillfredsställande besked som socialministern har lämnat. Allmänheten oroas lätt om denna sjuktransportservice vid något tillfälle anses inte fungera helt perfekt. Ett sådant tillfälle ligger bakom min fråga.

Den 11 april inträffade en bilkollision vid Lillsved på Värmdön. En 31-årig man omkom och tio personer skadades, varav fem barn i sju—åttaårsåldern. Enligt en pressuppgift fanns på fem minuters körväg från olycksplatsen en just nedlagd hjälpstation med två ambulanser och personal, men ambulanstjänsten hade från den 1 april centraliserats till Nacka och Gustavsberg. De nämnda två ambulanserna uppgavs inte kunna eller få tråda i tjänst. Det tog därför längre tid att få fram de fyra ambulanser till olycksplatsen, som erfordrades för transporten av de många offren.

Det är naturligt, herr talman, att allmänheten, det må vara med fog eller inte, oroas av sådana pressuppgifter. Oron är *också* en realitet, inte bara olycksfallen. Denna händelse gav för övrigt extra presseko på grund av att larmet enligt dessa uppgifter tycks ha fastnat på sin väg fram till rätt ambulanspersonal.

Jag lämnar uttryckligen frågan om riktigheten av dessa i pressen hittills

Svar på fråga ang. ambulansväsendets insatsberedskap och transportkapacitet

obestridda uppgifter öppen. Många andra uppgifter talar för att ambulansväsendet just i stockholmsregionen i stort sett fungerar bra. Jag har med min fråga endast velat bereda sjukvårdens högste företrädare i landet tillfälle att offentligt klargöra, hur ambulansreformen av år 1964 i allmänhet har utfallit, och det har vi fått besked om.

Värmdöhandelsen, som är föremål för utredning, ger mig dock anledning att ställa några korta, mera allmängiltiga följdfrågor.

Kan man, herr statsråd, säga att den alltjämt blandade företagsformen på sjuktransportområdet i landet principiellt är godtagbar även i dagens läge? Vilka är erfarenheterna hos exempelvis medicinalstyrelsen, som fick överinseendet över även ambulansväsendet i och med reformen 1964 och vad har länsläkarna att säga?

Är ambulansväsendets lokala basering tillräckligt spridd över landet för att motverka risken av oacceptabelt långa framkörningar, otillräcklig lokal-kännedom hos personalen etc., omständigheter, som också kan ha spelat en viss roll i det fall jag har relaterat?

Är de för ambulansväsendet ansvariga inne på tanken att helikoptertransporter borde bli ett mera ordinärt inslag inte bara i våra skärgårdar och i de mycket vidsträckta länen utan även t. ex. i stockholmsregionen? Särskilt sommartid uppstår ofta svåra trafik-hinder vid tillfartsvägarna till Stockholm med stora svårigheter att genomföra en snabb sjuktransport in till eller genom huvudstaden med en ambulans till lands.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING:

Herr talman! Beträffande den olycks-händelse som inträffade utanför Stockholm och som herr Wiklund har åbe-ropat vill jag säga följande.

En undersökning som Stockholms läns landsting har gjort av påstådd för-

sening av ambulans till olycksplatsen i Lillsved nära Gustavsberg visar att personalen handlade föredömligt snabbt och att beredskapen fungerade väl. Jag skulle vilja rekommendera herr Wiklund att ta del av den utredningen — jag kan tillhandahålla ett visst mate-rial.

Eftersom vissa frågor beträffande länet har kommit på tal vill jag framhålla, att från den 1 maj kommer under veckoslut och helger en extra ambu-lans att ställas upp på Djurö för att därifrån betjäna den yttre skärgården.

Herr Wiklund ställde vidare fyra el-ler fem olika frågor till mig. De frågor-na får herr Wiklund nog återkomma med i vanlig ordning. Rent allmänt vill jag säga, att de stora fördelarna med den nya ambulansorganisationen ligger i samordningen, möjligheten till bättre överblick och mera rörliga omplace-ringar, förbättrade radiokommunikation-er etc. Antalet ambulanser behöver inte öka så mycket. De kan utnyttjas betydligt bättre än tidigare.

Såvitt jag vet har också de vunna erfarenheterna varit goda. Men det är ett system under utbyggnad, och som jag framhållit i mitt interpellationssvar får man naturligtvis förutse att verksamhe-ten steg för steg kommer att effektivis-eras i olika avseenden.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! De frågor jag ställde var egentligen tre till antalet, och samtliga var sådana som jag tycker ligger inom ramen för den första frågan. Jag kan t. ex. ta frågan om helikoptertrans-port. I det svar jag fått — och som jag har betecknat som mycket utförligt och utomordentligt värdefullt — talas det på slutet om att tekniska nyheter bör och kommer att tas i bruk. Det tycker jag anslöt väl till min följdfråga om he-likoptertransporter. Jag förstår emeller-tid att det kan vara svårt att svara på en sådan fråga så här på rak arm.

Det är alldeles uppenbart att den

Svar på fråga ang. kontakt med barnvårdsnämnd vid ordination av narkotika i vissa fall — Svar på fråga ang. representation för handikapprörelsen i vissa utredningar och organ

växande trafiken — det är framför allt den som jag har haft i tankarna, då jag frågade — måste innebära en allt hårdare belastning också på ambulansväsendet. Det rör sig här om mycket stora tal. Jag har fått en uppgift om att antalet bilar omedelbart efter kriget var omkring 200 000, nu är det bortåt 2 miljoner.

Herr statsrådet säger att man kanske inte behöver öka ut antalet ambulanser nämnvärt, men det tror jag är en väl optimistisk bedömning mot bakgrunden av den väldigt kraftiga trafikökningen.

De övriga frågor jag framställde avsluter sig också till svaret, men jag kan medge att frågan om huvudmannaskapet, driften av ambulansväsendet, kan vara av så principiell natur att jag blir tvungen att komma tillbaka till den frågan. Jag har som jag antydde varit mycket intresserad av denna redan tidigare, och jag kanske därför återkommer i saken. I så fall är jag tacksam för att få diskutera denna särskilda principfråga med socialministern.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på fråga ang. kontakt med barnvårdsnämnd vid ordination av narkotika i vissa fall

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Gustavsson i Alvesta har frågat, om läkare, som skriver ut recept på narkotika till s. k. legaliserade narkotikamissbrukare, har skyldighet att kontakta barnvårdsnämnd i de fall minderåriga barn vistas i patientens hem.

Enligt barnvårdslagen skall barnvårdsnämnd ingripa bl. a. om någon, som inte fyllt 18 år, misshandlas i hem-

met eller annars behandlas på sådant sätt där, att hans kroppsliga eller själsliga hälsa utsätts för fara, eller om hans utveckling äventyras på grund av föräldrarnas eller annan fostrares olämplighet som fostrare eller bristande förmåga att fostra honom. Lagen föreskriver skyldighet för bl. a. läkare att utan dröjsmål till barnvårdsnämnd anmäla sådant som han fått kännedom om i sin verksamhet och som kan föranleda nämndens ingripande. Ingen läkare är undantagen från denna skyldighet.

Vidare anförde

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Jag tackar socialministern för svaret på min fråga.

Socialministern hänvisar till barnvårdslagens föreskrift att läkare skall anmäla sådant som han fått kännedom om i sin verksamhet. Jag känner till det, men jag ställer mig faktiskt frågan: Har de läkare som skriver ut recept verkligen familjesituationen klar för sig i dessa fall? Gör de verkligen en sådan undersökning att de vet huruvida det är små barn i ifrågavarande hem? Jag är mycket tveksam på den punkten; jag är dock förhindrad att nämna några exempel. Sker anmälan är det barnvårdsnämndens sak att handla, men jag är som sagt tveksam.

Vi vet ju hurudan situationen i vårt samhälle är på detta område, och med tanke på de exceptionella förhållanden som bruket av narkotika kan ge upphov till i ett hem kan det naturligtvis uppstå situationer, då barnen lämnas vind för våg.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Svar på fråga ang. representation för handikapprörelsen i vissa utredningar och organ

Ordet lämnades på begäran till

Svar på fråga ang. representation för handikapprörelsen i vissa utredningar och organ

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Sjöholm har frågat, om inte handikapprörelsen borde vara bättre representerad i utredningar och organ, som sysslar med för de handikappade vitala frågor.

Handikapprörelsen är ett vidsträckt begrepp. Det finns ett tjugotal organisationer som har verksamhet för handikappade som huvudsaklig uppgift. Organisationerna utför på sina olika områden ett utomordentligt värdefullt arbete och inrymmer mycken sakkunskap, som samhället på många sätt utnyttjar. Inom Svenska centralkommittén för rehabilitering sker med statligt stöd ett omfattande praktiskt utvecklingsarbete beträffande tekniska hjälpmedel. Vissa handikappförbund samverkar inom Handikapporganisationernas centralkommitté.

År 1965 inrättades statens handikappråd som ett kontakt- och samarbetsorgan för att främja samverkan mellan myndigheter och handikapporganisationer samt mellan organisationerna inbördes. Handikapprådet har således som en av sina främsta uppgifter att ge organisationerna möjlighet att delta i och påverka lösningen av för de handikappade aktuella frågor. I handikapprådet ingår representanter för var och en av de 15 medlemsorganisationerna.

En statlig utredning som spänner över hela handikappområdet kan av praktiska skäl inte innehålla representanter för alla olika handikapporganisationer för att på detta sätt utnyttja deras sakkunskap inom skilda handikappområden. Deras erfarenheter måste inhämtas på annat sätt. I direktiven till den pågående handikapputredningen har framhållits, att utredningen under sitt arbete bör samråda med statens handikappråd. Handikapprörelsens allmänna intressen brukar i övrigt tillgodoses genom att någon eller några ledamöter av utredningar som är

av särskild betydelse för de handikappade tillhör eller har anknytning till handikapprörelsen.

Inom organ, som sysslar med för de handikappade väsentliga frågor, är handikapprörelsen ofta företrädd. Så är t. ex. fallet i arbetsmarknadsstyrelsens arbetsvårdsdelegation, i styrelsen för statens arbetsklirik och i den till medicinalstyrelsen knutna hjälpmedelsnämnden.

Jag finner det för min del värdefullt att representanter för skilda grupper av handikappade bereds tillfälle att medverka i behandlingen av för dem betydelsefulla frågor. Det gäller att för varje enskilt fall finna de mest praktiska formerna för detta. Det står ju också handikapporganisationerna fritt att — enskilt eller t. ex. genom statens handikappråd — till utredningar och organ genom framställningar och upp- vaktningar framföra sina synpunkter på frågor som rör de handikappades intressen.

Vidare anförde:

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Jag fick ett långt och utförligt svar, och jag är naturligtvis tacksam för det. Men egentligen fick jag inte svar på frågan, såsom ofta är fallet vid besvarandet av enkla frågor här i kammaren. Jag har frågat om inte handikapprörelsen borde vara bättre representerad i utredningar och organ på området, och det har inte socialministern svarat vare sig ja eller nej på.

Nu förstår jag mycket väl att socialministern tycker att man skall läsa svaret som om allt enligt socialministerns mening är väl bestämt på området. Det tycker kanske inte jag. Men det är ju mindre betydelsefullt vad jag tycker och måhända även vad socialministern tycker. Det väsentliga är vad de handikappade tycker.

Jag har här en tidning som heter

Svar på fråga ang. representation för handikapprörelsen i vissa utredningar och organ

HCK Information, utgiven av Handikapporganisationernas centralkommitté. Där skriver Richard Sterner att »inte får vi i handikapprörelsen vara med tillräckligt när det gäller verkligt betydelsefulla planeringar som avser våra intressen. Vi är t. ex. inte med i den nu aktuella handikapputredningen. Över huvud taget är det sällan som handikapprörelsen får någon representant i statliga utredningar.»

När nu socialministern säger, att man inte kan ha med representanter för alla specialister inom handikapprörelsen, så förstår jag mycket väl detta. Men man kunde ha med någon som har ett samlat grepp över frågorna, ty sådana personer finns att tillgå. Det är väsentligt att de handikappade inte skall behöva känna sig ytterligare handikappade genom att hållas utanför utredningar, som skall lösa frågor av verkligt vital betydelse just för de handikappade.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **ASPLING**:

Herr talman! Jag vill understryka att handikapprådet, som inrättades för några år sedan, tillkom för att vara ett samordnande, koordinerande, kontaktorgan.

Jag vill dessutom säga att den bild herr Sjöholm här gav oss är nog så ensidig. Jag har i mitt svar framhållit, att handikapporganisationerna på en rad områden är direkt eller indirekt inkopplade. Låt mig ta ytterligare några exempel.

Inom den nu arbetande blindvårdsutredningen är De Blindas förening representerad genom sin ordförande. Handikapputredningens ordförande har exempelvis varit ordförande i DHR, och han är för närvarande ordförande i Norrbackainstitutets styrelse. Det är i varje fall ett par ledamöter i handikapputredningen, som är engagerade

i eller har direkt erfarenhet av handikappverksamhet. Som experter medverkar bl. a. ordföranden för stiftelsen Fokus och sekreteraren i statens handikappråd. Utredningssekreteraren har erfarenhet från lång tjänst inom handikappvården. Såväl pensionsförsäkringskommittén som sjukförsäkringsutredningen har ledamöter med direkt förankring inom handikapporganisationer.

Låt mig göra ett tillägg, herr talman! Handikapputredningen skall enligt utredningsdirektiven i sitt arbete samråda med statens handikappråd, och för att underlätta detta samråd rent praktiskt har handikapprådets sekreterare knutits som expert till utredningen. En av utredningen verkställd kartläggning av handikapporganisationernas verksamhet har utförts i direkt samverkan med handikapprådet.

Nog kan man säga, herr Sjöholm, att handikapporganisationerna och enskilda personer, engagerade i handikapprörelsen, tagits i anspråk i en rad olika aktiviteter som har exempelvis med utredningar att göra.

Herr **SJÖHOLM** (fp):

Herr talman! Jag vill gärna understryka att det är mycket som är bra ordnat — jag tycker inte alls att det är illa ställt. Men här finns ett missnöje hos de handikappade, som man mycket lätt skulle kunna undanröja. Det är stor skillnad mellan att direkt vara med i en utredning och dra upp riktlinjerna — t. ex. i handikapputredningen — och att yttra sig som remissorgan.

Jag tycker att det skulle ligga ett mycket stort värde i att bara eliminera ett missnöje som finns och som kan vara mer eller mindre berättigat — jag tycker nog att det är berättigat.

Men visst är det mycket som är bra ordnat, herr socialminister!

Härmed var överläggningen slutad.

Svar på fråga ang. statens ungdomsråds uppgifter

§ 7

Svar på fråga ang. statens avtalsverks deltagande i överläggningar rörande en ny förhandlingsordning

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet GUSTAFSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Nordstrandh har frågat mig om jag anser att statens avtalsverk, om möjlighet ges, bör delta i överläggningar mellan arbetsmarknadens övriga parter rörande en ny förhandlingsordning.

Om herr Nordstrandh med sin fråga avser att avtalsverket, om möjlighet ges, bör delta i åsyftade överläggningar inom ramen för sina befogenheter enligt instruktionen, är mitt svar ja.

Vidare anförde:

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka civilministern för svaret. Jag tycker det är ett bra svar, och jag hoppas att vederbörande, som redan har börjat vissa förhandlingar om saken, observerar och tar hänsyn till det.

En liten hake finns i alla fall i svaret, och det är frågan om vilka befogenheter man kan tänka sig ligga inom instruktionens ram. På den punkten skulle jag vilja ha en ytterligare upplysning.

Saken är den att det pågår vissa sonderingar mellan LO, TCO och SAF med sikte på en ny förhandlingsmetod snarare än en förhandlingsordning inför 1968 års avtalsrörelse. Arbetsgivareföreningen har presenterat ett förslag, som nu studeras. Det har två huvudpunkter. För det första skall förhandlingarna samordnas så att man når en samtidig överenskommelse för arbetare och tjänstemän. För det andra — det är kanske den springande punkten — skall parterna komma överens om en total löneökningsram. Så har innehållet publicerats.

När jag såg denna uppgift tyckte jag

att det nog lät bra, men det hela är utan realism, om inte trevarna till samordning, samverkan och koordinering vidgas till att omfatta fler parter på arbetsmarknaden. Dit hör onekligen staten och statens avtalsverk.

Nu gäller det alltså diskussionerna om en löneökningsram. Är det möjligt för avtalsverket att delta på ett tidigt stadium i diskussioner även på den punkten tillsammans med de andra parterna på arbetsmarknaden?

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet GUSTAFSSON:

Herr talman! Vad gäller herr Nordstrandhs fråga om avtalsverkets befogenheter finns ju dessa reglerade i instruktionen för avtalsverket. Jag skall här citera litet ur den.

I 2 § sägs det: »Verket är central statsmyndighet för förhandling om anställnings- eller arbetsvillkor för arbetstagare hos staten med undantag av riksdagen och dess verk samt för övriga arbetstagare vilkas anställnings- eller arbetsvillkor skola fastställas under medverkan av Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer.»

3 § lyder: »Det åligger verket särskilt att verka för en ändamålsenlig lönepolitik inom sitt område och därvid beakta förhållandena på arbetsmarknaden i övrigt.

Verket bör i lämpliga former samarbeta med motsvarande kommunala och enskilda organ.»

Inom denna ram är det givetvis önskvärt att även avtalsverket som företrädare för staten i dess funktion som arbetsgivare kan komma med, om man skulle lyckas nå fram till en samordning.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 8

Svar på fråga ang. statens ungdomsråds uppgifter

Ordet lämnades på begäran till

Svar på fråga ang. statens ungdomsråds uppgifter

Statsrådet fru ODHNOFF, som yttrade:

Herr talman! Herr Krönmark har frågat mig om jag anser att det ligger i linje med statens ungdomsråds uppgifter att producera utrikespolitiskt material.

Statens ungdomsråd är ett kontakt- och samordningsorgan i ungdomsfrågor. Rådet har bl. a. till uppgift att stimulera de frivilliga organisationernas arbete bland ungdom och för ungdomsfostran och att ta initiativ till upplysningsverksamhet i ungdomsfrågor. Inriktningen av ungdomsrådets verksamhet bestäms huvudsakligen av representanter för ungdomens egna organisationer. Jag anser det principiellt riktigt att ungdomsrådet på sitt eget ansvar stimulerar till debatt om friheten och demokratin. Likaså finner jag det naturligt att man därvid också hämtar exempel från andra länder än vårt eget.

Vidare anförde:

Herr KRÖNMARK (h):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Odhnoff för svaret på min fråga.

För att göra uppgiften så lätt som möjligt för statsrådet hade jag avsiktligt formulerat frågan så, att den enkelt skulle kunna besvaras med ja eller nej. Jag finner att statsrådet har svarat genom att i stort sett citera den instruktion till statens ungdomsråd, som fastställdes av Kungl. Maj:t den 20 mars 1964, plus några meningar på slutet av svaret. Men jag fattar trots allt svarets reella innebörd som ett ja, att statsrådet sålunda anser att det är riktigt att statens ungdomsråd producerar utrikespolitiskt material.

Det finns dock en etablerad arbetsfördelning mellan statens ungdomsråd och Sveriges ungdomsorganisationers landsråd, enligt vilken det senare organet har hand om det utrikespolitiska fältet medan ungdomsrådet skall svara för samordningen av så att säga den inrikes

ungdomspolitik. Detta är ett i och för sig lämpligt arrangemang, eftersom ungdomsrådet lyder under kungl. socialdepartementet. Men ett organ som sålunda är underställt socialdepartementet bör ju inte ge sig in på utrikesdepartementets kompetensområde. Däremot kan landsrådet, som är en fristående organisation, lättare ta ställning i utrikespolitiska frågor. Detta får inga som helst konsekvenser för regeringens utrikespolitik, vilket måste bli fallet när ett officiellt statligt organ som statens ungdomsråd gör klara ställningstaganden.

Jag har svårt att se att det finns täckning för en arbetsform inom ungdomsrådet som innebär att man producerar utrikespolitiskt material, även om det anges att rådet har att handhava de arbetsuppgifter i övrigt som Kungl. Maj:t bestämmer. Jag vill därför fråga statsrådet: I vilken ordning har Kungl. Maj:t bestämt att statens ungdomsråd har kompetens att producera utrikespolitiskt material? Jag hänvisar till den pamflett där man för att stimulera till diskussion om demokrati tar fram två exempel, dels Portugal och den regim som finns där — beträffande vilken jag förmodar att vi i sak inte har några skiftande åsikter —, dels det svenska skolväsendet. Man säger att ungdomen saknar rösträtt och därför inte har kunnat påverka de beslut som format den nya skolan, vilket man tydligen anser odemokratiskt. Man framhåller vidare att undervisningen i skolan ges uppifrån och ner och att läraren fortfarande är en auktoritet. Statens ungdomsråd tycks önska att undervisningen skall ges nerifrån och upp och att vi skall göra t. o. m. undervisningen i matematik demokratisk. Lärarens auktoritativa besked att två gånger två är fyra skall inte längre gälla, utan saken skall göras till föremål för omröstning i klassen — uttalandena i pamfletten kan inte tydas på annat sätt.

Detta kan man skratta åt, men det är dock fråga om ett smygande försök till

Svar på fråga ang. statens ungdomsråds uppgifter

ett relativitetstänkande beträffande å ena sidan en politisk regim, som alla uppfattar som negativ, och å andra sidan det skolsystem som jag förmodar att vi i denna kammare, som har ansvaret för skolan, är stolta över även om vi erkänner att det har vissa brister. Enligt vår uppfattning fungerar skolan ur demokratisk synpunkt tämligen väl.

Ytterligare ett mycket märkligt förhållande är att ifrågavarande broschyr har distribuerats — märkligt nog dagen efter den stora debatten om statens ungdomsråd i denna kammare — dels till riksdagens ledamöter, dels till landets tidningar, enligt vad som uppgivits för mig, via socialdepartementets tjänstebrev. Det finns faktiskt en tjänstebrevförordning som säger, att som tjänstebrev endast får distribueras officiella skrivelser. Här är alltså två förhållanden tänkbara: antingen har någon begått ett tjänstefel . . .

Herr *talmannen* avbröt här talaren med klubbslag och yttrade:

Jag vill erinra den ärade talaren om att ett inlägg i en enkel fråga skall vara kort.

Talaren fortsatte:

Herr talman! Jag har med detta endast velat påpeka att inte bara ungdomsrådet utan även statsrådet sålunda har del i ansvaret för det material vi diskutera.

Statsrådet fru **ODHNOFF**:

Herr talman! Det är tydligen herr Krönmarks uppfattning att statens ungdomsråd bara skall få ta upp sociala frågor. Såsom redan har nämnts, står det i rådets direktiv, att man skall stimulera till diskussion rörande demokratin — det har framgått av mitt svar, hur detta har formulerats. Avsikten med det material som det här gäller har just varit att stimulera till sådan diskussion rörande demokratin i det interna upp-

lysningsarbetet inom ungdomsorganisationerna, och i detta fall har man valt att göra det mot bakgrunden av förhållandena i främmande land.

I anledning av andra frågor som herr Krönmark har berört kan jag framhålla att ungdomsrådet alltsedan sin tillkomst 1959 har varit ett organ under femte huvudtiteln på så sätt att kostnaderna för verksamheten har bestritts av medel från huvudtitelns kommittéanslag. Därigenom har ungdomsrådet också haft rätt att utnyttja socialdepartementets tjänstekuvert. Detta innebär givetvis inte att socialdepartementet påtagit sig ansvaret för eller godkänt material som distribuerats av ungdomsrådet.

Det är väl inte säkert att det material som vi här diskuterar hade fått sin nuvarande utformning, om herr Krönmark eller jag hade stått för det, men det är ju ungdomsrådet som har gett ut materialet, och rådet får alltså själv svara för detaljerna. Uppenbarligen godkänner herr Krönmark materialets utformning i stort, men om herr Krönmark har några anmärkningar mot ungdomsrådets sätt att agera, kan han lämpligen framföra dem genom sådana kanaler som exempelvis honom närstående ungdomsföreningar. Samtliga medlemsorganisationer är ju företrädde i ungdomsrådets representantskap.

Herr **KRÖNMARK** (h):

Herr talman! Jag noterar med tillfredsställelse att statsrådet Odhnoff konstaterar att materialet kanske inte hade fått samma utformning som nu, om statsrådet och jag hade haft något inflytande över det. Det betraktar jag som ett i och för sig mycket välkommet besked från en representant för regeringen.

Jag vill inte ta ställning till materialet som sådant och de mycket preciserade sakuppgifter som finns däri. Därvidlag kan sannolikt varken statsrådet eller jag kontrollera exaktheten. Jag har i och för sig ingenting emot att sådant

Svar på interpellation ang. handläggningen av ärenden rörande vapenfri tjänst

material produceras, om det sker inför rätt forum, men jag menar att det i vissa kretsar kan uppfattas som ett ställnings-tagande i en utrikespolitisk fråga. Och ett organ som lyder under socialdepartementet skall inte försvåra verksamheten inom utrikesdepartementets område.

Vad beträffar organisationernas möjlighet att framföra sin mening inom statens ungdomsråd, så är den i viss mån begränsad. Enligt de uppgifter som jag inhämtat, har representantskapet sammanträtt två gånger sedan det fattades principbeslut om anskaffandet av ifrågakvarande material, men detta material har inte underställts de olika medlemsorganisationerna. Jag vill uttala en förhoppning om att, i den mån statens ungdomsråd kommer att fortsätta sin verksamhet, styrelsen på ett bättre sätt informerar medlemsorganisationerna om det material som håller på att utarbetas.

Till sist ber jag, herr talman, endast att få påpeka att jag, redan då jag för drygt två veckor sedan försvarade en motion i denna kammare, hade min uppfattning i saken klar. Jag kan nu bara säga att vad som sedan inträffat ger vid handen att mina skäl var ännu starkare än jag då visste.

Statsrådet fru **ODHNOFF:**

Herr talman! Vi får här konstatera att ungdomsrådet handlar helt på sitt eget ansvar. Vad beträffar kontakten med landsrådet kan jag meddela att detta material under hand underställts bland andra generalsekreteraren i Sveriges ungdomsorganisationers landsråd som bidragit med värdefulla kompletteringar. Likaså har materialet presenterats och diskuterats vid skolöverstyrelsens konferens för ungdomsinstruktörer. Vidare kan nämnas att avsnittet om skolan och demokratin bland annat underställts överdirektör Orring i skolöverstyrelsen för granskning.

Herr **KRÖNMARK (h):**

Herr talman! I anledning av statsrådets senaste upplysning kan jag efter kontakter med ledningen för landsrådet meddela att landsrådets generalsekreterare tydligen deltagit i detta arbete mer eller mindre som privatperson eller som medlem i den politiska organisation som hon själv företräder. Presidiet i landsrådet hade inte tidigare någon aning om att materialet skulle publiceras eller över huvud taget hade utarbetats, utan presidiet fick kunskap därom först för några dagar sedan.

Statsrådet kan därför inte på något sätt låta landsrådet backa upp statens ungdomsråd. Och det tycker jag i och för sig är rätt rimligt. De båda organen bör visserligen hålla kontakt med varandra, men man skall inte försöka göra det ena organet ansvarigt för vad det andra organet har för sig.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 9

Justerades protokollen för den 12 innevarande april.

§ 10

Svar på interpellation ang. handläggningen av ärenden rörande vapenfri tjänst

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **ANDERSSON**, som yttrade:

Herr talman! Herr Nilsson i Gävle har frågat mig, om jag anser gällande bestämmelser och instruktioner för handläggning av ärenden rörande vapenfri tjänst vara tillfredsställande utformade i syfte att säkerställa en tillämpning i överensstämmelse med andan och meningen i kungörelsen med vissa bestämmelser om vapenfria tjäns-

Svar på interpellation ang. handläggningen av ärenden rörande vapenfri tjänst

tepliktiga. Herr Nilsson har i första hand ifrågasatt, om utfrågning av dem som söker vapenfri tjänst måste ske i två omgångar förutom att skriftlig, av två personer bestyrkt deklaration lämnas. Han har därjämte ifrågasatt, om den värnpliktige vid den andra prövningsomgången skall vara skyldig att själv bekosta resan för inställelse.

Enligt inskrivningsförordningen skall varje inskrivningsskyldig genomgå läkarbesiktning och inskrivningsprov. Inskrivningsprovet syftar till att pröva vederbörandes allmänna språkliga begåvning och teknisk-mekaniska lämplighet. Vissa inskrivningsskyldiga, främst de som lyckats bäst i inskrivningsprovet, skall dessutom genomgå en särskild intervju av en psykolog — en exploration. Ändamålet med explorationen är att ge en mera fyllig bild av vederbörandes utbildning, sociala bakgrund och intressen. Den skall bland annat ge underlag för en bedömning av om vederbörande är lämplig för befälsutbildning, om han på grund av sociala eller andra indikationer inte bör komma i fråga för viss utbildning eller om han kan anses olämplig till krigstjänst över huvud taget. Explorationen sker helt oberoende av om berörda inskrivningsskyldiga sökt vapenfri tjänst och är alltså inte något led i prövningen av ansökan om sådan tjänst. Alla som söker vapenfri tjänst genomgår inte exploration. Det torde emellertid få anses ligga i sakens natur att exploratören, i fall då den som prövas anmält önskan om vapenfri tjänst, berör detta förhållande vid samtalet. Explorationen tar i genomsnitt en tid av 15 minuter.

I kungörelsen med vissa bestämmelser om vapenfria tjänstepliktiga föreskrivs att ansökan om vapenfri tjänst skall vara skriftlig samt innehålla de skäl den sökande vill åberopa, önskemål om slag av tjänstgöring och uppgift på minst två trovärdiga personer som känner sökanden och hans förhållanden väl. Det nya ansökningsförfarandet är

härigenom avsevärt enklare än det tidigare.

Ansökan om vapenfri tjänst prövas av vapenfrinämnden. Nämnden är skyldig att göra den utredning om sökandens persoliga förhållanden och övriga omständigheter som behövs för prövning av ansökningen. Nämnden kan kalla sökanden eller annan att höras muntligen inför nämnden. Inställelse inför nämnden har hittills förekommit endast i ett fall. Nämnden kan även förordna särskild utredningsman att biträda vid utredningen. Sådan utredningsman förordnas, efter vad jag inhämtat, i så gott som samtliga fall. Utredningsmannen kan kalla sökanden och annan till samtal.

Ändamålet med den utredning som vapenfrinämnden har att verkställa är att ge nämnden underlag för att bedöma om sökandens övertygelse är av sådan art att fullgörande av värnplikts-tjänstgöring i vanlig ordning skulle leda till en konfliktsituation som kan betecknas som djup samvetsnöd. För detta behövs, bland annat, att nämnden får en fylligare bild av sökandens personliga förhållanden, utbildning och sociala förhållanden m. m. samt av motiven för hans önskan att fullgöra vapenfri tjänst än som i allmänhet framgår av hans ansökan eller kommit fram vid inskrivningen. Den utredningsman som härvid biträder nämnden måste därför föra ett ingående samtal med sökanden om hans motiv och övriga omständigheter som är av betydelse. Ett dylikt samtal kräver i allmänhet avsevärt längre tid än som skulle kunna avsättas för ändamålet vid en inskrivningsförrättning.

Ersättning till den som kallas att höras muntligen inför nämnden utgår efter samma grunder som ersättning av allmänna medel till vittnen. Kostnader för resor som uppstår i samband med sökandens inställelse för samtal med utredningsman har däremot inte ersatts. Jag överväger att härvidlag göra en ändring.

Svar på interpellation ang. bestämmelserna för ordination av vissa hjälpmedel för blinda

Som sammanfattande svar på herr Nilssons fråga vill jag anföra att jag anser att gällande bestämmelser om prövning för uttagning till vapenfri tjänst, enligt erfarenheterna hittills, i allt väsentligt är lämpligt utformade och ägnade att tillgodose de syften man velat nå genom den nya ordningen.

Herr talman! Jag ber att få tacka försvarsministern för svaret på min interpellation.

Vidare anförde

Herr NILSSON i Gävle (k):

Självklart är jag överens med statsrådet om att det måste finnas vissa föreskrifter och regler, som vederbörande värnpliktig har att följa vid sin ansökan om vapenfri tjänstgöring. Som statsrådet framhåller har den värnpliktige att skriftligt redogöra för de skäl som ligger till grund för hans ansökan. Vidare skall han lämna uppgift på minst två trovärdiga personer, som väl känner sökanden och hans förhållanden. Man har väl anledning tro att de två personer sökanden åberopar är allmänt kända för redbarhet och trovärdighet. Och därest så är fallet synes det mig kunna ifrågasättas, om en andra undersökning eller prövning i allmänhet kan anses befogad, särskilt som den värnpliktige vid denna andra prövning inte kan räkna med att erhålla reseersättning för inställelsen.

Nu säger statsrådet att han överväger att vidta en ändring härvidlag. Jag ber att få tacka för den välvilligheten och hoppas att ändringen kommer till stånd så fort som möjligt. Jag finner nämligen en ändring på denna punkt ofrånkomlig, eftersom de motiv som nu åberopas för att reseersättning icke skall utgå inger stora betänkligheter. I en skrivelse från vapenfrinämnden till en utredningsman säges t. ex. följande: »Vederbörande har att själv bestrida kostnaderna i samband med in-

ställelsen — eftersom det är fråga om en personlig förmån som sökanden vill vinna, har det, i likhet med vad som tillämpas i motsvarande fall, ansetts, att kostnaderna härför skäligen bör bäras av den som söker förmånen.»

Jag vill, herr talman, uttala min förvåning över en skrivning av detta slag. Enligt min mening kan man i sådana här fall inte tala om förmåner eller nackdelar, speciellt som den vapenfrie värnpliktige ålägges att fullgöra en betydligt längre tjänstgöring än vad som gäller för vanliga värnpliktiga. Det är ett förhållande där jag också skulle vara tacksam att statsrådet ville vidtaga en ändring till det bättre. Om jag inte är fel underrättad förekommer inte någon sådan förlängning av tjänstgöringstiden i vare sig USA eller Västtyskland — för att nämna några exempel.

I övrigt är jag nöjd med statsrådets svar och ber att ännu en gång få tacka för de positiva synpunkter svaret ger uttryck för.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 11**Svar på interpellation ang. bestämmelserna för ordination av vissa hjälpmedel för blinda**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Nilsson i Östersund har frågat, om jag anser det möjligt att införa smidigare bestämmelser om ordination av vissa hjälpmedel till blinda och att därvid ge blindkonsulenterna rätt att — i samråd med flera eller efter delegation av sjukhusläkare — ordinera sådana hjälpmedel.

I samband med att nya bestämmelser om kostnadsfria hjälpmedel för handikappade infördes den 1 januari 1966

Svar på interpellation ang. bestämmelserna för ordination av vissa hjälpmedel för blinda

företogs också en genomgripande utvidgning av rätten att ordinera sådana hjälpmedel. Ordinationsrätt har i huvudsak läkare och annan personal i de kommunala sjukvårdshuvudmännens tjänst, t. ex. distriktssköterskor. Detta bör ses mot bakgrunden av att hjälpmedlen tillhandahålls genom sjukvårdshuvudmännen och att kostnaderna täcks genom statsbidrag som betalas ut till sjukvårdshuvudmännen.

Det är givetvis viktigt att personal med denna ordinationsrätt är förtrogen med de hjälpmedel av olika slag som kostnadsfritt står till de handikappades förfogande. För att öka kunskaperna om tillgängliga hjälpmedel och för att ge upplysning om nya statsbidragsberättigade hjälpmedel kompletteras den fortlöpande skriftliga informationen från medicinalstyrelsen sedan ett år tillbaka med informationsmöten, vid vilka också representanter för medicinalstyrelsen medverkar.

De konsulenter som är anställda av De blindas förening har nära kontakt med synskadade och känner väl till de speciella hjälpmedlen för denna grupp av handikappade. Blindkonsulenterna har därigenom goda förutsättningar att förmedla kontakter med ordinationsberättigade läkare och att medverka till att hjälpmedel tillhandahålls. Behovet och möjligheterna att låta blindkonsulenterna biträda vid ordination av hjälpmedel kommer att prövas i samband med en översyn av ordinationsbestämmelserna som pågår inom medicinalstyrelsen.

Vidare anförde

Herr NILSSON i Östersund (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret på min interpellation.

Syftet med interpellationen är till stor del uppfyllt genom det besked som statsrådet lämnat i sista meningen i inter-

pellationssvaret, nämligen att möjligheterna att låta blindkonsulenterna biträda vid ordination av hjälpmedel kommer att prövas i samband med den översyn av ordinationsbestämmelserna som pågår inom medicinalstyrelsen. Jag är alltså tacksam för det beskedet.

Jag hoppas nu bara att medicinalstyrelsen är beredd att i stor utsträckning anlägga praktiska och i mindre utsträckning formella synpunkter på denna fråga. Det är ju så att de blindkonsulenter som finns anställda ute i länen genom sin verksamhet har en mycket nära och fortlöpande kontakt med de blinda. Konsulenterna äger också en synnerligen ingående kännedom om de hjälpmedel som finns och om hur dessa skall användas för att underlätta de blindas dagliga livsföring. — När det sedan gäller behovet av olika hjälpmedel för blinda har man utgångspunkten att den grupp det här gäller vid pensionsprövningen underkastats en eller flera läkarundersökningar, där det konstaterats att vederbörande antingen var helt blind eller saknade ledsyn.

Medicinalstyrelsen har utarbetat en lång förteckning över hjälpmedel för handikappade. Det gäller hjälpmedel för på- och avklädning, för hygieniska bestyr, för förflyttning, motion, läsning, intagande av mat och dryck, för husliga sysslor o. s. v. En del av dessa hjälpmedel får ordinerars endast av läkare vid lasarettsklinik eller sjukhus för den specialitet till vilken sjukdomen eller skadan hör, medan ordinationsrätten beträffande vissa andra hjälpmedel delegerats till tjänsteläkare eller distriktssköterskor.

Jag förstår att det i vissa fall kan finnas fog för att den blinde skall uppsöka sin specialist för att få ett hjälpmedel som kanske är komplicerat att sköta eller svårt att applicera. Men det finns i denna förteckning också många enkla och praktiska hjälpmedel som en blindkonsulent med fördel skulle kunna

Svar på interpellation ang. explosionsolyckorna inom sprängämnesindustrin

erhålla ordinationsrätt till. På det sättet skulle de blinda slippa långa och dyrbara resor för att uppsöka sin specialist — det är ju särskilt besvärligt för dem som bor ute i glesbygderna att kontakta en specialist. Det innebär också extra kostnader att uppsöka provinsialläkaren eller distriktssköterskan när det gäller så enkla medel som exempelvis armstöd till en toalettstol, en vit käpp för en synskadad, en trappkäpp eller ett förstoringsglas för en person med starkt nedsatt synförmåga.

I många fall går det också till så, att ett hjälpmedel ordinerar sedan vederbörande blindkonsulent utfärdar en skriftlig rekommendation att vederbörande behöver det. Om man skulle ta steget fullt ut och, åtminstone när det gäller mindre komplicerade hjälpmedel, ge ordinationsrätt till blindkonsulenterna, så skulle man på detta sätt avlasta vissa läkare och distriktssköterskor en del bestyr och få en ordning som med all sannolikhet skulle fungera praktiskt och bra. Jag hoppas därför att medicinalstyrelsen, vid den översyn som skall ske av ordinationsbestämmelserna, skall finna det möjligt att överlåta vissa av dessa bestyr på blindkonsulenterna.

Herr talman! Jag tackar ännu en gång socialministern för svaret på min interpellation.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 12**Svar på interpellation ang. explosionsolyckorna inom sprängämnesindustrin**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr satsrådet ASPLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Jansson har frågat, om jag vill belysa de undersökningar och åtgärder som vidtogs efter sprängningsolyckan i Gyttorp i oktober 1964 och vad som framkommit genom undersökningar efter en olycka vid Gyttorps-

fabriken den 22 februari 1967. Vidare har herr Jansson frågat, om de upprepade explosionsolyckorna inom sprängämnesindustrin har gett anledning till överväganden om förändringar när det gäller säkerhetsbestämmelserna, tillståndsgivningen och yrkesinspektionens organisation.

Då bestämmelserna i regeringsformen hindrar mig att här gå in på enskilda fall, har jag inte möjlighet att besvara den första delen av interpellationen. Om herr Jansson eller någon annan så önskar, är jag dock beredd att i annan form lämna de upplysningar som jag har tillgängliga i dessa frågor.

När det gäller interpellationen i övrigt vill jag svara följande. Tillståndsärenden rörande tillverkning av explosiv vara granskas av sprängämnesinspektionen. Därvid krävs att maskiner och apparater skall vara utförda på ett sådant sätt att det inte föreligger risk för explosion vid användningen av dem. Som en ytterligare säkerhetsåtgärd krävs att tillverkningslokaler skall ha anordningar avsedda att skydda omgivningen. Någon ändring av dessa bestämmelser rörande tillståndsgivningen har inte ansetts påkallad.

Enligt arbetarskyddslagstiftningen fungerar sprängämnesinspektionen som yrkesinspektion för sprängämnesfabrikerna. Sprängämnesinspektionen är i denna egenskap underställd arbetarskyddsstyrelsen. Därvid har arbetarskyddsstyrelsen samma befogenheter gentemot sprängämnesinspektören och hans personal som mot övriga yrkesinspektörer.

Regeringen har under förra året genom ändring i instruktionen för yrkesinspektionen inrättat ett särskilt förtroenderåd för sprängämnesinspektionen efter mönster från förtroenderåden inom den allmänna yrkesinspektionen. Syftet med detta är att förbättra kontakterna mellan sprängämnesinspektionen och arbetsmarknadsparterna. Även samordningen mellan arbetarskyddsver-

Svar på interpellation ang. explosionsolyckorna inom sprängämnesindustrin

ket och sprängämnesinspektionen har byggts ut. Gemensamma överläggningar i dessa arbetarskyddsfrågor har under hösten ägt rum mellan arbetarskyddsstyrelsen, kommerskollegium och sprängämnesinspektionen. Representanter för sprängämnesinspektionen deltar i yrkesinspektörsmötena, och inom arbetarskyddsstyrelsen har tillsatts en särskild kontaktman med sprängämnesinspektionen. Dessa och andra åtgärder har vidtagits med anledning av den undersökning om möjligheterna att effektivisera sprängämnesinspektionens insatser för arbetarskyddet som företogs på regeringens föranstaltande under förra året.

Vidare anförde:

Herr JANSSON (k):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Aspling för svaret.

Statsrådet säger att regeringsformen hindrar honom från att ingå på enskilda fall och att han därför inte kan besvara den första delen av min interpellation, som gäller vad som framkommit genom undersökningar och åtgärder som vidtagits efter olyckan i oktober 1964 i Gyttorp. Statsrådet förklarar sig däremot beredd att i annan form lämna de upplysningar han har tillgängliga till mig eller annan som så önskar. Jag tackar för det löftet, som jag skall begagna mig av.

Jag kan emellertid inte dölja att jag är något förvånad över detta besked med tanke på att statsrådet den 10 november 1964 i ett interpellationssvar i denna kammare meddelade följande: »Utredning rörande händelseförloppet vid olyckan pågår genom statspolisens försorg. Sprängämnesinspektionen ställer härvid sin tekniska sakkunskap till polisens förfogande.» När jag formulerade den första frågan knöts mitt intresse till vad två samhällseliga organ kunnat konstatera, och jag var inte medveten om att en redovisning av undersök-

ningsresultatet stod i strid med bestämmelserna i regeringsformen. Jag noterar nu detta påpekande.

Jag vill därför övergå till att beröra svaret på min andra fråga, huruvida olyckorna inom denna industri givit anledning till överväganden om förändringar när det gäller säkerhetsbestämmelserna, tillståndsgivningen och yrkesinspektionens organisation. Statsrådet säger: »Någon ändring av dessa bestämmelser rörande tillståndsgivningen har inte ansetts påkallad.» Jag vill erkänna att jag inte finner beskedet helt tillfredsställande. Vi har för många olyckor och olyckstillbud inom denna industri.

Jag frågar också, om olyckorna givit anledning till överväganden om förändringar i själva organisationen av yrkesinspektionen. Statsrådet ger enligt min mening inte heller därvidlag någon positivt besked. De hänvisningar som gjorts i svaret till inrättande av »särskilt förtroenderåd för sprängämnesinspektionen» och vissa gemensamma överläggningar som ägt rum under hösten mellan arbetarskyddsstyrelsen, kommerskollegium och sprängämnesinspektionen kan väl i och för sig leda till en del positivt, men frågan är om åtgärderna är tillräckliga. Det finns utan tveivel en opinion för en ändrad organisation. Det vore kanske skäl att i varje fall pröva hur mycket denna opinion är värd.

Jag skulle kunna anföra mer än ett uttalande som tyder på att den nuvarande instans som sprängämnesinspektionen lyder direkt under, kommerskollegium, inte är den lämpligaste, kanske inte heller den mest kompetenta. Jag vill hävda — i likhet med vad som anförts från LO — att sprängämnesinspektionen borde flyttas från kommerskollegium och i stället inordnas direkt i arbetarskyddsstyrelsen. Vid LO:s senaste kongress framfördes detta förslag i en motion från Fabriksarbetareförbundets avdelning i Gyttorp. Kongressen biföll motionen. Arbetarskyddsstyrelsen har själv uttalat att den nuvaran-

Svar på interpellation ang. explosionsolyckorna inom sprängämnesindustrin

de organisationen inte är helt tillfredsställande, utan ganska tungrodd. Det kan därför ifrågasättas, om man inte borde tänka sig en omorganisation.

Chefen för AB Nitro Nobel i Gyttorp gjorde i samband med den senaste olyckan ett uttalande i pressen, vari det heter att man har knådat dynamit på detta sätt i 30 år. Uttalandet verifierades senare av en mycket högt uppsatt tjänsteman inom sprängämnesinspektionen. I ett yttrande från kommerskollegium häromåret framhölls att tillverkningen av sprängämnen leds av framstående experter med lång, på internationella erfarenheter grundad praktik. Bl. a. därför ansåg man att behovet av säkerhetsföreskrifter inom sprängämnesindustrin inte var så framträdande. »Dessutom», säger man, »synes det kollegium viktigt att alltför ingående och bindande föreskrifter undvikas. I annat fall omöjliggöres och försvåras en sund teknisk utveckling.»

Herr talman! Tillåt mig göra en kommentar till detta! Jag vill hävda att det är en bakvänd syn på hela frågan om säkerheten inom denna livsfarliga hantering. I stället borde mycket rigorösa bestämmelser och föreskrifter medverka till att tvinga fram ökade säkerhetsåtgärder. Låt mig erinra om situationen i Gyttorp, sådan den återgavs i pressen dagen efter den senaste olyckan. 300 kilo dynamit exploderade. I ett närliggande s. k. tvätthus, vilket också skadades, förvarades 1 000 kilo nitroglycerin, vilket som bekant har en tiodubbel språngeffekt jämfört med dynamit. I ett närliggande packhus fanns stora förråd av dynamit. Detta talar inte för att de framstående experter som leder produktionen har handlat under nödvändigt ansvar, och det hela kan inte ha med sund teknisk utveckling att göra — för att låna några ord ur kommerskollegiums yttrande.

Utöver att det behövs en förändring i själva organisationen finns det också en viss brist på ansvar som man måste

komma åt. De alltför stora anhopningarna av sprängämnen är faktiskt inte nödvändiga. Det måste vara möjligt att transportera bort dem efter hand. Vidare bedrivs en farlig experimentverksamhet. Jag vill erinra om att vid olyckshändelsen 1964 hotade samtliga femton skyddsombud med att säga upp sig, om det inte snabbt företogs en ändring.

En sak som egentligen också tillhör denna diskussion och som arbetsmarknadens parter bör reda upp är själva lönesystemet inom sprängämnesindustrin. Det kan bli nödvändigt med en lagstiftning härvidlag. Man måste komma ifrån ackordssystemet och i stället få höga tidlöner, så att det inte behöver förekomma ett alltför högt uppdrivet jäkt i arbetet. Jag tror att detta är nödvändigt, men det är naturligtvis framför allt de fackliga instanserna som skall ta ställning till krav som dessa.

Enligt min mening bör den opinion som finns för förändringar dels i fråga om säkerhetsinspektionen, dels beträffande själva lönesystemet ge det utslaget att dessa frågor prövas också från de ansvariga instansernas sida. Jag tror att det är i högsta grad påkallat.

Jag finner att statsrådet inte har berört min tredje fråga, men jag är på det klara med att den faller under samma bedömning som min första fråga, och därför skall jag inte här ta upp den.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING:

Herr talman! Jag vill påpeka att sprängämnesinspektionen inte lyder under kommerskollegium när det gäller arbetarskyddet. Enligt 47 § arbetarskyddslagen utövas tillsyn beträffande lagens efterlevnad av arbetarskyddsstyrelsen och under dess överinseende och ledning av yrkesinspektionen. Yrkesinspektionens tillsyn sker genom vissa tillsynsorgan, och ett av dessa är sprängämnesinspektören. Klara bestämmelser härom finns i instruktionen

Svar på interpellation ang. lagstiftning om en uppsökande socialvårdande verksamhet

för yrkesinspektionen, och enligt samma instruktion är arbetarskyddsstyrelsen chefsmyndighet för yrkesinspektionen. Sprängämnesinspektören är därigenom i arbetarskyddsfrågor direkt underställd arbetarskyddsstyrelsen på samma sätt som andra tillsynsorgan inom yrkesinspektionen.

Som jag framhållit i mitt svar har alltså arbetarskyddsstyrelsen samma befogenheter gentemot sprängämnesinspektören och hans personal som mot övriga yrkesinspektörer. Denna organisation av arbetarskyddstillsynen var utgångspunkten för den undersökning som verkställdes förra året och som hade till uppgift att föreslå åtgärder för att effektivisera sprängämnesinspektionens insatser för arbetarskyddet.

I samband med detta arbete hölls ingående överläggningar med företrädare för arbetarskyddsstyrelsen, kommerskollegium, sprängämnesinspektionen, Svenska arbetsgivareföreningens allmänna grupp, Landsorganisationens arbetarskyddskommitté och Svenska fabriksarbetareförbundet. Arbetet utmynnade i förslag till ett flertal konkreta åtgärder, och dessa förslag håller nu på att omsättas i praktiken.

Låt mig göra ett tillägg. Arbetsgivare är enligt arbetarskyddslagen skyldig att iaktta allt som behövs för att förebygga olycksfall i arbetet. Det är tillsynsorganets plikt att övervaka lagens efterlevnad och, om olycksfall inträffar, är det givet att tillsynsorganet gör undersökningar för att konstatera om något brister i arbetsgivarnas sätt att fullgöra sina skyldigheter enligt lagstiftningen. De olyckor som är bakgrunden till interpellationen har i enlighet härmed föranlett omfattande undersökningar och åtgärder, och såsom jag nämnt i mitt svar kan både herr Jansson och andra intresserade få ta del av de upplysningar som jag har tillgängliga.

Jag skall inte förlänga denna debatt.

Det rör sig om en ytterst tragisk händelse inom en tillverkningsgren av industrin, som alltid är utsatt för risker, och jag har, herr Jansson, redan tidigare starkt betonat att allt som kan göras måste göras för att skydda de personer som är sysselsatta inom denna industri. De åtgärder vi har vidtagit är föranledda av en strävan att genom samverkan söka åstadkomma en förbättring på olika punkter, av tillsynen, av informationen och av insatser av skilda slag.

Herr JANSSON (k):

Herr talman! Jag är medveten om att det inte enbart är kommerskollegium som har överinseende över sprängämnesinspektionen. Låt mig därför besvara herr statsrådet med en fråga: Hur kommer kommerskollegium in i bilden som en övervakande part?

Härmed var överläggningen slutad.

§ 13

Svar på interpellation ang. lagstiftning om en uppsökande socialvårdande verksamhet

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Henningsson har frågat, om jag avser lägga fram förslag till lagstiftning i syfte att ålägga kommunerna att bedriva en uppsökande verksamhet inom socialvården.

De problem som är bakgrunden till interpellationen avser främst åldringsvården och den sociala omvårdnaden av handikappade. På båda dessa vårdområden har samhällets insatser ökat väsentligt under de senaste åren. Socialpolitiska kommitténs undersökningar och förslag har gett utgångspunkterna för det pågående reformarbetet inom

Svar på interpellation ang. lagstiftning om en uppsökande socialvårdande verksamhet

åldringsvården, och handikapputredningens nyligen genomförda kartläggning av kommunernas insatser inom handikappvården aktualiserar de frågor som gäller den sociala omvårdnaden av handikappade.

Åtgärderna för att öka åldringsvårdens resurser har hittills haft till följd, att totala antalet hjälpta åldringar fördubblats från ca 140 000 vid socialpolitiska kommitténs undersökningar år 1962 till omkring 300 000 år 1966. Jämsides med en ökning av vårdmöjligheterna på sjukhem och ålderdomshem har reformarbetet inom åldringsvården inriktats på en snabb upprustning av åldringarnas bostäder och en kraftig utbyggnad av den sociala hemhjälp och hemsjukvården. Från den 1 juli 1964 intill utgången av år 1966 har beviljats statligt stöd till förbättringsarbeten i ca 35 000 åldringsbostäder, och för den fortsatta bostadsupprustningen har regeringen föreslagit en ökad medelsram för innevarande och nästa år. En fördubbling av antalet hemsamariter från år 1962 har gjort det möjligt att ge hemhjälp åt över 150 000 åldringar och handikappade mot ca 90 000 fyra år tidigare. Flertalet kommuner bedömer det som möjligt att öka hemhjälpverksamheten ytterligare; i en tredjedel av kommunerna räknar man med att en fortsatt kraftig ökning av verksamheten kan ske.

Bostadsupprustningen för de gamla och den ökade hemhjälpverksamheten har skett på grundval av kommunala inventeringar av åldringarnas hjälpbehov. Sådana inventeringar för att klarlägga hjälpbehoven i de enskilda fallen var en grundläggande förutsättning för att genomföra det reformprogram för åldringsvården som regeringen lade fram vid 1964 års riksdag. Genom att på detta sätt kombinera de ökade vårdinsatserna med ett uppsökande moment i verksamheten inom åldringsvården har det lagts en grund för en fortlöpan-

de verksamhet av det slag som avses i interpellationen.

Genom hemhjälpverksamheten har allt fler åldringar och handikappade fått regelbunden kontakt med ett kommunalt organ. I sina råd och anvisningar till kommunerna beträffande hemhjälpverksamheten har socialstyrelsen också pekat på andra möjligheter att lätta på ensamheten för åldringar och handikappade och underlätta kontakten med omgivningen. Styrelsen har bl. a. erinrat om socialpolitiska kommitténs förslag att indela kommunen i distrikt med en särskild person som svarar för kontakten med åldringarna inom distriktet. Många kommuner bekostar nu telefoninstallation för åldringar, och socialstyrelsen har fört vidare ett rödakorsinitiativ med s. k. telefonkedjor, där ett antal åldringar ringer varandra efter ett uppgjort schema för att på så sätt uppehålla en regelbunden kontakt med omgivningen. Nya råd och anvisningar från socialstyrelsen till kommunerna beträffande den öppna åldringsvården beräknas för övrigt komma i nästa månad. Hithörande frågor har också tagits upp i den i dagarna utgivna informationsskriften »Gammal i glesbygd», vilken utformats av arbetsgruppen för glesbygdsfrågor under medverkan av representanter för bl. a. socialdepartementet, socialstyrelsen och kommunförbundet.

Frågan om vårdlagstiftningen får ses mot bakgrund av den ökade aktivitet i vårdarbetet som jag nu har gett några exempel på. Socialpolitiska kommittén har i sitt slutbetänkande »Aktiv åldringsvård och handikappvård» (SOU 1966:45) hänvisat till den pågående snabba utvecklingen inom åldringsvården och därför inte ansett sig böra lägga fram förslag till en särskild lagstiftning om samhällets vård av åldringar och handikappade. Kommittén har ansett att lagstiftningsfrågorna på detta område i stället bör tas upp i anslutning

Svar på interpellation ang. ersättningen från den allmänna sjukförsäkringen för sjuktransport

till en utredning med syfte att nå fram till en bättre samordning och större enhetlighet vid utformningen av lagreglerna för vårdområdena. De vårdgrenar som närmast avses är den kommunala vårdverksamheten enligt socialhjälpslagen, barnvårdslagen och nykterhetsvårdslagen. Denna tanke sammanfaller med de senaste årens strävanden att inom socialvården tillämpa den s. k. familjevårdsprincipen, d. v. s. att olika slag av ärenden rörande samma person eller familj handläggs av samma sociala organ.

Inom socialdepartementet övervägs en utredning om en samordnad lagstiftning för socialvården och om den kommunala socialförvaltningen. De i interpellationen berörda frågorna har sin givna plats i ett sådant utredningsarbete.

Vidare anförde

Herr HENNINGSSON (s):

Herr talman! Jag vill omedelbart tacka socialministern för svaret på min interpellation, men jag nöjer mig inte med att bara tacka för att jag fick ett svar utan jag vill också uttala min stora tacksamhet för svarets innehåll, som jag finner i hög grad tillfredsställande.

Orsaken till interpellationen var en händelse i min hemstad, som faktiskt berörde oss mycket illa. En åldring hade avlidit i sin privata bostad, och man fann honom inte förrän tre månader efteråt. Jag är medveten om att man inte till hundra procent kan förebygga sådana händelser. Jag kan inte underlåta att skänka en tanke åt vad som hade hänt om mannen hade blivit sjuk och inte kunnat på något sätt ta vara på sig själv. Jag har den uppfattningen att även om detta problem är svårlöst och kanske också kostbart får man inte fördenskull lämna det utan avseende. Jag förstår av svaret att i det stycket delar socialministern helt min uppfattning.

Jag finner också att även om inte alla

lösningar är färdiga, så är en hel del under utarbetande och olika tänkbara åtgärder i varje fall under övervägande. Jag skulle med detta konstaterande egentligen inte ha något att tillägga utöver en förhoppning om att min interpellation skulle få den nytta med sig, att den riktar kommunernas uppmärksamhet på att någon form av bevakning är nödvändig på detta område.

Jag vet också att på platser där sådan bevakning har organiserats, har en och annan av åldringarna reagerat och uttryckt sitt ogillande över något som man uppfattat som att de ställs under bevakning eller är utsatta för spioneri. Jag förmodar att händelser som denna också för dessa klargör varför denna kontaktverksamhet är nödvändig.

Jag noterar också med speciell glädje det sista stycket i socialministerns svar. Det lyder: »Inom socialdepartementet övervägs en utredning om en samordnad lagstiftning för socialvården och om den kommunala socialförvaltningen. De i interpellationen berörda frågorna har sin givna plats i ett sådant utredningsarbete.»

Herr talman! Just det svaret var vad jag väntade, och jag känner en djup tillfredsställelse över att jag fått det. Jag ber att få tacka.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 14

Svar på interpellation ang. ersättningen från den allmänna sjukförsäkringen för sjuktransport

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING, som yttrade:

Herr talman! Fröken Anderson i Lerum har frågat, om jag anser att nuvarande bestämmelser när det gäller ersättning från den allmänna sjukförsäkringen för sjuktransporter är tillfreds-

Svar på interpellation ang. ersättningen från den allmänna sjukförsäkringen för sjuktransport

ställande och ger tillräcklig trygghet för den enskilde samt om någon ändring av dessa bestämmelser är tänkbar och i så fall när en sådan ändring kan ske.

Enligt lagen om allmän försäkring utgår ersättning för resor i samband med läkarvård och sjukhusvård. De närmare bestämmelserna finns i sjukreseförordningen och en tillämpningskungörelse till denna. Reglerna är olika i fråga om öppen vård och slutna vård. En gemensam regel är dock att ersättningen skall beräknas efter det billigaste, vanligen förekommande färd sätt, som kunnat användas med hänsyn till den sjukes tillstånd.

I fråga om resor i samband med öppen vård utanför de fyra största städerna gäller att utgifterna för resor till och från läkare ersätts i den mån kostnaden sammanlagt överstiger 4 kronor. Kostnaden får enligt huvudregeln inte beräknas till högre belopp än som motsvarar resekostnaden vid besök hos den provinsialläkare eller stadsdistriktsläkare, inom vars distrikt den sjuke vistas. Högre ersättning än för resa till sådan läkare kan emellertid utgå i vissa fall. Detta är förhållandet om den sjuke efter hänvisning av läkare sökt öppen vård vid sjukhus eller vissa för enbart öppen vård avsedda sjukvårdsinrättningar eller, utan att hänvisning föreligger, sökt öppen vård vid sjukhus för olycksfallsskada och det skäligen kunnat antas, att han var i trängande behov av sådan vård. Detsamma gäller när den sjuke på grund av sjukdom varit i trängande behov av läkarvård men inte kunnat träffa tjänsteläkaren. Resekostnaden beräknas i dessa fall till högst det belopp som motsvarar kostnaden för resa till det närmaste allmänna sjukhus där vården kunnat meddelas.

För återresa från läkare begränsas ersättningen i princip till vad som skulle ha utgått vid resa till den plats varifrån resan till läkaren anträdades. Om

resan till läkaren företagits från den försäkrades arbetsplats och han dagligen brukar resa mellan bostaden och arbetsplatsen, utges dock ersättning för återresa till bostaden.

Med stöd av dessa bestämmelser kan ersättning utges även för ambulanstransport i samband med öppen läkarvård om sådan transport behövs med hänsyn till den sjukes tillstånd. Det är alltså inte så, att ersättning för ambulanstransport kan förekomma bara i samband med slutna vård.

Resekostnad vid intagning på sjukhus ersätts helt, och återresan ersätts i vad kostnaden överstiger 4 kronor. Ersättningen för intagningsresa får i regel inte beräknas högre än kostnaden för resa till det närmaste sjukhus där vården kunnat meddelas. Kostnaden för återresan beräknas i princip inte till högre belopp än kostnaden för resa till den plats varifrån intagningsresan företogs.

Kostnaden för flyttning mellan sjukhus av intagna patienter ersätts av sjukförsäkringen bara i ett specialfall. I övrigt svarar sjukvårdshuvudmännen för dessa kostnader. Patienten kan dock få stå för kostnaden i vissa fall, bl. a. om flyttningen företas på hans egen begäran.

Enligt min mening är de nuvarande bestämmelserna om resekostnadsersättning från sjukförsäkringen inte oförmånliga generellt sett. Vissa resekostnadsfrågor torde komma att behandlas av 1961 års sjukförsäkringsutredning i ett betänkande som kan väntas år 1968.

Vidare anförde

Fröken ANDERSON i Lerum (s):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få framföra ett tack för svaret på min interpellation.

Statsrådet har varit vänlig nog att i

Svar på interpellation ang. familjebostadsbidrag till särskilt förordnad förmyndare

sitt svar lämna en ganska fyllig redogörelse för de bestämmelser som reglerar frågan om ersättning från den allmänna sjukförsäkringen för resekostnader i samband med läkarbesök eller sjukhusvistelse. Dessa bestämmelser avser ju att ge en skäligen kostnadsersättning, men givetvis måste de också innehålla garantier för att förmånerna inte missbrukas. Låt mig bara tillägga att för den enskilde medborgaren är det inte alltid så lätt att orientera sig i alla dessa olika bestämmelser, och missförstånd uppstår inte så sällan.

Vad jag speciellt åsyftade med min interpellation var möjligheten att få ersättning från sjukförsäkringen för sjuktransport som inte avser intagning på sjukhus. Jag har i interpellationen angett de komplikationer som kan uppstå då en person drabbas av ett hastigt insjuknande eller ett olycksfall långt från hemorten.

Den direkta anledningen till att jag nu aktualiserat denna fråga är i korthet följande. En person från min hemkommun deltog i en konferens förlagd till en plats cirka 20 mil från hemorten. Där drabbades han helt plötsligt av något som misstänktes vara en hjärtattack. Den läkare som tillkallades kunde inte med säkerhet avgöra sjukdomens art men ordinerade patienten att resa hem för att vila och, om försämring inträdde, vända sig till närmaste lasarett. Läkaren ansåg dock att hemresan skulle företas med ambulans och skrev ut rekvisition på en sådan. Kostnaden för denna ambulanstransport — som alltså inte kan ersättas från sjukförsäkringen — blev cirka 400 kronor.

Naturligtvis kan man invända att det i detta och liknande fall skulle varit enklare att remittera vederbörande till sjukhus — då hade det varit självklart att ersättning för transporten skulle utgå. Men sjukvårdsplatser kostar också pengar för det allmänna och står inte alltid till förfogande.

Jag skulle kunna peka på andra fall där bestämmelser om sjuktransporter har vållat oklarhet och irritation, men jag låter det räcka med det anförda.

Jag har aktualiserat denna fråga därför att jag har den uppfattningen, att man nog borde se över bestämmelserna i sjukreseförordningen och dess tillämpningskungörelse. Därför noterar jag med tillfredsställelse socialministerns uppgift att i varje fall vissa resekostnadsfrågor torde komma att behandlas av 1961 års sjukförsäkringsutredning. Det är min förhoppning att också det delproblem som min interpellation berör då kommer att bli föremål för utredningens intresse samt att utredningen skall kunna finna på lösningar, som ger ett större mått av trygghet för den enskilde och undanröjer anledningarna till irritation och missförstånd.

Herr talman! Med det anförda ber jag att än en gång få tacka statsrådet för svaret på min interpellation.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 15

Svar på interpellation ang. familjebostadsbidrag till särskilt förordnad förmyndare

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING, som yttrade:

Herr talman! Fru Lindberg har frågat, om jag avser att vidta åtgärder för att ändra bestämmelserna beträffande familjebostadsbidrag så att även särskilt förordnad förmyndare, som i sitt hem vårdar och fostrar myndling, får möjlighet att erhålla familjebostadsbidrag.

Enligt gällande bestämmelser utgår familjebostadsbidrag till familj med barn, som helt eller delvis försörjs inom familjen, om familjens inkomst understiger vissa inkomstgränser och bostaden uppfyller vissa villkor. I bidrags-

kungörelsen anges särskilt att adoptivbarn och fosterbarn anses som bidragsberättigande barn. Barn som vårdas hos särskilt förordnad förmyndare är inte fosterbarn i barnavårdslagens mening. I fråga om familjebostadsbidrag torde dessa barn få jämföras med barn som vårdas hos sina föräldrar, vilket innebär att förmyndaren har rätt till bidrag om bidragsvillkoren i övrigt är uppfyllda. Enligt vad jag inhämtat är bostadsstyrelsen beredd att göra ett förtydligande på denna punkt i ett kommande nytryck av anvisningarna till kungörelsen om familjebostadsbidrag.

Vidare anförde

Fru LINDBERG (s):

Herr talman! Jag har ingen anledning att här hålla något längre anförande i anslutning till svaret på min interpellation. Däremot har jag all anledning att uttala min glädje och tacksamhet över det positiva svaret.

Bostadsstyrelsens nu gällande anvisningar ger ingen som helst vägledning för den som har ett sådant ärende att behandla som jag tagit upp i min interpellation. Jag känner också till fall där ansökan om familjebostadsbidrag avstyrkts därför att det inte förelegat några möjligheter att i vare sig barnavårdslagens definition av begreppet fosterbarn eller i bostadsstyrelsens kungörelse tolka in att bidrag skulle vara berättigat. Därför är jag mycket glad över att socialministern nu efter vad jag förstår har varit i kontakt med bostadsstyrelsen och att nya anvisningar kommer att utges. Jag uttalar bara förhoppningen att de anvisningarna utkommer snarast möjligt — helst omedelbart — så att man på ett riktigt och förnuftigt sätt kan ta ställning till de frågor jag berört.

Jag tackar ännu en gång för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 16

Svar på interpellation ang. den statliga grupplivförsäkringens giltighet vid arbetslöshet

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet GUSTAFSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Persson i Heden har frågat socialministern, om han är beredd företa en översyn av bestämmelserna för den statliga grupplivförsäkringen i syfte att denna försäkring skall äga giltighet även om försäkringstagaren varit arbetslös mer än 26 veckor.

Eftersom civildepartementet handlägger ärenden rörande arbets- och anställningsvillkor för arbetstagare i allmän tjänst, har frågan överlämnats till mig för besvarande.

Jag vill då först erinra om att den statliga grupplivförsäkringen kom till efter överläggningar mellan företrädare för civildepartementet och de statsanställdas huvudorganisationer. I den punkt det här gäller gjordes följande uttalande: »Fr. o. m. den 1 januari 1963 infördes en motsvarighet till den grupplivförsäkring, varom överenskommelse den 29 mars 1962 träffats mellan Svenska Arbetsgivareföreningen och Landsorganisationen i Sverige.» På förslag i prop. 1962:169 beslöt 1962 års riksdag att bemyndiga Kungl. Maj:t att meddela de föreskrifter och vidta de åtgärder i övrigt som erfordras för att införa grupplivförsäkringen i överensstämmelse med resultatet av de nämnda överläggningarna.

Liknande grupplivförsäkring har införts bl. a. på den kommunala och den landstingskommunala arbetsmarknaden.

Inom de olika grupplivförsäkringarna har därefter gjorts ändringar som också har varit i stort sett ensartade över hela fältet.

De senaste ändringarna gjordes förra året och gäller från och med i år. De innebär främst beloppshöjningar. I fråga om statens grupplivförsäkring

Svar på interpellation ang. den statliga grupplivförsäkringens giltighet vid arbetslöshet

kom de senaste ändringarna till efter förhandlingar mellan statens avtalsverk och de statsanställdas huvudorganisationer. Överenskommelsen träffades i den formen, att avtalsverket skulle göra hemställan hos Kungl. Maj:t att vidta erforderliga åtgärder med anledning av förhandlingsresultatet. På min föredragning har Kungl. Maj:t beslutat enligt denna hemställan. Kungörelse om de föreslagna ändringarna utkom från trycket i december 1966.

Grupplivförsäkringarna inom den offentliga och den icke-offentliga sektorn utgör exempel på i stort sett enhetliga arbets- eller anställningvillkor, som har kommit till på arbetstagarnas initiativ och som såvitt jag kunnat utvärdera fungerat till parternas belåtenhet. Att döma av uttalanden i motioner till årets riksdag anser även andra än parterna att bestämmelserna tillförsäkrar efterlevande ett gott skydd.

Herr Persson påpekar — och hans uttalande gäller både statsanställda och arbetstagare som haft grupplivskydd genom AFA — att om en familjeförsörjare avlider efter att ha varit arbetslös mer än 26 veckor så ställs familjen helt utan det väsentliga skydd som grupplivförsäkring innebär. Önskar arbetstagarna en förändring av försäkringsskyddet i detta avseende, förutsätter jag att de aktualiserar frågan i förhandlingssammanhang.

Utän att på något sätt vilja förringa grupplivförsäkringens betydelse men för att komplettera herr Perssons bild av efterlevandes situation vill jag dessutom framhålla vilken betydelse det har för många familjeförsörjares anhöriga att kunna få pension enligt lagen om allmän försäkring.

Vidare anförde:

Herr PERSSON i Heden (cp):

Herr talman! Jag var ett tag rädd att civilministern hade kommit bort, när han skulle lämna sitt svar, men han an-

lände ju och jag ber att få tacka för svaret.

Det kan måhända hävdas att de spörsmål jag tagit upp i min interpellation har ringa aktualitet, eftersom det dess bättre inte så ofta händer att familjer drabbas av utförsäkring från grupplivförsäkring. Men även om utförsäkring ägt rum endast för ett litet antal på grund av långvarig arbetslöshet anser jag att problemet måste tas upp till behandling.

Jag vet mycket väl att frågan hänförs sig till avtalsförhandlingar. Men jag vill ändå anföra att jag har exempel på att det vid en familjeförsörjares frånfälle visat sig att vederbörandes grupplivförsäkring har upphört att gälla enligt reglementet angående statens grupplivförsäkring, 11 §, vars bestämmelser i huvudsak överensstämmer med AFA:s. Frågan har därför enligt min mening stor betydelse, även om sådan utförsäkring — som jag sade — dess bättre inte är vanlig. Men jag vet, herr talman, att sådana utförsäkringar ägt rum, varvid den efterlevande familjen ställts i en synnerligen prekär ekonomisk situation. Kvinnor med minderåriga barn har råkat i ett sådant ekonomiskt trångmål att de inte kunnat klara det egna hem som de skaffat tillsammans med maken under hans livstid. Frågan får ännu större räckvidd och aktualitet under en tid då arbetslösheten ökar. Utförsäkring sker efter 26 veckors arbetslöshet, som här sagts i svaret. Den kan också i vissa fall ske efter kortare tid.

Jag är, herr statsråd, helt underkunnig om det familjeskydd som pensionen enligt lagen om allmän försäkring innebär. Men just det engångsbelopp, som utfaller enligt denna grupplivförsäkring, har många gånger betytt så mycket i den svåra situation då maken gått bort. Det gäller ju att rädda det egna hemmet och klara de för tillfället mest besvärliga utgifterna.

Svar på interpellation ang. den statliga grupplivförsäkringens giltighet vid arbetslöshet

Denna fråga har inte aktualiserats i förhandlingssammanhang, säger statsrådet. Men som jag tidigare nämnt beror det säkerligen på att sådan utförsäkring, som jag här talat om, inte har ägt rum i så stor utsträckning. Man har i förhandlingssammanhang säkert inte tänkt på vad resultatet kan bli.

Om fristen för utförsäkring inte kan förlängas under en viss avtalsperiod, anser jag att man bör upplysa de försäkrade om att det finns frivilliga försäkringar som kan komplettera denna grupplivförsäkring. Först och främst bör man upplysa om innebörden i statuterna för grupplivförsäkringen — att man måste vara anmäld till arbetsförmedling o. s. v. Jag känner till fall där vederbörande inte har tänkt på detta och familjen därför har råkat i denna allvarliga situation när olyckan har inträffat. En sådan upplysning skulle säkerligen medverka till att familjer vid familjefaderns frånfälle inte skulle stå utanför det skydd som en grupplivförsäkring utgör. Vederbörande skulle då kunna se till att försäkringen gäller även om arbetslösheten skulle vara över 26 veckor. Detta intill dess en ändring kan komma till stånd genom avtalsförhandlingar. En sådan ändring anser jag berättigad, inte minst i tider då arbetslösheten ökar mer än vad vi räknat med vara säsongsbetonat.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet GUSTAFSSON:

Herr talman! Jag får väl börja med att be herr Persson i Heden om ursäkt för att jag råkade komma några sekunder för sent till avlämnandet av svaret.

Herr Persson tar upp frågan om 26-veckorsgränsen. Det är klart att det kan uppträda grännsfall — så blir det väl var man än sätter en dylik gräns. Jag skulle föreställa mig att när man på den privata sidan diskuterade utformningen av bestämmelserna i detta av-

seende, hade man att avväga och ställa olika faktorer mot varandra. Försäkringen finansierades på den privata sidan — och finansieras fortfarande — genom en arbetsgivaravgift. Skall man ha vissa förmåner som går längre, får dessa givetvis vägas mot vilket pris man är villig att betala.

Man har så att säga hängt den statliga försäkringen på AFA-försäkringen. Det sades i propositionen — det framgick även av mitt svar — att de bestämmelser som gäller på statens område egentligen är en kopiering av bestämmelserna på den enskilda marknaden.

Herr Persson säger att det har inträffat fall på det statliga området — jag känner faktiskt inte till detta — där vederbörande skulle ha passerat 26-veckorsgränsen och de efterlevande därigenom gått miste om grupplivförsäkringen. Jag skall inte bestrida att sådant kan ha inträffat, men jag vill i det sammanhanget påpeka att efterlevandeskyddet i den statliga pensioneringen är betydligt bättre än i den allmänna pensionsförsäkringen.

Grupplivförsäkringen är en god och uppskattad sak. Jag vet att det inträffar tragiska fall i dessa sammanhang, men de fall som jag kommit i kontakt med gäller inte den statliga sidan, ty där finns inte motsvarigheten. På den privata sidan däremot har det hänt att de efterlevande helt plötsligt upptäckt att det där den som gick bort arbetade inte fanns något kollektivavtal och därför inte heller någon anslutning till AFA-försäkringen. På så sätt har de blivit utan efterlevandeskydd. Många sådana fall har beklagligtvis inträffat, men den fackliga rörelsen försöker just därför att bedriva all den upplysningsverksamhet som är möjlig.

Herr PERSSON i Heden (cp):

Herr talman! Det finns ingen anledning för statsrådet att be om ursäkt för

att han kom för sent. Svar fick jag ju i alla fall, även om det enligt mitt sätt att se kanske inte var fullt acceptabelt.

Statsrådet säger att dessa förmåner måste betalas. Det är alldeles riktigt att så är fallet men även om det kostar pengar så är förmånen dock — jag trycker hårt på det — av så stort värde att ingen får gå miste härom. Jag har nämligen sett fall där människor har ställts inför en ytterst prekär situation, då maken har varit utförsäkrad, trots att de var kollektivt anslutna till ATP-systemet. Det är väl inte bättre ordnat inom den statliga sektorn än inom den enskilda för de kollektivanställda. Bestämmelserna är såvitt jag vet desamma och pensionen får givetvis alla.

Grupplivförsäkringen — dessa 25 000 å 30 000 kronor som de efterlevande får — kan emellertid ge den första tillfälliga hjälpen, ty den kan rädda människor ur en verkligt allvarlig situation. Kanske återstår stora skulder på ett egnahem men kan detta räddas genom att grupplivförsäkringen betalas ut till den efterlevande familjen på en gång. Den saken är enligt mitt sätt att se det väsentligaste. Pensioner är en annan sak; de rör den framtida möjligheten att leva drägligt. Grupplivförsäkringen gäller att rädda situationen i ett akut nödläge.

Det är emellertid inte bara fråga om att höja gränsen för utförsäkringstiden, det gäller också att upplysa människorna om hur bestämmelserna gäller. Det händer att de inte har tänkt på de bestämmelser som finns både i AFA:s och i statens statuter om grupplivförsäkring. De vet inte om att de kan bli utförsäkrade om de går arbetslösa en viss tid. Därför menar jag att upplysning härvidlag borde ges på lättfattligt sätt. Jag tror att man därmed skulle kunna rädda situationen och förhindra att fler sådana fall inträffar.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 17

Svar på interpellation ang. det svenska atomenergiprogrammets kommersiella utvecklingsmöjligheter

Ordet lämnades på begäran till

Herr statsrådet WICKMAN, som yttrade:

Herr talman! I en interpellation har fru Renström-Ingenäs bett mig om en redogörelse för det svenska atomenergiprogrammets kommersiella utvecklingsmöjligheter.

Det svenska atomenergiprogrammet hade från början en övervägande energipolitisk motivering. Programmet inriktades bl. a. på att få till stånd en viss självförsörjning i fråga om atombränsle, något som ansågs angeläget med hänsyn till dåvarande osäkra importförhållanden. Även atomenergis kommersiella utvecklingsmöjligheter beaktades emellertid då riktlinjerna för programmet drogs upp. Bakgrunden till att man över huvud taget ansåg sig kunna göra en efter våra förhållanden mycket stor satsning på atomenergiområdet var att arbetet stämde väl överens med den svenska industrins produktionsinriktning. Jag syftar här främst på den metallurgiska och den elektroniska industrin. Ett inhemskt utvecklingsarbete väntades alltså öppna en betydelsefull ny marknad för svensk industri och dessutom leda till avancerat tekniskt kunnande.

Forsknings- och utvecklingsarbetet koncentrerades särskilt i de tidigare skedena till Aktiebolaget Atomenergi, där speciella resurser i fråga om utrustning och personal byggts upp. Ett nära samarbete har dock hela tiden ägt rum med industrin, som förutsatts svara för den kommersiella exploateringen på reaktorområdet. För att skapa ett mål för utvecklingsarbetet och samtidigt ge de nödvändiga industriella erfarenheterna inriktades arbetet på de stora projekten Ågesta och Marviken, vilka både till storlek och kostnader har sina motsvarigheter i utländska reaktorut-

Svar på interpellation ang. det svenska atomenergiprogrammets kommersiella utvecklingsmöjligheter

vecklingsprogram. Av skäl som jag redan nämnt valde man för dessa projekt reaktorer av tungvattentyp, som kan drivas med naturligt uran. En helt självständig utvecklingslinje hade varit orealistisk för vårt land, och därför baserades arbetet i största möjliga mån på amerikansk lättvattenteknologi. Detta har i sin tur gjort det möjligt att direkt tillämpa erfarenheterna från tungvattenprojekten på de lättvattenreaktorer, som nu är aktuella i vårt land. Ett första exempel är den lättvattenreaktor i Oskarshamn som svensk industri levererar till ett konsortium av kraftföretag med stöd av det utvecklingsarbete som utförs av atombolaget. Med denna uppläggning av verksamheten har vi i Sverige kunnat vinna betydande industriell erfarenhet på reaktorområdet till en kostnad, som är ojämförligt lägre än om ett helt självständigt utvecklingsarbete bedrivits.

I dag kan man alltså konstatera att programmet utgjort ett betydande stöd åt svensk industri, som nu kan offerera kommersiella atomkraftstationer med reaktorer av såväl lätt- som tungvattentyp. Jag vill särskilt betona att denna position tack vare det statliga utvecklingsarbetet kunnat uppnås utan beroende av utländska licenser. Detta är betydelsefullt för en industri, som i likhet med den svenska har en begränsad hemmamarknad och som därför söker bevara en viss handlingsfrihet på exportmarknaden. Däremot är frågan om tung- eller lättvattenlinje numera av relativt underordnad betydelse för den svenska reaktorindustrins kommersiella möjligheter. Som jag nämnt är lättvattenreaktorerna i dag mest aktuella på grund av typens stora försäljningsframgångar i Förenta staterna. Tungvattentypen kan enligt allmän uppfattning komma till användning senare vid stora anläggningar, då dess goda bränsleekonomi ger utslag, och som övergång och komplement till nästa generation av

reaktorer, de s. k. snabba bldreaktorerna.

Jag vill alltså framhålla att svensk reaktorindustri genom hittills gjorda insatser har ett relativt gott tekniskt utgångsläge inför den utbyggnad av atomkraften, som kommer att börja på allvar under de närmaste åren. En livskraftig svensk reaktorindustri måste emellertid kunna leverera på internationella villkor såväl på hemmamarknaden som på export. Marknaden för reaktorer och kompletta atomkraftstationer är i dagens läge mycket svårbehandlad. Beställningarna i de länder i Europa där utländska leverantörer kan konkurrera är alltjämt relativt få, och förväntningarna om en framtida snabbt ökande marknad gör att konkurrensen om varje order blir hård. Denna konkurrens gäller inte endast priser utan även kreditvillkor.

Atomkraftens kommersiella aspekter är dock inte begränsade till leveranser av kompletta reaktorläggningar. Speciella material och komponenter engagerar en vid krets av industrier i Sverige som leverantörer till både svenska och utländska projekt. En nyckelroll spelar här bränsleelementen, som för övrigt ekonomiskt sett representerar en lika stor marknad som reaktorerna. Där har vi i Sverige ett mycket gott utgångsläge tack vare vår tidiga satsning på vattenreakorteknologin, som nu är helt dominerande.

Avslutningsvis vill jag upprepa att svensk industri nu har en god position på detta fält genom de avsevärda insatser som gjorts av staten och även av vissa industriföretag. Det är min förhoppning att det också skall visa sig möjligt för vår industri att framgångsrikt hävda sig på marknaden. Jag vill i detta sammanhang erinra om att 1966 års atomenergiutredning har i uppdrag att kartlägga industrins behov av fortsatta utvecklingsinsatser och även att föreslå en lämplig arbets- och ansvars-

Svar på interpellation ang. det svenska atomenergiprogrammets kommersiella utvecklingsmöjligheter

fördelning mellan staten och industrin. Utredningen torde därvid bl. a. få göra en noggrann bedömning av frågan om atomenergiverksamhetens kommersiella utvecklingsmöjligheter. Denna fråga måste givetvis tillmätas mycket stor vikt då riktlinjerna för det fortsatta arbetet tas upp till prövning.

Vidare anförde:

Fru RENSTRÖM-INGENÄS (s):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Wickman för svaret på min interpellation rörande det svenska atomenergi-programmet. Detta har hittills kostat staten en och en halv miljard kronor, men man har på senaste tiden fått uppleva att värdet av det resultat som kommer fram ur denna stora satsning har blivit omdiskuterat.

När jag tar till orda i denna fråga faller mig osökt i minnet några ord av professor Hedén vid karolinska institutet. Med tanke på den situation vi emellanåt hamnar i när vi på grund av den alltmer avancerade tekniska utvecklingens svårbedömbara konsekvenser ändå har att besluta om dess tillämpning i samhället säger han följande: »Politikern hamnar lätt i en situation där han liknar en plastikkirurg som tvingas operera med förbundna ögon och endast med ledning av de kringstående goda råd.» — Dessa ord skildrar rätt väl den situation som vi befann oss i när vi beslutade att satsa på tungvattenreaktorer för att producera energi för fredligt ändamål.

Visste någon av de beslutande att det var mycket tveklaktigt huruvida det alternativ vi valde för atomkraftens civila utnyttjande skulle bli en lönande framgångslinje? Visste någon av rådgivarna vart råden ledde oss? Nu upplever vi ändå att vetenskapsmännens bedömningar står mot varandra och är splittrade.

Av den pressdebatt som pågår och

av det som händer i det praktiska livet får man ibland det intrycket, att ledningen för AB Atomenergi befinner sig i försvarsposition. Det är då ganska naturligt att man blir tveksam och oviss och inte vet vad man skall svara när folk frågar om sanningen bakom tidningsrubrikerna. Det känns då naturligt och riktigt att be det ansvariga statsrådet om upplysningar, och jag ber än en gång att få tacka för det svar jag fått.

Jag vill först säga några ord om den målsättning som angavs när riksdagen beslutade att satsa de stora pengarna. Det var energipolitiska bedömanden som då låg bakom beslutet. Jag tycker nästan att herr statsrådet överbetonar det förhållandet, att bakgrunden till den stora satsningen också var att vi skulle vilja ge den svenska industrin ett nytt verksamhetsområde som skulle passa för den med dess produktionsinriktning och stora kunnande på det metallurgiska och elektrotekniska fältet.

Skälet var ju först och främst att vi behövde en mycket större kraftproduktion än vad våra älvar kunde ge oss. En utredning hade visat att den svenska vattenkraften skulle vara fullt utbyggd på 1970-talet. Samtidigt hade vi ett ständigt växande behov av elkraft. Vad skulle vi då sätta in i stället?

Vi hade då i vårt land i liten skala bedrivit en forskning, som hade påbörjats redan 1945. Tio år senare ansåg AB Atomenergi tiden vara inne att gå vidare på detta område och begärde fördubblade anslag. Detta skedde alltså år 1955.

Handelsministern framhöll då att denna ökning borde beviljas, eftersom det med hänsyn till vårt lands framtida energiförsörjning var nödvändigt att ge bolaget resurser för ökad forskning, och han fortsatte med följande ord: »— — — detta så mycket mera, som man nu kunde skönja det eftertraktade målet att kunna uppföra kraft- och

Svar på interpellation ang. det svenska atomenergiprogrammets kommersiella utvecklingsmöjligheter

värmeanläggningar drivna med atomenergi».

Denna målsättning bekräftades också i efterhand i ett remissyttrande av delegationen för atomenergifrågor år 1965: »En utbyggnad av atomenergi har ansetts som den enda praktiska möjligheten att tillgodose det snabbt växande behovet av elkraft utan att i alltför hög grad öka energiförsörjningens beroende av import.»

Delegationen skriver vidare: »Det måste vara en rimlig arbetshypotes att atomkraften från mitten av 1970-talet svarar för en stor del av kraftutbyggnaden i Sverige.»

Givetvis fick industrin som följd av detta beslut ett kraftigt uppsving genom nya förnämliga arbetsuppgifter, och det är ju bara att konstatera med tillfredsställelse.

Sedan kom då valet mellan forsknings- och utvecklingslinjer. Man valde tungvattenreaktorer framför lättvattenreaktorer. Skälet härtill var delvis beredskapspolitiskt; vi skulle bli oberoende av bränsleimport, och vi kunde använda eget naturligt uran. Man sade också att tungvattenlinjen i längden skulle ge det bästa ekonomiska resultatet. Det var ju ett mycket viktigt tillkännagivande, att detta var en kommersiellt konkurrenskraftig linje; givetvis inte på experimentstadiet, men bara man kunde bygga tillräckligt stora anläggningar så skulle lönsamheten komma.

År 1959 hade man fått veta att Atomkraftkonsortiet och vattenfallsstyrelsen planerade atomkraftstationer utan att använda sig av tungvattenreaktorer av den svenska linjens typ. I en interpellation tillfrågades handelsministern här i kammaren om sin inställning till dessa planer. Han svarade att det i princip inte fanns anledning att utesluta möjligheten till import men att statsmakterna även i fortsättningen borde prioritera den svenska linjen, som bygger

på naturligt uran. »Bara reaktorerna blir stora nog, kommer de att bli konkurrenskraftiga», förklarade handelsministern.

När Ingenjörsvetenskapsakademien 1965 kritiserade verksamheten och anförde att anläggningar med tungvattenreaktorer vore så komplicerade och dyrbara, att det inte vore så lyckligt att använda dem, svarade atombolaget att den nackdelen skulle försvinna vid större anläggningar. Om man bara komme upp till en produktion av 500 megawatt, skulle skillnaden i el-pris mellan lätt- och tungvattenreaktorer försvinna, menade atombolaget. Vid en ännu högre kraftproduktion skulle tungvattenreaktorerna ge det allra bästa resultatet. Nu är vi där. Statens vattenfallsverk skall bygga Ringhalls och därmed ta ett kliv direkt in i de stora aggregatens tidsålder. Annars klarar man inte 1970-talets stora behov av kraft. Endast kärnkraftstationer med någon typ av lättvattenreaktorer kan då komma i fråga, heter det.

Vid en så stor satsning — man beräknar kostnaden till 2 miljarder kronor — måste man kunna göra en något så när säker bedömning av reaktorernas produktionsförmåga, säkerhet och kostnader. Det måste bli en affärsmässig ekonomisk bedömning, säger chefen för vattenfallsverket. Man har ännu inte fastställt storleken på de första aggregaten, men man beräknar att de skall ligga mellan 500 och 700 megawatt, och i fullt utbyggt skick skall stationen ge mer än 3 000 megawatt. Men ändå är den svenska linjen inte möjlig att använda. Den är inte stor nog, anses det. Hur stora skall de bli? Det var ju sagt av atombolaget att 500 megawatt skulle räcka till för lönsamheten.

Så har då de stora tidningsrubrikerna kommit: »Kris för svensk kärnindustri.» »Små utsikter till export». »Tråkiga misslyckanden hotar svensk kärnindustri» o. s. v. Då börjar man fundera om

Svar på interpellation ang. det svenska atomenergiprogrammets kommersiella utvecklingsmöjligheter

inte chefen för ASEA i alla fall hade rätt när han 1965, i samband med att några riksdagsledamöter gjorde ett studiebesök i Västerås, yttrade att tungvattenreaktorerna aldrig kommer att bli lönsamma.

Men som jag säger, experterna är splittrade, och det finns ju andra experter som allttjämt säger att tungvattenreaktorerna blir lönsamma. Vad skall en stackars okunnig lekman tro?

Så har vi då beredskapsskålen som skulle göra att vi borde binda oss vid tungvattenlinjen. Tungvattenreaktorn skulle ha den fördelen att den kan drivas med naturligt uran så att vi inte helt blir beroende av bränsleimport. Atombolaget har satt i gång uranverket i Ranstad, sedan regering och riksdag gett klartecken. Men när man läser de för övrigt mycket bra direktiven till 1966 års atomenergiutredning finner man att det heter att när nu pågående provdrift i Ranstad avslutats, skall frågan om inhemsk produktion av uran prövas. Det låter oss förstå att verksamheten i Ranstad är oviss. Man har gjort den erfarenheten att uran därifrån blir 3—4 gånger dyrare än världsmarknadspriset, och så kommer det att förbli åtminstone de närmaste tio åren. Inte blir man gladare när man får veta att produktionen dessutom blir otillräcklig därför att skiffern är uranfattig. Det påstås att ännu så sent som 1980 kommer Ranstadsverket inte ens att vid full drift kunna producera mer än vad som motsvarar en femtedel av den uranmängd som går åt till de reaktorer som vi redan har. Då frågar man om det kanske inte vore en lika bra beredskap att importera och lagra, ty Ranstadsverket är ju också dyrt. Det lär hittills ha kostat 140 miljoner kronor. Enligt vad tidningarna berättat skulle det just vara i denna fråga som professor Hannes Alfvén hade motsatt mening mot atombolaget. Han hävdade att Ranstadsverket borde läggas ner eftersom det

aldrig kan göra oss oberoende av import och bara blir dyrt.

Anser man det nödvändigt att hålla fast vid beredskapstanken, så vore det väl billigast att endast underhålla verket så att det hölles i driftsdugligt skick men utan någon produktion i gång, varigenom verket skulle vara i stånd att återuppta driften i ett avspärrningsläge. Det skulle kosta landet 1,9 miljon kronor om året, men vid en sjundedelsdrift skulle vi förlora 4,6 miljoner och vid full drift 8,8 miljoner årligen. Så mycket dyrare skulle Ranstads uran vara än om vi importerade motsvarande mängd. Denna uppgift har stått att läsa i tidningarna.

Om den svenska tungvattenreaktorn nu varken kan hävda sig på exportmarknaden eller på hemmamarknaden, är det meningslöst att anföra beredskapsskäl i fråga om bränsleförsörjningen. Och för resten köper vi ju redan anrikat uran utifrån. Statsrådet säger att lättvattenreaktorerna i dag är mest aktuella på grund av typens stora försäljningsframgångar i Förenta staterna, men då frågar jag: Varför har de sådana framgångar i Förenta staterna och inte bara där? Även här i Sverige, när Vattenfall skall bygga sin stora anläggning, är det ju lättvattenreaktorer man tar.

Alla är vi väl ense om att statsrådet har rätt i att forskningen som bedrivs har gett erfarenheter och lärdomar som kommer framtida verksamhet till godo; men om vi inte hade opererat med förbundna ögon utan satsat dessa väldiga summor på lättvattenreaktorer och forskat kring den typen, så hade väl erfarenheterna och lärdomarna inte varit mindre. Då hade vi haft en konkurrenskraftig produktion i högre grad än vad vi nu har.

Det skall bli intressant att se om den tillsatta utredningen kommer att föreslå en ändrad inriktning av atombolagets verksamhet. Direktiven ger ju utred-

Svar på interpellation ang. det svenska atomenergiprogrammets kommersiella utvecklingsmöjligheter

ningen i uppdrag att pröva den saken, och som jag redan sagt är det goda direktiv, och de riktar sökarljuset åt alla håll. Jag vill tillägga att om vi efter de erfarenheter vi nu gjort fortsätter i samma spår som förut och satsar stora pengar på tungvattenlinjen, då kan vi ge anledning till missuppfattning i utlandet. Plutonium bildas i alla reaktorer, men de flesta sakkunniga tycks anse att tungvattenreaktorer är mycket effektiva när det gäller att bilda plutonium i reaktorbränslet.

Om man vore intresserad för en potentiell produktion av kärnvapen, då skulle man ge tungvattenreaktorerna företräde. Vi har ju också hunnit så långt nu att vi ligger tvåa, näst efter Japan, bland de kärnvapenfria staterna i fråga om möjligheten till vapenproduktion — vi skulle kunna tillverka mer än 300 atombomber om året på 70-talet, har vi fått veta.

Men i fråga om den civila sidan undrar man om det är en dyr felsatsning vi håller på med nu, än så länge. Jag säger detta just på grund av vattenfallsstyrelsens ställningstagande sådant det bl. a. kommer till uttryck i en ledare av direktör Grafström i Vattenfalls tidning nr 3 i år. Han säger att när vi nu skall satsa på en så väldigt stor sak måste vi ha strängt affärsmässiga bedömningar på verksamheten. Vi kan inte ta hänsyn till den svenska linjen och välja en investering som inte ger bästa lönsamheten. Nu har den svenska reaktorindustrin verkligen fått ett mycket starkt stöd av det allmänna genom den forskning som bedrivits, och i fortsättningen borde den få arbeta på likartade villkor som övrig industri får göra, säger direktör Grafström.

I slutet av det svar jag fått i dag utläser jag något av samma tankegångar, och det är jag glad för. Jag tackar statsrådet.

Herr statsrådet WICKMAN:

Herr talman! Det är bara två ting

jag vill understryka. I och för sig fanns synpunkterna med i mitt interpellationssvar, men efter det som fru Renström-Ingenäs nu sagt tror jag det kan vara värdefullt att återigen poängtera dem.

Den första synpunkten är att man inte kan säga att den svenska tungvattensatsningen är misslyckad, ens för det fall att vi i fortsättningen uteslutande skulle ha lättvattenreaktorer i våra atomkraftverk — helt enkelt därför att det val av teknologi som gjordes i och med satsningen på våra tungvattenreaktorer sammanfaller i mycket stor utsträckning med den lättvattentechnologi som utvecklats i Amerika, något som jag nämnde i mitt interpellationssvar. Ur industriell utvecklingssynpunkt kan man säga — naturligtvis är det en grov gissning — att 75 procent av utvecklingskostnaderna för tungvattenreaktorer är direkt tillämpbara på lättvattenreaktorer. Och fru Renström-Ingenäs vet säkert, att det icke hade varit möjligt för den svenska reaktorindustrin att leverera verket i Oskarshamn — som ju är en lättvattenreaktor — utan de erfarenheter och det stöd som lämnats via tungvattenlinjen.

Då frågar man sig: varför beställer inte Vattenfall en tungvattenreaktor för Ringhallsprojektet? Varför är inte tungvattenreaktorer konkurrenskraftiga nu när man kommer upp i anläggningar på 500 och 600 megawatt? Ja, den enkla förklaringen är att tungvattenreaktorerna ligger en generation efter lättvattenreaktorerna. En faktor som förts in i diskussionen om Ringhalls är just att Marviken blir färdigt 1969. Marviken är den sista icke-kommersiella prototypen för tungvattenreaktorerna, och innan man har fått fram erfarenheterna från den är det mycket begripligt att man i Ringhallsprojektet inriktar sig på en lättvattenreaktor.

Jag skall inte förlänga diskussionen i denna ytterst komplicerade fråga. Fru Renström-Ingenäs sade att en lekman

Svar på interpellation ang. det svenska atomenergiprogrammets kommersiella utvecklingsmöjligheter

har svårt att bedöma det, och jag kan försäkra fru Renström-Ingenäs att även jag är i hög grad lekman på detta område.

Den stora och avgörande energi- och industripolitiska diskussionen av atomkraftfrågan får vi när atomenergiutredningens betänkande föreligger. Den utredningen bedrivs just på det sätt som är nödvändigt då det gäller komplicerade tekniska ting som politiker skall fatta beslut om, nämligen att vi förvissas oss om att vi kommer att ha synpunkter från olika parter som det är så viktigt att få fram när politiker skall fatta beslut. Det kommer alltså inte att bli någon strömlinjeformad rekommendation, utan hela problemet kommer att redovisas med hänsyn tagen till alla relevanta synpunkter, det kan jag försäkra fru Renström-Ingenäs.

Herr HENNINGSSON (s):

Herr talman! Jag begärde ordet i denna debatt med anledning av att fru Renström-Ingenäs talade om ett besök på ASEA. Det var alldeles riktigt refererat, och i den debatt som där förekom anklagade direktör Nicolin riksdagen för beslutet om energiskatt. Då försökte jag förklara för honom att den energiskatt som uttogs bara var en bråkdel av de summor staten använde på atomforskning, och om de pengarna inte använts till sådan forskning hade motsvarande summor fått läggas direkt på taxorna — om nu det hade varit mera smakligt. Och om verksamheten hade splittrats på olika händer, så hade den svenska elindustrin fått satsa betydligt mera pengar för att nå samma resultat.

Direktör Nicolin medgav att man kunde resonera på det viset, men sedan förklarade han att den svenska linjen i fortsättningen vore helt tokig. Speciellt ansåg han Marviken vara en hopplös anläggning.

Men, fru Renström-Ingenäs, ungefär ett år efteråt hade vi här i Stockholm

något som kallades för en atomdag. Jag var med där. Inom parentes vill jag säga att jag hela tiden har följt dessa frågor mycket noggrant. Och vid den tillställningen hörde jag till min häpnad en annan representant för ASEA säga att han var mycket förtjust över att Marviken kommit till. Den anläggningen ansåg han vara ett utomordentligt mellansteg fram till den nya och snabba bldreaktorn, och han ansåg att svensk industri med Marviken-anläggningen hade fått en oskattbar fördel framför den övriga världen.

Vad skall man då tro, om man är med bland dem som i sista hand skall besluta i dessa frågor?

Jag var också med vid en diskussion på Ingeniörsvetenskapsakademien, när det var tal om att starta Marviken-projektet. Det svar som blev resultatet av alla expertinlägg där blev ungefär ett jäså. Ingen kunde definitivt säga att den ena linjen var mera bärkraftig än den andra. Alla var lika tveksamma. Jag undrar om inte också de beslutande myndigheterna har stått i en mycket besvärlig situation i det sammanhanget.

Jag vill också redovisa att på min direkta fråga till direktör Nicolin, huruvida han ansåg den svenska linjen vara felaktig från början, svarade han att det var den visst inte; då var den riktig. I det stycket delar jag helt hans uppfattning. När en gång atomprogrammet för vårt land beslöts fanns det enligt min mening ingen möjlighet att välja någon annan linje än lungvattenlinjen med hänsyn till de tillgångar vi hade. Vi visste då ingenting om möjligheterna att köpa uran från andra länder. Lyckligtvis har förhållandena ändrats och vi har fått ett bättre system än man då hade anledning förvänta, men med tanke på den sammanblandning som hela tiden förefunnits mellan försvarets intressen och tillgången på uran ansåg jag det klokt att den gången sat-

Svar på interpellation ang. det svenska atomenergiprogrammets kommersiella utvecklingsmöjligheter

sa på tungvattenreaktorn. Jag håller emellertid med fru Renström-Ingenäs om att med de erfarenheter vi nu har får man inte av prestigeskäl fasthålla vid en tidigare uppfattning. Utvecklingen har nämligen klart visat att för anläggningar av den storlek som hittills prövats är lättvattenreaktorn definitivt i stånd att konkurrera med andra produktionssystem. Men därför har ingen hittills velat säga att tungvattenreaktorn inte har någon framtid. Utvecklingsarbetet beträffande lättvattenreaktorn har bedrivits mycket hårdare än på tungvattensidan, och för närvarande är den försträmda metoden den billigaste produktionsformen av de system som nu finns.

Jag har velat redogöra för detta som en förklaring till de oerhörda svårigheter som förelegat för dem som haft att besluta i dessa frågor. Alla experter har ju varit mycket oeniga om vilket system man skulle ge sin anslutning till.

Fru RENSTRÖM-INGENÄS (s):

Herr talman! Statsrådet sade att tungvattenreaktorerna var den äldre generationen och att lättvattenreaktorerna var den nya generationen, som vi inte kände till vid den tidpunkten när vi fattade beslut i frågan. Jag vet emellertid att jag redan då läste om olika slag av lättvattenreaktorer och deras olika utvecklingsmöjligheter. Vi var ställda inför ett synnerligen svårt val, och vi kunde inte med bästa vilja i världen bestämt säga vart beslutet skulle komma att leda.

Jag tycker att det vi senast hört från talarstolen bekräftar vad jag hela tiden framhållit, nämligen att ovissheten tycks vara stor även bland vetenskapsmännen — deras bedömningar är ofta motstridiga i denna fråga. Och den förtjusning som representanten för ett privat företag givit uttryck åt när det gäller Marvikenprojektet bottnade kanske i att han tyckte det var värdefullt att

staten satsar så att industrin slipper lägga ut de dyra lärpengarna.

Herr statsrådet WICKMAN:

Herr talman! Låt mig få klara upp generationsfrågan mellan mig och fru Renström-Ingenäs.

Vad man talar om härvidlag är att det finns ett antal generationer för varje *typ* av reaktor. Vi vandrar längs tungvattenlinjen från Ågesta till Marviken och tar sedan nästa steg. Lättvattenreaktorn ligger på grund av den kraftiga amerikanska militära satsningen hela tiden ett steg före i utvecklingen då det gäller storleken, vilket gör att stora lättvattenreaktorer — på mellan 500 och 700 megawatt — kommer ut i kommersiell drift tidigare än tungvattenreaktorerna. Detta behöver emellertid inte ändra bedömningen av tungvattenreaktorns framtida möjligheter.

Vi skall kanske inte syssla med att tolka olika Asea-direktörers uttalanden. Men jag tycker att fru Renström-Ingenäs var litet väl insinuant mot den direktör som hade uttryckt sin förtjusning över marvikenprojektet. Ty den förtjusningen var lättbegriplig — det var inte en förtjusning över att se någon göra ett misstag som man själv slapp göra, utan det som staten gjort i Marviken är det direkta underlaget för vad Asea kunnat göra i Oskarshamn. I och för sig har ju också atombolaget och Asea i stor utsträckning samverkat i fråga om oskarshamnsprojektet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 18

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden och memorial nr 57—60, tredje lagutskottets utlåtanden nr 25—30 samt allmänna beredningsutskottets memorial och utlåtande nr 20 och 21.

Interpellation ang. stöd åt den svenska skoindustrin**§ 19**

Föredrogs den av herr *Rask* vid kammarens nästföregående sammanträde på förmiddagen gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet angående ökade möjligheter att fullgöra den första värnplikstjänstgöringen vid förband nära hemorten, m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 20

På hemställan av herr talmannen beslöt kammaren, att statsutskottets utlåtande nr 60 skulle uppföras närmast efter tredje lagutskottets utlåtande nr 29 bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista.

§ 21**Interpellation ang. stöd åt den svenska skoindustrin**

Ordet lämnades på begäran till

Herr ANDERSSON i Örebro (fp), som yttrade:

Herr talman! Att den svenska skoindustrin hårt pressats av skoimporten framgår av utvecklingen under den senaste tioårsperioden. Från 1956 har det varit en åttadubbling av importen. I följd uppgick den till mer än 7,5 miljoner par.

Tidigare har denna stora import inte inkräktat på utrymmet på marknaden för de svenska skorna, som under en följd av år tillverkats i något mer än tio miljoner par — med tämligen obetydliga variationer från det ena året till det andra.

Att produktionen kunnat hållas intakt förklaras av att konsumtionsutvecklingen varit gynnsam med en oavslåttlig stegring. Det ökade utrymmet har dock helt tagits i anspråk av den växande importen.

I följd blev det dock en betydande inbrytning för de importerade skorna. Den svenska produktionen, som fick vidkännas en obetydlig minskning redan året innan, sjönk då med hela 17 procent till 8,34 miljoner par — en nivå, som man får gå 15 år tillbaka i tiden för att träffa på.

Nu utgör också importskorna 90 procent av hela den svenska lädersko-konsumtionen, medan de för endast fem år sedan var 45 procent av denna. Och för tio år sedan var motsvarande andel mindre än en tiondel.

Det är denna utveckling, accentuerad de två senaste åren, som onekligen ger anledning att tala om en kris för svensk skoindustri och gör det angeläget att dryfta, vad som kan göras för att ändra förhållandena. Påpekas kan i detta sammanhang, att Skofabrikantföreningen, som 1959 hade 75 medlemsföretag med något över 6 000 anställda, i dag endast har ett 60-tal medlemmar med 4 500 anställda. De avgångna företagen har alla tvingats upphöra med verksamheten, i många fall efter att ha råkat ut för obestånd.

Denna krympning av industrin har inte endast gått ut över mindre motståndskraftiga företag. Den har även, vilket ju blivit livligt uppmärksammat, drabbat gamla, välkända och välkonsoliderade företag med goda personella och ekonomiska resurser, som satt in alla sina krafter på att genom rationalisering och effektivisering, specialisering och standardisering söka möta konkurrensen från importen. Man har också nått fram till en produktivitet, som vid internationella jämförelser hävdar sig väl. Den svenska skoindustrin avviker inte heller i fråga om företagsstrukturen från skoindustrin i övriga europeiska länder.

Av importen är i runt tal två tredjedelar damskor, en fjärdedel herrskor och någon tiondel barnskor. Genomsnittspriset för hela importen låg 1966 på kr 19: 29, för herrskor var det 20: 33,

Interpellation ang. beredskapsåtgärder inom sjukvården i samband med övergången till högertrafik

för damskor 20:31 och för barnskor 11:20. För de svenska skorna får man lov att räkna med genomsnittspriser som 35 kronor för herrskor och ca 32 kr. för damskor.

Ett särskilt problem har importen från öststaterna, främst av herrskor, varit. Där har det gällt utbud till mycket låga priser. Skor har sålts till priser som legat endast obetydligt över kostnaden för det i skorna ingående materialet. Och det har varit betydande kvantiteter. Till detta har som en ny orosfaktor kommit en snabb ökning av importen av skor från Fjärran Östern till synnerligen låga priser.

Att vi snabbt fått över oss så mycket av skor från snart sagt alla håll förklaras av att vi har en av de lägre skotullarna i Europa samtidigt som vi har en hög levnadsstandard och nyhets- och modeintresserade konsumenter. Den svenska tullen är 14 procent för läderskor, medan den exempelvis för Norge är 30, 28 för Österrike, 25 för Danmark och blir 20 för hela EEC-området. Vi har inte som exempelvis Norge sökt skydda oss med hjälp av särskilda tillverkningsbestämmelser, som inte är förenliga med modern produktionsteknik. Vi har inte heller ansett det förenligt med vår frihandelsvänliga politik att tillämpa långtgående regleringar av importen.

Mot denna allmänna bakgrund borde onekligen skoindustrin i det exceptionellt svåra läge som den f. n. befinner sig i kunna räkna med ett visst stöd från statens sida. Framställningar har inkommit till handelsministern härom. Det är angeläget att riksdagen snarast får en redogörelse för hur regeringen planerar möta de betydande svårigheter som skoindustrin nu upplever.

Med stöd av det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för handelsdepartementet få ställa följande fråga:

Vilka åtgärder planerar regeringen för

att lösa de akuta svårigheter som den svenska skoindustrin möter i en ny konkurrenssituation med utländsk industri?

Denna anhållan bordlades.

§ 22**Interpellation ang. beredskapsåtgärder inom sjukvården i samband med övergången till högertrafik**

Ordet lämnades på begäran till

Herr JOHANSSON i Skärstad (cp), som yttrade:

Herr talman! Ett mycket omfattande arbete pågår sedan en längre tid för att förbereda övergången till högertrafik den 3 september 1967. Förberedelsearbetet leds av statens högertrafikkommission, och i det direkta arbetet deltar såväl statliga och kommunala organ som de frivilliga organisationerna.

Omläggningen till högertrafik kräver inte bara om- och nybyggnad av trafikleder utan också en omfattande upplysning bland vägtrafikanterna. Upplysningsverksamheten — i vilken de frivilliga organisationerna förtjänstfullt engagerat sig i mycket stor utsträckning — tar även sikte på att helt allmänt förbättra allmänhetens kunskaper i trafikfrågor och bidrager därmed till att höja trafiksäkerheten.

Oaktat de omfattande förebyggande åtgärder som vidtages — och en utökad trafikövervakning — är det dock realistiskt att räkna med att trafikolyckor, försakade av ovanan vid högertrafik, kommer att inträffa efter omläggningen. Det kan antagas att flertalet av dessa olyckor inte kommer att inträffa just i anslutning till omläggningen utan vid en senare tidpunkt — exempelvis tre månader efter trafikreformen. Orsaken till detta kan vara att många relativt ovana bilförare avstår från att köra just i samband med omläggningen och först

efter en viss tid »vågar» sig ut på vägarna. Därtill kommer att bilisterna som, delvis på grund av gällande fartbestämmelser, kört extra försiktigt i samband med reformen efter en viss tid slappnar av i uppmärksamheten och tror sig behärska högertrafiken. I en kritisk situation kan en förare rent reflexmässigt reagera som under vänstertrafiken, och olyckan är ett faktum.

Självfallet är det angeläget att sjukvården är beredd på denna eventuella ökning av antalet trafikolyckor. Dels är det nödvändigt att ambulansväsendet har en sådan kapacitet att de trafikskadade snabbt kan komma under läkarvård, dels måste sjukhusen ha erforderliga resurser för att ta emot de trafikskadade.

För att möta en eventuell olyckstopp synes därför en särskild beredskapsplan för sjukvården i samband med övergången till högertrafik vara angelägen. Denna plan bör innefatta såväl en förstärkning av ambulansväsendet som utökad jourtjänst vid sjukhusen jämte övriga åtgärder som kan erfordras i en sådan situation.

Med hänvisning till det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få ställa följande fråga:

Vill statsrådet redogöra för vilka beredskapsåtgärder som kommer att vidtagas inom sjukvården för att möta en eventuell ökning av antalet trafikolyckor i samband med övergången till högertrafik?

Denna anhållan bordlades.

§ 23

Anmälades en till herr talmannen under sammanträdet avlämnad motion nr 1014, av herrar *Antby* och *Rimås*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 95, angående riktlinjer för jordbrukspolitiken m. m.

Denna motion bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 18.10.

In fidem

Sune K. Johansson

Fredagen den 21 april

Kl. 10.00

§ 1

Justerades protokollet för den 13 innevarande april.

§ 2

Herr talmannen meddelade, att fru Gärde Widemar enligt till kammaren inkommet läkarintyg vore sjukskriven under tiden den 22 innevarande april—den 31 nästkommande maj. Fru Gärde Widemar beviljades ledighet från riksdagsgöromålen under angivna tid.

§ 3

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet den å bordet vilande motionen nr 1014.

§ 4

Föredrogs var för sig följande, vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda men då bordlagda interpellationsframställningar, nämligen av:

herr *Andersson* i Örebro, till herr statsrådet och chefen för handelsdepar-

Rätten till avdrag vid beskattningen för forskningskostnader

tementet angående stöd åt den svenska skoindustrin, och

herr *Johansson* i Skärstad, till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående beredskapsåtgärder inom sjukvården i samband med övergången till högertrafik.

Kammaren biföll dessa framställningar.

§ 5

Rätten till avdrag vid beskattningen för forskningskostnader

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 24, i anledning av väckta motioner angående rätten till avdrag vid beskattningen för forskningskostnader.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 322 av herr *Holmberg m. fl.* och II: 399 av herr *Bohman m. fl.* hade hemställts, att riksdagen under erinran om innehållet i motionen I: 270 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att Kungl. Maj:t måtte till företagsskatteutredningen överlämna motionerna för beaktande vid fullgörande av dess uppdrag, i synnerhet i vad avsåge dels frågan om en lindring i beskattningen av företagens forskningskostnader ävensom deras avsättningar till forskningsfonder, dels frågan om avskrivningstidens längd därest den tekniska forskningen ledde till mycket varierande och ibland extremt kort ekonomisk livslängd för industribyggnader.

Utskottet hemställde,

att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 322 av herr *Holmberg m. fl.* och II: 399 av herr *Bohman m. fl.*, i vad de avsåge frågan om forskningskostnaders behandling i skattehänseende, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att motionerna överlämnades till företagsskatteutredningen för beaktande.

Reservation hade avgivits av herrar *John Ericsson* och *Einar Eriksson*, fröken *Ranmark* samt herrar *Tage Johansson*, *Stadling*, *Brandt*, *Engkvist*, *Asp*, *Andersson* i Essvik och *Carlsson* i Västerås, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att de likalydande motionerna I: 322 av herr *Holmberg m. fl.* och II: 399 av herr *Bohman m. fl.* angående rätten till avdrag vid beskattningen för forskningskostnader icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Vid behandlingen av föreliggande ärende, som gäller rätten till avdrag vid beskattning av forskningskostnader, har socialdemokraterna efter lottning — som inte så sällan händer i utskottet — blivit i minoritet. Därför ber jag att nu få säga några ord med anledning av den socialdemokratiska reservationen.

Den tekniska forskningens stora betydelse är vi alla ense om. Konkurrensen hårdnar och tekniken går raskt framåt. Den som sackar efter slås obönhörligen ihjäl. Därför erfordras betydande resurser för forskning och teknisk utveckling. En utökad rätt till avdrag för forskningskostnader är nu mer motiverad än 1959, då bevillningsutskottet begärde en utredning av frågan, en begäran som riksdagen också biföll.

Det är uppenbart att skatteavdrag för forskningskostnader i hög grad är en fråga för företagsskatteutredningen. Det anser också motionärerna. Men de vill att riksdagen skall besluta att överlämna motionerna till utredningen. Detta har utskottsmajoriteten också tillstyrkt. Men vi reservanter tycker, att eftersom vi 1959 begärde en utredning och sedan vid flera tillfällen i utskottsbetänkanden har hänvisat till denna begäran, så kan det inte föreligga anledning att bifalla motionerna på den punkten. Frågan lär

Rätten till avdrag vid beskattningen för forskningskostnader

väl inte bli vare sig snabbare eller anorlunda behandlad inom företagsskatteutredningen, om motionerna överlämnas dit.

Beträffande frågan om värdeminskningsavdrag för industribyggnader erinrar vi om att företagsskatteutredningen redan i år kommer att lägga fram ett delförslag om ändrade avskrivningsregler för fast egendom.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till den vid utskottets betänkande avgivna reservationen av herr John Ericsson m. fl.

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Som herr Brandt så riktigt säger är forskningen av utomordentligt stor betydelse, och i den snabba tekniska utveckling vi nu är inne i blir dess roll än större. Ur den synpunkten är det synnerligen angeläget att vi gör allt som göras kan för att via forskningen skapa nya produkter. Det är nödvändigt för ett land som Sverige, med de ganska höga kostnader vi här har, att försöka ligga så långt framme i utvecklingen som över huvud taget är möjligt.

Detta problem har uppmärksamrats på många håll ute i världen, och därför har man överallt försökt underlätta för näringslivet att bedriva forskning. Forskningskostnader, avseende produkter som företaget självt sysslar med eller som tillhör samma bransch, är ju redan tidigare avdragsgilla. Däremot brukar inte avdrag beviljas för sådana forskningskostnader som inte kan sägas ha ett omedelbart samband med företaget eller branschen.

Herr Brandt erinrade om att bevillningsutskottet av riksdagen begärt en dylik utredning 1959 och att denna utredning ännu inte har tillsatts. Vi är överens om att företagsbeskattningsutredningen har att förutsättningslöst ompröva hela detta beskattningssystem och därför kan den naturligtvis också ta upp detta problem. Den nuvarande utskotts-

majoriteten anser emellertid att frågan är av så stor betydelse att man borde kunna bryta ut ifrågavarande problem. I den motion som ligger till grund för utskottsutlåtandet har det gjorts en ganska omfattande redovisning över hela problemet. Ur den synpunkten menar vi att det är angeläget att dessa frågor snabbt avgörs. Detta är orsaken till att vi nu inte är överens i bevillningsutskottet.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till vad utskottet har föreslagit.

Herr ENSKOG (fp):

Herr talman! Den moderna tekniska forsknings- och uppfinnarverksamheten är ju numera upplagd på helt annat sätt än tidigare. Man ställer ofta in sig på ett bestämt mål och inriktar från början forskningsverksamheten på att nå detta mål. Genom att man arbetar på det sättet blir företagen ofta tvingade att stödja vetenskaplig forskning som inte har direkt samband med deras aktuella verksamhet, med den tillverkning som just pågår. Det gäller många gånger sådan forskning som kan bli till gagn för företaget i framtiden, när man nått det resultat som man tänkt sig.

I flertalet moderna industriländer gynnas denna utveckling av liberalt utformade regler om avdrag för gåvor och bidrag till vetenskaplig forskning. Därigenom ges ökade resurser för just denna typ av forskning. Men de svenska företagen har inga möjligheter att genom avdrag vid beskattningen stödja denna allmänna forskningsverksamhet. De får därför allt svårare att hålla jämna steg med den internationella forskningen, och detta i sin tur minskar möjligheterna att konkurrera på världsmarknaden.

Som herr Brandt nyss sade var detta ärende uppe till behandling i riksdagen redan 1959, och man begärde då hos Kungl. Maj:t en utredning om rätt till avdrag för bidrag till forsknings-

Beskattningen av realisationsvinst vid försäljning av aktier

verksamhet. Någon sådan särskild utredning har ännu inte kommit till stånd. Det finns därför all anledning för riksdagen att bifalla vad bevillningsutskottets lottmajoritet har föreslagit, nämligen att man i skrivelse till Kungl. Maj:t skall hemställa »att motionerna överlämnas till företagsskatteutredningen för beaktande».

Herr talman! Jag yrkar bifall till bevillningsutskottets betänkande nr 24.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Bara ett par ord. Bevillningsutskottet har, som jag tidigare sade och som här ytterligare understrukits, hemställt om en utredning. Utskottet menar nu att har riksdagen antagit ett förslag om skrivelse med begäran om utredning, då skall också frågan utredas. Men vi brukar inte skriva i oträngt mål. Vi anser att det inte är rimligt att skriva till Kungl. Maj:t ånyo, när vi är helt på det klara med att företagsskatteutredningen kommer att syssla med detta problem. Vi är ju alla ense i sak, och vi är också övertygade om att frågan kommer att utredas. Med detta borde kammaren kunna nöja sig.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Såsom framgår även av reservationen har frågan om forskning och utveckling fått allt starkare aktualitet. Det vidtas åtgärder med mycket kort varsel för att förbättra forskningens möjligheter och skapa förutsättningar för ett intensivare forsknings- och utvecklingsarbete.

Vad säger då den socialdemokratiska riksdagsgruppens talesman i denna fråga? Jo, han säger att riksdagen år 1959 har begärt en utredning. Det är åtta år sedan — och ingenting har hänt! Man måste ha ett fantastiskt tålamod för att vara nöjd med att regeringen, åtta år efter det att riksdagen enhälligt har begärt en utredning, ännu inte tillsatt utredningen. Och det gäller ändå

en fråga om vars utomordentligt stora vikt vi alla är överens.

Självfallet yrkar jag, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Brandt begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 24, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr John Ericsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 94 ja och 105 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen av herr John Ericsson m. fl.

§ 6

Beskattningen av realisationsvinst vid försäljning av aktier

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 26, i anledning av väckta motioner angående beskattningen av realisationsvinst vid försäljning av aktier.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydan-

Beskattningen av realisationsvinst vid försäljning av aktier

de motionerna I: 153 av herr *Gösta Jacobsson m. fl.* samt II: 236 av herrarna *Nordgren* och *Lothigius* hade bl. a. hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en skyndsamt översyn av realisationsvinstbeskattningen vid aktieförsäljning i enlighet med vad i motionerna anförts.

Utskottet hemställde,

att de likalydande motionerna I: 153 av herr *Gösta Jacobsson m. fl.* samt II: 236 av herrarna *Nordgren* och *Lothigius* angående beskattningen av realisationsvinst vid försäljning av aktier icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrarna *Yngve Nilsson*, *Stefanson*, *Gösta Jacobsson*, *Erik Filip Petersson*, *Magnusson* i Borås, *Gustafson* i Göteborg och *Vigelsbo*, fru *Nettelbrandt* samt herr *Eriksson* i Bäckmora, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen, i anledning av de likalydande motionerna I: 153 av herr *Gösta Jacobsson m. fl.* samt II: 236 av herrarna *Nordgren* och *Lothigius*, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en skyndsamt översyn av realisationsvinstbeskattningen vid aktieförsäljning.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **MAGNUSSON** i Borås (h):

Herr talman! När aktievinstbeskattningen förra året infördes riktades allvarliga erinringar dels mot dess tekniska utformning, dels mot de verkningar som kunde uppstå. Man erkände på ansvarigt håll att denna förordning kanske snart skulle bli i behov av översyn. Många anmärkningar riktades mot förslaget därför att beskattningen kom att träffa rent fiktiva vinster. Man tog inte hänsyn till penningvärdeförsämringen. Genom att denna beskattning har formen av en omsättningskatt på försäljning av aktier kan skatten kom-

ma att träffa även sådana transaktioner där ingen som helst vinst föreligger.

Hela denna lagstiftning var ett provisorium som drevs igenom helt hastigt, tydligen av politiska skäl. Därför är vi i stort behov av en översyn av densamma. Detta har vi anledning att kräva så mycket mer som det redan under den korta tid denna lag har varit i kraft har visat sig att detta behov är stort. Det har blivit sådana verkningar som vi redan då förutsåg. Hela aktiemarknaden har genom denna beskattning kommit ur balans. Detta är olyckligt inte minst ur den synpunkten att näringslivet i dag är i utomordentligt stort behov av riskvilligt kapital, och det är därför vi i motion krävt en sådan utredning. Vi har vid detta betänkande fogat en reservation där detta yrkande i motionerna fullföljts.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den vid bevillningsutskottets betänkande fogade reservationen.

I detta anförande instämde herr *Nordgren* (h).

Herr **ERIKSSON** i Bäckmora (cp):

Herr talman! När förra årets riksdag behandlade propositionen nr 90, som gällde aktievinstbeskattningen, framhöll vi från centerpartiet att vi fann det rimligt att vinster på aktier beskattades i samma ordning som andra vinster. Vi accepterade därför i princip, men så som propositionen och lagen var utformade ansåg vi oss kunna acceptera densamma endast som ett provisorium. På det sätt aktievinstbeskattningen har utformats med schabloner fann vi den ur rättvisesynpunkt mindre tillfredsställande. Vi ansåg då, och vi är av den uppfattningen alltjämt, att beskattningen borde grundas på en exakt vinstberäkning med utgångspunkt ifrån anskaffningskostnaderna. Vi framhöll vidare att hänsyn även borde tas till penningvärdeförsämringen under tiden

Beskattningen av realisationsvinst vid försäljning av aktier

för innehavet, liksom att skatteplikten borde motsvaras av rätt till avdrag för förluster.

Dessa anmärkningar hade vi upptagit i en reservation, som vi förra året hade fogat till bevillningsutskottets betänkande. När vi från centerpartiet har anslutit oss till den reservation som nu är fogad till föreliggande betänkande, är vi fortfarande av den uppfattningen att kompletterande åtgärder på de punkter jag här i korthet berört är helt nödvändiga. Verkningarna av den nuvarande schablonmetoden kan i vissa fall medföra oskäligt hård beskattning då vinsten endast obetydligt överstiger 5 procent, medan stora vinster kan komma ganska lindrigt undan. Om däremot beskattningen gjordes på en exakt vinstberäkning, skulle större rättvisa åstadkommas.

Detta är i huvudsak skälen till att vi anslutit oss till reservationen. Vi anser därför fortfarande att en översyn är nödvändig.

Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till reservationen.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Som här redan har sagts har denna lag inte verkat längre än tre kvarts år. Att nu kräva en skyndsamt utredning och en översyn av lagen är enligt min mening att rusa i väg för hastigt. Jag skulle tro att det aldrig tidigare inträffat, och om så varit fallet måste ett sådant riksdagsbeslut ha varit ganska sällsynt.

Herr Magnusson i Borås säger nu att förhållandena på aktiemarknaden visar att föreliggande lagstiftning inte är som den borde vara. Jag tror inte att vare sig herr Magnusson i Borås eller någon annan kan bevisa att de förhållanden som råder på aktiemarknaden återspeglar något som förorsakats av just ifrågasvarande lagstiftning. Det är så mycket som inträffat inom näringsliv och företagsamhet under de senaste åren, att

det är ganska omöjligt att få fram den verkliga orsaken till störningarna.

Därmed är inte sagt att utskottsmajoriteten förklarar sig helt nöjd med lagen. Vi understryker vad departementschefen sade i sin proposition, nämligen att beskattningen borde överses och att även en samordning borde ske efter det att beskattningsreglerna för fastighetsförsäljning ändrats. Men man borde först avvakta en tids erfarenheter. Vi understryker detta och betonar nödvändigheten av en överarbetning och samordning med de förslag som väntas komma från markvärdeskommittén, aktiefondsutredningen och företagsskatteutredningen. Markvärdeskommittén har nu lagt fram ett förslag, men det berör inte beskattningen. Man väntar att aktiefondsutredningen skall komma med ett förslag i vår, men företagsskatteutredningen är ännu inte färdig med sitt arbete. Förra året yrkade motionärer att man skulle vänta med den lagstiftning, som vi då stod beredda att besluta om, tills riksdagen hade fått ta ställning till markvärdeskommitténs förslag. Nu är lagen beslutad, men trots att man i fjol hade denna inställning är man nu beredd att kräva en översyn efter knappt ett års erfarenheter av lagen.

Även om vi inom utskottsmajoriteten nu har uttalat att lagen är behäftad med vissa, särskilt tekniska, brister anser vi att det ännu saknas anledning att göra den översyn som motionärerna yrkar.

Trots vad som inträffat anser vi inte att tillräckliga erfarenheter ännu vunnits för att man skall vidta en översyn. De utredningar som pågår och som bör ligga till grund för en riktig bedömning bör avvaktas.

Beträffande yrkandena om ändrade regler för värdering av icke börsnoterade aktier erinrar utskottet om att förslag till aktievärden utarbetas inom länsstyrelserna med ledning av bolagens deklarationer. Man inhämtar också särskilda uppgifter från företagen. De får därvid tillfälle att göra erinringar mot

Beskattningen av realisationsvinst vid försäljning av aktier

de föreslagna värdena innan dessa slutgiltigt fastställs.

För att få mera enhetliga normer för värderingarna har riksskattenämnden också utfärdat anvisningar. I dessa har man enligt vår mening tagit rimlig hänsyn till olika faktorer som inverkar på aktiernas värdering. Även i övrigt anser vi att anvisningarna har utformats gynnsamt för de skattskyldiga. Riksskattenämnden gör exempelvis varje år en sammanställning av den effektiva förräntningen av de börsnoterade aktierna, vilken skall ligga till grund för bedömningen av värderingen av icke börsnoterade aktier.

Vi anser därför att någon översyn inte är påkallad utan tar för givet att om så blir nödvändigt riksskattenämnden även framdeles prövar om värderingsreglerna hör ändras. Det kanske också bör uppmärksammas att riksskattenämnden i november i fjol rekommenderade försiktighet med att höja aktievärdena. Detta skulle då göras med anledning av de höjda taxeringsvärdena på fastigheter, därest man hade följt värderingsreglerna för aktievärdering. Riksskattenämnden ansåg att mot en höjning talade den kraftiga nedgången av börsnoterade aktievärden förra året.

Beträffande aktier i rörelsedrivande fåmansbolag, som också togs upp i reservationen, skall substansvärdet bibehållas som värdemätare om det inte framgår att detta värde med hänsyn till företagets vinstförhållanden inte betydligt överstiger eller understiger det antagna förräntningsvärdet. I en del fall kommer därför effekten av de höjda taxeringsvärdena att neutraliseras av en justering med hänsyn till vinstförhållandena.

Det är uppenbart att om aktievärdena stiger på icke börsnoterade aktier under en period då samma värden kraftigt sjunker på de börsnoterade aktierna är detta även enligt vår mening inte rimligt. Därför anser riksskattenämnden att nämnda justering bör göras.

Beträffande yrkandena att aktiefonders och investmentbolags försäljningar av s.k. femårsaktier samt överlåtelse av aktier eller andelar i fåmansbolag under vissa förutsättningar inte skall beskattas, erinrar vi i utskottet om att den handel med värdepapper som bedrivs i aktiefonderna inte är reglerad i gällande rätt. Aktiefonden verkställer nu översyn av bl. a. de civil- och skatterättsliga spörsmålen i detta hänseende, och utskottet understryker vad det framhöll i fjol, nämligen att modifikationer i reglerna för vinstbeskattning kan bli aktuella i samband med utredningens förslag. Att innan detta förslag har lagts fram införa särskilda undantagsregler för aktiefondernas realisationsvinster i samband med aktieförsäljning finner vi onödigt. Som jag redan framhållit väntas utredningens förslag i vår.

Vad slutligen beträffar frågan om undantag för investmentbolagen från skatteplikt bör man observera att dessa bolag enligt Annell-lagens bestämmelser är skattskyldiga endast för uppburna aktieutdelningar i den mån det sammanlagda beloppet av utdelningarna överstiger 25 procent av bolagets beslutade utdelning.

Det föreligger enligt vår mening inga skäl för att medge undantag för sådana investmentbolagsförsäljningar som syftar till omplacering i andra aktier. Om försäljningen däremot görs i strukturaliserings syfte torde dessa bolag i flertalet fall kunna bli befriade från beskattning.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr MAGNUSSON i Borås (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Brandt menar att det skulle vara ganska egendomligt om riksdagen skulle besluta att begära en utredning beträffande en lagbestämmelse som endast har varit gällande under tre kvarts år. Anledningen till att vi

Beskattningen av realisationsvinst vid försäljning av aktier

nu föreslår detta är det förhållandet att denna lag när den infördes innehöll — som jag sade i mitt tidigare anförande — så stora bristfälligheter från både saklig och rent teknisk synpunkt att man måste reagera däremot.

Det har näppeligen heller inträffat tidigare att till och med föredragande departementschef med instämmande från utskottet har uttalat, att det är möjligt att en ny lag ganska snart behöver bli föremål för en översyn. Utskottet har också såväl föregående år som i år understrukit att det finns bristfälligheter som bör avhjälpas. Under sådana omständigheter har jag svårt att förstå varför man inte skulle kunna gå med på detta förslag.

Jag skall inte beröra alla detaljer som herr Brandt tog upp, men jag vill påpeka att vi begär en utredning. Det är alltså fråga om att försöka åstadkomma en bättre tingens ordning än den som för närvarande råder.

Faktum är att de icke börsnoterade aktierna i dag är betydligt högre värderade än de börsnoterade. Därför är det av behovet synnerligen påkallat att det blir en ändring även härvidlag.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte gå in på några detaljer, som jag f. ö. berört i mitt förra anförande, jag vill bara erinra herr Brandt om att de skäl för en översyn av aktievinstbeskattningen som vi nu åberopar är samma skäl som vi anförde redan i reservationen i fjol. Den erfarenhet som vunnits sedan dess utgör enligt vår mening bara en bekräftelse på att vi hade rätt. Därför kvarstår fortfarande våra krav på dessa punkter.

Herr DICKSON (h):

Herr talman! Nederst på sidan 5 i betänkandet säger utskottets majoritet uttryckligen ifrån att anledningen till att man inte går med på de förslag som fö-

religger är att lagstiftningen »ännu inte tillämpats ett år».

Det är den principiella synpunkten på detta resonemang — vilken herr Magnusson i Borås för övrigt berörde — som jag vill ta upp. Det får inte vara ett villkor att en anordning, hur befängd som helst, måste tillämpas ett år innan man ändrar på den. Så står det faktiskt i betänkandet att det skall vara.

Herr Brandt yttrade för någon tid sedan, när det var fråga om starkölet eller någon liknande dryck, att regeringen kan avbryta ett experiment ifall det visar sig ödesdigert. Jag prisade därvid visheten i hans uttalande. Jag hoppas nu att herr Brandt i det stycket inte menar att det måste gå ett år av stora olyckor innan man får ändra en bestämmelse.

Jag går inte in på det föreliggande fallet men vill principiellt uttrycka mina farhågor, ifall utskottsmajoriteten vidhåller att ett år är den kortaste tid som ett experiment får fortgå innan en ändring kan företagas.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Jag är anhängare av en aktievinstbeskattning, men det bör vara en beskattning som drabbar verkliga vinster och inte de skenvinster som uppkommer på grund av inflation och annat. Denna lagstiftning måste även vara så konstruerad, att aktieägarna ges möjligheter att genomskåda den för att kunna göra sina deklarationer i enlighet med lagens bestämmelser.

Redan förra året när detta förslag genomfördes sade vi att vi trodde att denna lagstiftning skulle bli utomordentligt svåröverskådlig och att det skulle bli mycket svårt att tillämpa bestämmelserna. Regeringen följde en helt annan linje än den som utredningen har föreslagit; man har tydligen inte tid att ordentligt studera frågan. Erfarenheterna visar sannerligen att våra farhågor blev besannade! Det har visat sig när man nu skall deklarerera att även folk som bru-

Beskattningen av realisationsvinst vid försäljning av aktier

kar ha aktier har vänt sig till experter som är vana vid att göra upp deklarationer men att det ändå inte varit möjligt att i deklarationen ange vilket belopp som bort upptagas till beskattning. Man har helt enkelt fått göra så, att man i deklarationen angivit vilka aktier man har sålt och sedan låtit taxeringsmyndigheterna ta hand om uppgifterna.

Jag tycker att detta förhållande visar hur angeläget det är att vi får en översyn av bestämmelserna, och jag instämmer i det hänseendet med herr Dickson när han säger, att om det entydigt visar sig att en lagstiftning har så uppenbara brister, att inte ens fackmännen kan tyda den, då är det hög tid för en översyn av den.

I detta anförande instämde herr *Enskog* (fp).

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Till herr Magnusson i Borås vill jag först säga att jag inte tror att man har någon anledning, om man granskar riksskattenämndens anvisningar beträffande de icke börsnoterade aktierna och alla gynnsamma förmåner man har vid bedömningen av dessa, att säga att dessa aktier är högre beskattade. Jag anser mig gott kunna understryka utskottets mening, att de är gynnsamt beskattade med hänsyn till alla avdrag och de omständigheter som tas hänsyn till vid fastställandet av substansvärdet.

Till herr Dickson, som erinrade om vad jag anförde förra veckan beträffande prövning på rusdrycksförsäljningens område, vill jag säga, att skillnaden i det fallet är den, att Kungl. Maj:t har befogenheter, makt och myndighet att avbryta denna prövning, medan Kungl. Maj:t inte har rätt att sätta denna lag ur kraft. Riksdagen däremot kan naturligtvis besluta att man skall företa en översyn.

Talet om att vi som enda motivering skulle framhålla att lagen nu skulle ha tillämpats i endast tre kvarts år är en sanning med modifikation, herr Dick-

son! Vi erinrar samtidigt om att departementschefen sagt att det kan behövas en överarbetning och en samordning när man har fått dessa utredningar, som jag här nämnde, från markvärdeskommittén, från aktiefondsutredningen och från företagsskatteutredningen. Då har vi också någon längre tids erfarenheter av lagen. Det är detta vi i utskottet har understrukt, inte bara att den nu har tillämpats i tre kvarts år. Jag kan emellertid hålla med herr Dickson om att där est omständigheterna skulle visa att en lagstiftning är alldeles galen och att andra omständigheter till en bättre lösning inte föreligger, så kan riksdagen givetvis uttala att en omprövning bör företas. I denna fråga har många av oss helt olika uppfattning — det finns en stor grupp här som inte alls vill ha denna lagstiftning eller vill urvattna den så att det inte blir någonting kvar, medan vi har en helt annan principiell uppfattning i frågan. Herr Gustafson i Göteborg underströk för sin del att han i varje fall är med på att man skall beskatta dessa aktievärden. Det finns däremot andra som har den uppfattningen att man inte skall ha någon beskattning alls av dessa aktievärden.

Vidare vill jag här understryka att departementschefen med kännedom om de tekniska brister som herr Gustafson i Göteborg talade om och som vi själva har understrukt menar allvar med att man, när resultatet av de undersökningar jag talade om föreligger, skall göra ifrågavarande översyn och samordning. Det tar jag för alldeles givet, och jag vill gärna uttala den förhoppningen, att man skall kunna lösa dessa tekniska problem.

Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr DICKSON (h):

Herr talman! Herr Brandt har själv satt sitt namn under följande: »Den nya lagstiftningen har ännu inte tillämpats ett år. Enligt utskottets mening saknas

därför anledning att vidta den av motionärerna begärda översynen av bestämmelserna.»

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Herr Brandt säger att det kan finnas olika uppfattningar i frågan om man skall ha aktievinstbeskattning eller inte. Herr Brandt torde emellertid observera vad som framgår av reservationen, nämligen att den översyn som vi begär, inte gäller frågan om aktievinstbeskattningens vara eller inte vara. Den skall avse en översyn på de områden som är nämnda i reservationen. Det framgår ju av vad herr Brandt förklarade här, att även utskottsmajoriteten har klart för sig att denna lagstiftning är ett tekniskt missfoster, den går inte att klart följa och riktigt genomskåda. Under sådana förhållanden tycker jag att man inte skall vänta på andra utredningar, om vilka ingen människa vet när de blir färdiga, innan man sätter i gång med denna översyn som vi måste anse vara utomordentligt nödvändig.

Enligt min mening skall man i nuvarande läge, när man talar om den stora bristen på riskvilligt kapital, konstruera en aktievinstbeskattning så att den drabbar de vinster som uppstår vid aktieförsäljningar och inte genom sin karaktär av omsättningsskatt över huvud taget försvårar bildandet av riskvilligt kapital på detta område.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafson i Göteborg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 26, röstar

Avveckling av vissa punktskatter

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Yngve Nilsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 107 ja och 96 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Ordet lämnades på begäran till

Herr WERNER (h), som yttrade:

Herr talman! Jag avsåg att rösta nej men råkade trycka på ja-knappen.

Ordet lämnades vidare på begäran till

Herr KARLSSON i Huddinge (k), som yttrade:

Herr talman! Jag avsåg att rösta ja men råkade trycka på nej-knappen.

§ 7

Avveckling av vissa punktskatter

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 31, i anledning av väckta motioner angående avveckling av vissa punktskatter.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr NORRBY (fp):

Herr talman! Det var med en viss förvåning som jag som motionär läste slutklämmen i bevillningsutskottets betänkande nr 31 beträffande motionsparet I: 152 och II: 404 om avveckling

Avveckling av vissa punktskatter

av den särskilda varuskatten på kosmetiska preparat.

När vi utarbetade motionen ansåg jag faktiskt att den kanske i och för sig var onödig med tanke på att såväl 1952 års kommitté för indirekta skatter som allmänna skatteberedningen, liksom även tidigare bevillningsutskottet, förordat en avveckling av denna skatt. Mot denna bakgrund var det närmast en självklarhet att frågan skulle tas upp till prövning när införandet av mervärdeskatt nu förbereddes. Man kunde emellertid aldrig så noga veta, och mycket riktigt kommer här bevillningsutskottet med helt andra tongångar. Utskottet finner inte skäl att uttala sig för en avveckling av beskattningen av kosmetiska preparat. Denna skatt måste enligt utskottets mening främst bedömas från statsfinansiell synpunkt.

Utskottet är kanske välinformerat om det arbete med mervärdeskatteformen som pågår i Kanslihuset, och då kan detta vara en varningssignal.

Man kan peka på två skäl mot att förorda en avveckling av punktskatter av denna typ. Det ena är önskemålet att åstadkomma en konsumtionsdirigering, vilket i detta fall enkelt uttryckt skulle innebära, att läppstift och transpirationsmedel jämföras med sprit och tobak från skatteprincipiell synpunkt. Det andra skälet är att man inte vill genomföra en ordentlig mervärdeskatte-reform, utan bara göra en halvdan reform och bibehålla lapptäcket — det lapptäcke som oppositionen i år inte talat så mycket om med tanke på att det skulle ersättas med någonting nytt vid införandet av mervärdeskatten.

I bägge dessa avseenden kan statsfinansiella skäl anföras, vilket ju är särskilt populärt i år. Utskottet har också valt att framhålla sådana skäl i sitt betänkande, men det kan finnas anledning att fråga utskottets talesman, vilket av de två motiven, konsumtionsdirigering eller en halvdan mervärdeskatte-reform, som varit vägledande för

utskottet vid dess ställningstagande. Motivet med en konsumtionsdirigering kan knappast anses giltigt, ty det förekommer väl inte något missbruk av kosmetiska preparat. För min del skulle jag vilja påstå att motsatsen är fallet — i synnerhet när det gäller vissa preparat. Konsekvenserna av den nuvarande beskattningen blir också i vissa hänseenden ganska groteska. Det kan bl. a. gälla små praktiska detaljer som allmänheten nog inte undgår att uppmärksamma. Om det på en flaska står »nagellacksborttagningsmedel» är preparatet belastat med 50 procent skatt. Står det i stället »acetone med olja», blir priset betydligt lägre, trots att innehållet i stort sett är detsamma. Om man föredrar att köpa en ögonbryns-penna i en kosmetikaffär, får man betala 50 procent skatt på den. Köper man den som färgpenna i en pappershandel slipper man denna extra skatt.

Herr talman! Jag har inget yrkande. Det särskilda yttrande som avgivits av herr Yngve Nilsson m. fl. i utskottet finner jag värtaligt nog. Jag skulle emellertid önska att utskottets talesman något närmare ville motivera vad som ligger bakom utskottets skrivning. Är det en halvdan mervärdeskatte-reform på gång, eller vill man bibehålla en konsumtionsdirigerande beskattning?

Herr NORDGREN (h):

Herr talman! I bevillningsutskottets betänkande behandlas två andra motioner, nämligen I: 583 och II: 727. Dessa motioner avser en skattekvarleva från kristiden — från den tid då våra gränser var spärrade. Det gäller den år 1941 införda skärpta omsättningsskatten på guld- och silvervaror. Samtidigt som den infördes lades en mängd besvärande kontrolluppgifter på guldsmeds-branschen.

Jag vill erinra om att den här försäljningsskatten tillsammans med övriga kontrollkostnader och den nuvarande allmänna varuskatten på guld- och sil-

Avveckling av vissa punktskatter

vervaror samt på arbeten i guld och silver för närvarande utgör cirka 40 procent. Jag har tidigare från denna talarstol ingående redogjort för den här skatten och skall i dag inte uppehålla kammarledamöterna länge med saken. Får jag bara erinra om att den år 1952 tillsatta utredningen, som skulle pröva huruvida allmän varuskatt över huvud taget skulle införas, redan då sade att en vara inte bör beskattas högre än en annan och att därför bl. a. gulds skatten borde avskaffas.

I vårt grannland, Danmark, förekom också under den besvärliga kristiden en skatt av detta slag, men den har nu avskaffats.

Till detta kommer en annan besvärande omständighet för denna bransch, som jag vill särskilt framhålla mot bakgrunden av avskaffandet av den danska skatten på motsvarande varor. I all synnerhet gör jag detta som finansministern från denna talarstol ett par gånger bekräftat att det skall vara fri och lika konkurrens mellan olika företag och olika branscher. Under sådana förhållanden ter det sig ganska märkligt vad som på senare tid ytterligare har tillkommit och som försvårar branschens försäljningar på laglig väg. I annonser från vederhäftiga reseföretag kan man läsa att eventuella resenärer erhåller en katalog över guldsmedsvaror, i vilken resenärerna hemma i lugn och ro kan välja ut en guldsmedsvara och före avresan be att få den levererad på flygplanet, försedd med kontrollstämplar för svenskt guld, utan att man behöver erlägga den 40-procentiga skatten. Det finns flera sådana exempel på egenomliga konkurrensförhållanden.

Bevillningsutskottet framhöll också mycket riktigt i sitt betänkande år 1965 att försäljningsskatten för guld- och silvervaror uppenbarligen i särskilt hög grad snedvrider branschens konkurrensförhållanden. Detta sades redan före tillkomsten av den besvärande konkurrens som jag här nyss talat om. Till det-

ta kommer att det har kunnat konstateras en smuggling av cirka 2 000 kg guld.

I bevillningsutskottets betänkande sägs i år att »utskottet är med hänsyn till de redovisade olägenheterna» — av vilka jag har påtalat några — »berett att biträda motionärernas uppfattning att en avveckling av försäljningsskatten bör komma till stånd», och utskottet tillfogar »så snart det ekonomiska läget medger detta». Detta uttalande är vi naturligtvis tacksamma för.

Efter detta uttalande finns det kanske inte anledning att säga mycket mer i denna fråga; jag vill bara uttala förhoppningen att avskaffandet skall ske fortast möjligt. Jag skulle emellertid vilja fråga bevillningsutskottets talesman, om utskottet möjligen gjort någon beräkning av om det egentligen skulle belasta vår ekonomi något nämnvärt att rätta till dessa förhållanden. Visserligen kan man av utskottsutlåtandet utläsa att denna skatt inbringar cirka 45 miljoner kronor för staten, men har utskottet räknat ut vilka inkomster vi förlorar på de nuvarande förhållandena? Administration och kontrollförfarande kostar pengar, och vidare går vi miste om inkomster dels på insmugglat guld, dels på de varor som köps på enligt min uppfattning icke lojal väg på flygplan, båtar och i andra länder och förs hem till Sverige. Kan inte detta uppväga en god del av de 45 miljonerna?

Herr ARVIDSON (s):

Herr talman! Jag biträder utskottets förslag och ber att få instämma i dess skrivning när det gäller skatten på ädelsmide. Jag har tidigare i denna fråga undertecknat en motion här i kammaren, och den motionen ledde till ett riksdagsuttalande om skattens avveckling. Ingenting har emellertid hänt sedan dess.

Denna skatt är orimlig av många skäl. Det är inte fråga om en skatt på varor

Avveckling av vissa punktskatter

i vanlig mening, utan om en skatt som i själva verket träffar det konstnärliga arbetet. Och den är så pass betungande att den hotar att döda en konstart som i Sverige har mycket förnämliga traditioner och spelar en konstnärlig roll. Det är en svensk konsttradition som håller på att dö ut på grund av denna skatt.

Jag tror att denna skatt saknar — och det tycker jag herr Nordgren har visat — statsfinansiell betydelse, men jag vill gärna understryka att det är brådskande att den avvecklas. Med understrykande av detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Jag ber att få instämma i vad herr Arvidson nyss sade beträffande försäljningsskatten på ädelmetall. Men jag kan också instämma i vad herr Nordgren anför om försäljningsskatten på guldsmedsvaror över huvud taget; den är en kvarleva från en gammal regleringsekonomi som vi inte borde bibehålla. Svårigheterna för dem som arbetar i denna bransch är så stora, att det inte är lojalt att även utsätta dem för så ojämna konkurrensförhållanden som blir följderna av denna skatt.

När jag begärde ordet, herr talman, var det närmare med anledning av ett uttalande i utskottsutlåtandet om att en avveckling av den särskilda varuskatten på tekniska preparat inte är så angelägen. Utskottet skriver att de anförda skälen för en avveckling av den särskilda varuskatten på tekniska preparat inte kan anses väga särskilt tungt. Men när skatteberedningen uttalade sig för en övergång till mervärdesskatt, menade beredningen att de punktskatter som inte var föranledda av sociala eller medicinska skäl skulle avvecklas. Då är det ingen konsekvens i att ha en mycket omfattande generell, indirekt beskattning och samtidigt operera med ett an-

tal punktskatter, som relativt sett inte ger så mycket men medför stora kontrollsvårigheter och mycket krångel för dem som arbetar i branschen.

Jag hoppas att utskottsmajoritetens uttalande inte bör tolkas så, att man börjar sväva på målet i det hänseendet. Det är den saken vi har velat inskräpa med det särskilda yttrande som avgivits till utskottets betänkande. Om det genomförs en allmän indirekt beskattning, skall man inte vid sidan därav operera med en mängd punktskatter, som det inte finns någon speciell motivering för. Det bara krånglar till hela skattesystemet. Den gamla uppfattningen att vissa varor är lyx och att konsumtionen av dem bör försvåras är mogen att försvinna i vårt samhälle.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Tillåt mig börja med några ord i anledning av vad herr Nordgren sade om guldsmedsvarorna. Om dem har ju utskottet skrivit så välvilligt som gärna är möjligt: »Utskottet är med hänsyn till de redovisade olägenheterna berett att biträda motionärernas uppfattning att en avveckling av försäljningsskatten bör komma till stånd så snart det ekonomiska läget medger detta.»

Herr Nordgren frågade, om man gjort några beräkningar av de inkomster som staten går förlustig genom det guld och de guldvaror som smugglas in i landet eller införes på laglig väg. Nej, det är omöjligt att ange några sådana siffror. Bevillningsutskottets kansli har inte kunnat plocka fram några uppgifter av det slaget. Jag tycker att herr Nordgren borde vara belåten med vad utskottet i detta sammanhang skrivit.

Även herr Norrbys fråga bör vara besvarad med utskottets ord »så snart det ekonomiska läget medger detta». Däri ligger förklaringen till att utskottet inte nu velat vara med om att avskaffa punktskatterna.

Allmänna skatteberedningen föreslog

Avveckling av vissa punktskatter

som bekant att punktskatterna skall borttagas, och nu arbetar mervärdeskatteutredningen med en överarbetning av dessa skatter. Jag tar också för givet att utredningens förslag på den punkten inte kommer att avvika från allmänna skatteberedningens. I varje fall kan jag försäkra att mervärdeskatteutredningen också prövar frågan om punktskatternas avskaffande. Men det statsfinansiella läget medger som sagt inte att skatterna omedelbart avskaffas.

Herr Gustafson citerade utskottets skrivning att de anförda skälen för en avveckling av den särskilda varuskatten på tekniska preparat inte kan anses väga särskilt tungt. Ja, det är just vad utskottet anser. Sådan som situationen nu är bör vi inte försämra det statsfinansiella läget. Och så länge vi har dessa skatter kvar kan man väl uttrycka saken så som utskottet har gjort.

Jag vill i detta sammanhang erinra om den diskussion som fördes förra onsdagen då riksdagen behandlade en del motioner, bl. a. av herr Rubin, om att återinföra särskilda punktskatter på kemisk-tekniska preparat, som vi en gång redan avskaffat. Vi skulle också återinföra skatt på grammofonskivor, vi skulle införa en ny skatt på tomflaskor, och jag vet inte allt. Då var det helt andra intressen som gjorde sig gällande. Det var visserligen fråga om hjälp till u-länderna, men man måste väl veta något så när vad man vill. Har man avskaffat punktskatterna, så skall man väl inte införa nya sådana skatter igen för att några veckor efteråt motionera om avskaffande av dem o. s. v.

Jag tror för min del att punktskatterna kommer att rubb och stubb borttagas och att det blir ett helt annat skattesystem så småningom. Men vi får väl lugna oss och vänta till dess den dagen kommer. I nuvarande statsfinansiella läge är det inte dessa skatter som i första hand bör avskaffas eller sänkas.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! När herr Brandt här

anför herr Rubins motion, så kanske herr Brandt ville studera omröstningsprotokollet från denna kammare. Det visar sig att hur behjärtansvärt ändamålet än var, hade en förkrossande majoritet i denna kammare uppfattningen att man inte skulle finansiera u-hjälpen med dylika punktskatter.

Om jag inte minns fel är herr Brandt ledamot i den utredning som nu håller på att bearbeta mervärdeskatten, och därför bör hans uttalanden tillmätas särskilt värde. Jag hälsar sålunda med mycket stor tillfredsställelse det uttalande herr Brandt här gjorde beträffande punktskatternas avskaffande.

Herr BRANDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte begärt ordet för att ta tillbaka vad jag sade tidigare, utan för att få yrka bifall till utskottets betänkande.

Herr NORDGREN (h):

Herr talman! Herr Brandt framhöll att det inte bara är dessa punktskatter som skall ses över, utan även andra skatter. Han gav också ett halvt löfte om att man nu skall överväga mervärdeskatten mer intensivt än tidigare. Vi är naturligtvis tacksamma för detta.

I början av sitt inlägg sade herr Brandt till mig att utskottets skrivning är gynnsam, och att jag därför bör vara nöjd. Ja, herr Brandt, jag har inte framställt något annat yrkande, eftersom jag tycker att utskottets skrivning är mycket välvillig. Det var endast med anledning av tillägget »när det ekonomiska läget tillåter» som jag gjorde den reflexionen att dessa 2 000 kilo guld som insmugglas plus vad som dagligen får köpas på båtar, flygplan o. s. v. och föras in i konkurrens med den svenska försäljningen av guld, åtminstone till en del uppväger skatteinkomsten på 45 miljoner kronor, särskilt med tanke på de administrativa kostnader som tillkommer.

Vidare anser jag det inte vara rimligt,

Utredning rörande befattningar som riksdagens pressombudsman och som tryckeriteknisk expert vid riksdagens förvaltningskontor

att det konstnärliga arbetet skall beskattas på detta sätt. Om jag köper järn för 100 kronor och utför ett konstverk, är arbetet inte beskattat. Men köper jag guld eller silver till 1 000 kronor och utför ett arbete, är detta beskattat till varans värde och inte till arbetets värde. Detta senare medför också en märklig snedvridning av konkurrensförhållandet.

I övrigt, herr Brandt, är jag nöjd med utskottets skrivning och hoppas att den snart skall ge resultat och att den här påtalade för guldsmedsbranschen besvärande straffskatten avskaffas.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 8

Föredrogs vart för sig

bevillningsutskottets betänkande nr 32, i anledning av väckt motion om åtgärder mot missbruk av teknisk sprit; samt

bankoutskottets utlåtanden:

nr 19, i anledning av motioner angående placeringen av lån med statlig kreditgaranti, och

nr 21, i anledning av motioner angående riksdagstrycket.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkande och utlåtanden hemställt.

§ 9

Utredning rörande befattningar som riksdagens pressombudsman och som tryckeriteknisk expert vid riksdagens förvaltningskontor

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 22, i anledning av motioner om utredning rörande befattningar som riksdagens pressombudsman och som tryckeriteknisk expert vid riksdagens förvaltningskontor.

Bankoutskottet hade till behandling i ett sammanhang upptagit följande till utskottet hänvisade motioner, nämligen

dels de likalydande motionerna nr 40 i första kammaren av herr *Arne Pettersson m. fl.* och nr 58 i andra kammaren av herr *Hansson* i Skegrie *m. fl.*, vari hemställdes, att riksdagen måtte besluta uppdraga åt riksdagens förvaltningskontor att skyndsamt pröva frågan om tillsättande av en riksdagens pressombudsman i enlighet med vad i motionerna anförts,

dels motionen nr 89 i andra kammaren av herr *Wiklund* i Stockholm.

Utskottet hemställde,

A. att motionerna I: 40 och II: 58 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B. att motionen II: 89 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Nils Theodor Larsson, Börjesson* i Glömminge och *Bengtsson* i Landskrona, vilka ansett att utskottet under A. bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionerna I: 40 och II: 58 måtte besluta uppdraga åt styrelsen för riksdagens förvaltningskontor att med beaktande av behovet av ökad allmän information om riksdagens verksamhet utreda och framlägga förslag om hur sådan ökad information borde organiseras.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr BÖRJESSON i Glömminge (cp):

Herr talman! I bankoutskottets utlåtande nr 22 behandlas bl. a. de likalydande fyrpartimotionerna I: 40 och II: 58, vari hemställdes att riksdagen måtte besluta uppdraga åt riksdagens förvaltningskontor att pröva frågan om tillsättande av en riksdagens pressombudsman för information om riksdagens och dess utskotts arbete. Till utskottsutlåtandet har fogats en reservation av herr Nils

Utredning rörande befattningar som riksdagens pressombudsman och som tryckeriteknisk expert vid riksdagens förvaltningskontor

Theodor Larsson, herr Bengtsson i Landskrona och mig själv.

Jag vill understryka att både utskottsmajoriteten och vi reservanter anser att pressen liksom radio och TV gör ett ambitiöst och värdefullt arbete när det gäller att för allmänheten återge vad som försiggår i riksdagen. På den punkten har vi alltså varit eniga inom utskottet. Att sedan det sensationella och låt mig säga det avvikande ges proportionellt större plats än det för människorna och samhället viktigare beror kanske inte på nyhetsorganen som sådana utan på att de enskilda människorna mera uppmärksamtar del av nyhetsmaterialet, om det presenteras på detta sätt.

Vi reservanter har emellertid ansett att det såväl ur riksdagsarbetets synpunkt som ur allmän informationssynpunkt vore värt att pröva motionärernas förslag. Vi har gått ifrån själva begreppet pressombudsman och i stället stannat inför frågan hur en ökad information bör organiseras. Befattningshavaren i fråga skulle kunna kallas informationssekreterare eller något liknande.

Med hänsyn till vad som förekom under utskottsbehandlingen kan det sägas att vi skulle ha kunnat skriva ihop oss. Utskottsmajoriteten ville emellertid inte tillstyrka vår tanke. Vi reservanter önskar att förvaltningskontoret skall få i uppdrag att utreda hur en information av den föreslagna arten skall organiseras. Bland riksdagsledamöterna diskuteras ofta frågan om nyhetsorganens återgivande av vad som sker i riksdagsarbetet. Att helt undvika felrefereringar och ej riktiga nyanseringar är naturligtvis omöjligt. Men vi menar att ingenting får anses fungera så bra att inte kompletteringar och förbättringar kan göras.

Utskottet skriver att missnöjet med den nuvarande informationen om riksdagsarbetet inte saknar grund men tillägger att det på senaste tiden gjorts en del för att förbättra informationen om riksdagsarbetet till press, radio och TV.

Under talmanskonferensens överinseende har en särskild arbetsgrupp för uppgifter på informationsområdet tillsatts, och för ändamålet anlitas bl. a. två yrkesjournalister som i egenskap av riksdagsstenografer med fyllnadstjänstgöring skall klara de aktuella uppgifterna.

Nu anser utskottet att med detta har inletts en försöksverksamhet som man förutsätter skall utvecklas vidare, och motionärernas förslag betraktas därför som obehövt. Det har vi inte kunnat gå med på. Visserligen hyser vi odelat förtroende för talmanskonferensen, men vi känner inte till hur den nämnda informationsverksamheten fungerar. När meddelande därom lämnades utskottet var det hela en nyhet för oss. Vi vill liksom motionärerna sikta litet längre och få till stånd en utredning om eller översiktlig bedömning av hur denna information skall organiseras.

Det är ganska vanligt i vårt samhälle att större företag och institutioner har en anställd som är avdelad att sköta informationen till press och allmänhet. För en till sina arbetsformer och arbetsinsatser så komplicerad institution som riksdagen skulle en på detta sätt inriktad information vara gagnelig. Såsom framhållits i motionen har regeringen bättre informationsmöjligheter än riksdagen.

Vad däremot nyhetsmaterialet i fråga om utskottresorna beträffar tror jag för min personliga del inte att det numera har samma nyhetsvärde som riksdagens arbete i övrigt.

När det gäller nyheter om utskottsarbetet vill, enligt remissinstanserna, en tidning gärna vara ensam därom, även om materialets vederhäftighet är diskutabelt. Men detta skulle väl inte förhindras i fortsättningen bara därför att man genom denna kontaktman skulle få en kollning av materialet. Det skulle samtidigt kunna innebära ett skydd för att tidningen fortfarande får vara ensam om käll- och nyhetsmaterialet i fråga.

Utredning rörande befattningar som riksdagens pressombudsman och som tryckeriteknisk expert vid riksdagens förvaltningskontor

Vidare har sagts att pressen kan vilja ta kontakt med enskilda riksdagsmän, och att dessa kontakter är värdefulla. Det vill även jag instämma i. Enligt utskottet kan man inte få bättre möjligheter till information än vad dessa kontakter med riksdagsmännen erbjuder. Mot detta vill jag säga att en riksdagens kontaktman kanske ibland har en betydligt bättre överblick över de många gånger komplicerade förhållandena än vad en enskild riksdagsledamot har.

Herr talman! På grund av dessa skäl ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr BENGTTSSON i Landskrona (s):

Herr talman! I det föreliggande utskottsutlåtandet behandlas bl. a. ett motionspar i vilket frågan om tillsättande av en riksdagens pressombudsman aktualiseras.

Motionerna har varit på remiss hos såväl Publicistklubben som hos TT, där tanken på att tillsätta en riksdagens pressombudsman inte vunnit bifall. Inte heller hos utskottet i dess helhet, alltså även med oss reservanter inräknade, har denna tanke fått gehör.

I samband med behandlingen av ärendet i utskottet har det också framkommit — vilket framgår av utskottsutlåtandet — att det inom första kammarens kansli finns en befattningshavare som från och med i år fått i uppdrag att följa bevakningen av riksdagens arbete i press, radio och television och att utarbeta förslag till pressmeddelanden o. d. Till sin hjälp har han eu av kammarens heltidsanställda stenografer. Även andra kammarens heltidsanställda stenografer skall medverka på motsvarande sätt. Dessa personer ingår i en arbetsgrupp som bildats för uppgifter på informationsområdet. Nämnas kan att också den befattningshavare som sköter kontakten riksdag—skola tillhör denna grupp.

Det är alltså redan en del saker på

gång inom detta område, vilket klart understryker att behovet finns. Som framgår av utlåtandet har frågan diskuterats på talmanskonferensen, men man har inte önskat företa sig något i avvaktan på riksdagens beslut i detta ärende. Reservanterna menar att det är nödvändigt med en mera aktiv inriktning av informationen och en samordning och planmässig ledning av de insatser på området som görs av olika organ och befattningshavare med anknytning till riksdagen.

Alltmer gör sig den åsikten gällande att en aktiv information bör eftersträvas. Om önskvärdheten av en kontinuerlig, mångsidig och initierad information om riksdagen och dess insatser i den politiska beslutsprocessen råder det säkerligen inga delade meningar. Det är uppenbart att oavsett vilka meddelanden vi från riksdagen vill bringa till allmänhetens kännedom och vilka organ vi än härvid tillskapar, så är vi beroende av om press, radio eller television vill vidarebefordra meddelandena. Men uppenbart har man från riksdagens sida ibland också behov av tillrättläggande i anledning av vad som meddelats via massmedia. Detta tycker jag är argument som talar för att vi skaffar oss någon form av samordnande hand över denna verksamhet som redan så smått kommit i gång inom riksdagen.

Ett enligt mitt förmenande ytterligt starkt argument, som talar för att någonting nu göres, levererar utskottsmajoriteten när den skriver: »Samtidigt finner utskottet det dock uppenbart att missnöjet med omfattningen och inriktningen av den nuvarande informationen om riksdagsarbetet icke saknar grund.»

Det är som kammarens ledamöter kunnat konstatera inte så mycket som skiljer utskottet från oss reservanter. Skillnaden ligger egentligen i att utskottsmajoriteten vill låta sig nöja med vad som är gjort på området, medan vi reservanter vill ge styrelsen för förvalt-

Utredning rörande befattningar som riksdagens pressombudsman och som tryckeriteknisk expert vid riksdagens förvaltningskontor

ningskontoret i uppdrag att med beaktande av behovet av ökad allmän information om riksdagens verksamhet utreda och framlägga förslag om hur sådan ökad information bör organiseras.

Ett bifall till reservationen skapar alltså garantier för att det kommer att hända något på detta betydelsefulla område, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Adamsson* och *Svenning* (båda s).

Herr **REGNÉLL** (h):

Herr talman! I vanliga fall hämtar man sina argument antingen i majoritetsskrivningen eller i reservationen. I detta ärende skall jag för ovanlighetens skull försöka finna mina argument genom att jämföra majoritetsskrivningen och reservationen.

Vi som står bakom majoritetsskrivningen i utskottet och de som har reserverat sig har läst samma aktstycken och haft tillgång till samma upplysningar där vi suttit tillsammans vid bordet.

Men ur den gemensamma grunden och ur dessa samma tankefrön har spirat ganska olika plantor. De har kultiverats och tuktats på så skilda sätt att resultatet blivit ganska skiljaktiga.

Majoriteten har varit angelägen om att dimensionera upp yttrandena från remissinstanserna, som har avstyrkt motionen. Därför ger man Publicistklubben och TT en honnör genom att säga att den positiva inställningen hos dessa remissinstanser till riksdagens informationsönskemål inte kan dragas i tvivelsmål. Den blomman kniper reservanterna bort i sin skrivning — man stryker helt enkelt den satsen.

När majoriteten refererar remissinstansernas yttranden säger de att Publicistklubben och TT har ställt sig »starkt» tvivlande till möjligheterna för en pressombudsman att nå positiva resultat. Reservanterna följer formuleringen men censurerar bort ordet »starkt».

De positiva åtgärder som har vidtagits i sammanhanget — den arbetsgrupp under talmanskonferensen för vilken redogjorts här från talarstolen i dag — kallar majoriteten »beaktansvärda initiativ». Reservanterna däremot bagatelliserar vad som har gjorts genom att skriva: »Även om vissa initiativ på sistone tagits — — —».

Här har alltså suttit riksdagsmän med tillgång till precis samma informationer. När de presenterar fakta för utomstående blir resultaten ändå så olika, trots att varken majoriteten eller reservanterna är partipolitiskt enhetliga. Detta är som jag ser det ett utomordentligt starkt stöd för pressorganisationernas uppfattning att man inte är betjänt av att skjuta in ett förmedlande led mellan fakta och reportage. Direktkontakten är den enda som ger underlag för en livfull och intressant information, och det är endast den livfulla och intressanta informationen som når fram till läsare, lyssnare och tittare. Detta säger fackfolket, och som lekman menar i varje fall jag att det låter övertygande.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **HANSSON** i Skegrie (cp):

Herr talman! Jag vill gärna instämma i vad herr Börjesson i Glömminge sade om att nyhetsmedia presenterar ett ambitiöst material om riksdagens arbete.

Av utskottsutlåtandet framgår att många verk och institutioner på såväl det statliga som det privata området har ägnat kontakterna med press, radio och TV en betydande uppmärksamhet. Bl. a. har man anställt särskild personal för att sköta dessa angelägenheter. Regeringen inrättade 1963 en pressekreterartjänst, och det ansågs vara fullt i sin ordning. Jag tror inte att någon i dag vill påstå annat än att en sådan tjänst behövs, och jag har svårt att inse att så är fallet i kanslihuset men inte i riksdagshuset.

Utredning rörande befattningar som riksdagens pressombudsman och som tryckeriteknisk expert vid riksdagens förvaltningskontor

Jag har den uppfattningen att det arbete som bedrivs i riksdagshuset är av minst lika stor betydelse som det som försiggår i kanslihuset. Det torde alltså vara lika viktigt att det lämnas upplysningar till allmänheten om verksamheten i detta hus och att dessa upplysningar blir så riktiga och klarläggande som möjligt. Riksdagsbesluten berör egentligen allmänheten mera direkt än besluten i kanslihuset, vilket borde tala för att en pressekreterare eller pressombudsman i riksdagshuset vore av särskilt värde.

Utskottsmajoriteten har emellertid inte vågat sig på att rekommendera en sådan riksdagens pressombudsman. Man har när det gäller att fatta beslut i ett ärende som är riksdagens egen angelägenhet ansett sig böra fråga andra om råd. Det har man för allt i världen full rätt att göra, men man har till sina rådgivare valt ett par organ, som nog på förhand kunde förmodas inte vilja tillstyrka inrättandet av en sådan befattning i riksdagshuset. En framstående företrädare för den ena remissinstansen gjorde ju ett uttalande i Dagens Nyheter omedelbart efter motionens avlämnande, vari han tog avstånd från förslaget. Det var därmed redan klart att denna remissmyndighet icke skulle komma att ge ett svar i enlighet med motionens syfte.

Jag vill inte kritisera detta; det är utskottens egen angelägenhet att välja remissinstanser. Och det har sitt intresse att läsa dessa remissvar, ty den syn på denna fråga som däri kommer till uttryck har snarare — som jag kan tolka den — förstärkt uppfattningen, att det behövs en kontaktman mellan dessa nyhetsmedia och riksdagen.

Publicistklubben säger i sitt remissvar t. ex. att de pressombudsmän som redan finns i olika institutioner inte sällan blir förbigångna när det gäller förmedling av nyheter som massmedia önskar vara ensamma om. Pressen, ra-

dion och televisionen går, säger man, direkt på nyhetskällan utan att ta omvägen över en pressombudsman. Samma förhållande skulle inträda om riksdagen anställde en pressombudsman.

En sådan nonchalans mot pressekretariatet eller pressombudsmän är enligt min mening inte något skäl för att inte riksdagen lika väl som en mängd andra enskilda och offentliga institutioner skulle behöva en kontaktman eller ett kontaktorgan i någon form. Det intressanta är emellertid denna fråga: Varför nonchalerar man institutionernas informationsmaterial och personal? Jo, säger man, man måste sova informationsmaterialet och man måste bedöma detsamma utifrån ett allmänt nyhetsintresse. Jag förstår mycket väl ambitiösa tidningsmäns strävan efter att vara först med sin uppgift — så mycket har jag umgåtts med tidningsmän — och det respekterar jag; det ligger i deras yrke. Tyvärr händer det emellertid alltför ofta att sensationslystnaden får övertaget över vederhäftigheten. Man ger sig kanske helt enkelt inte tid till att kontrollera vederhäftigheten i vad man upplyser om, bara därför att man måste vara först med nyheten. Såvitt jag begriper kan spridandet av en felaktig uppgift omöjlig vara en merit för en aldrig så duktig tidningsman.

Den personliga kontakten med riksdagsmännen skulle ju inte på något sätt uteslutas, om man hade ett riksdagens informationsorgan eller en pressombudsman, men jag tror att det i många fall skulle vara en fördel för enskilda riksdagsmän att kunna hänvisa till en sådan representant.

Det andra remissorganet, TT, anser att en pressombudsman inte skulle kunna åstadkomma en ökning av informationsvolymen. Ja, nu är det väl så, att det inte är volymen som är det väsentliga. Jag tror att en pressombudsman sannolikt skulle kunna berika innehållet i informationsmaterialet och skulle

Utredning rörande befattningar som riksdagens pressombudsman och som tryckeriteknisk expert vid riksdagens förvaltningskontor

kunna ge en mera allsidig bild av vad som rör riksdagen och dess ledamöter tack vare den överblick som han har över hela detta område. Det är bättre för riksdagen med en något mindre omfattande men sakligt riktig information än med en omfattande och felaktig.

Mest anmärkningsvärt är det erkännande som görs när man talar om utskottsarbetet och som herr Börjesson i Glömminge också apostroferade. Tidningarna söker gärna, säger man, om de har möjligheter därtill, skaffa sig nyheter om vilka de är eller tror sig vara ensamma och de ger nyheter av detta slag — även om vederhäftigheten stundom kan vara diskutabel — en vida större publicitet än vad som består det objektiva och korrekta nyhetsmaterial som utskotten själva levererar. Detta uttalande kan knappast tolkas på annat sätt än att man skulle vara medveten om att vederhäftigheten kan vara diskutabel men att man bortser från detta. Strävan efter att vara först och ensam betyder alltså mer än vederhäftigheten.

Herr talman! Man kommer att tänka på den strof som för närvarande finns med i Svensktoppen: »Tro, tro, tro som vi, för det är nästan sant!» Vi riksdagsmän har en annan uppfattning i fråga om vederhäftigheten. Jag har under mina något över tjugo år här lärt mig, att i denna församling betyder inte någonting så mycket som vederhäftighet i det som förs fram. Man lever tydligen i en annan värld när man anser, att det är mindre noga med vederhäftighet, det är viktigare att vara först.

Det påstående som har gjorts i remissvaret innebär faktiskt en viss beskyllning mot journalister över huvud taget. Såvitt jag vet är de flesta journalister höjda över denna nivå.

Men om det som sägs i detta remissvar är riktigt kanske det i alla fall förklarar en hel del. Man säger nämligen på ett annat ställe, att om diskussion uppstår kring av riksdag eller riks-

dagsutskott vidtagna åtgärder, är nyhetsorganen mera intresserade av att komma i kontakt med någon riksdagsledamot som berörs av diskussionen än att komma i kontakt med en pressombudsman. Jag noterar det med tillfredsställelse, men jag skulle gärna vilja tillägga, att man skulle önska, att en sådan kontaktvilja vore bättre utvecklad än den är för närvarande. En enskild riksdagsman kan ju knappast själv ta kontakt med dessa nyhetsorgan, om han skulle beröras av låt oss säga en felaktig uppgift. Men en pressombudsman skulle ha lättare att knyta de kontakter som behövs för att rätta till felaktiga uppgifter.

Tyvänn saknas inte exempel på att förhållanden rörande riksdagen direkt felaktigt delgivits allmänheten. Det finns t. o. m. exempel på att upplysningar har byggts på helt felaktiga uppgifter och har varit direkt ärekränkande för enskilda riksdagsledamöter. Vid tillfällen av skall vi säga nyhetsnöd använder sedan andra media sådana uppgifter, trots att vederbörande riksdagsledamöter kan ha vederlagt och dementerat dem. Det händer att artister i radio och TV utnyttjar dylika felaktigheter i sina framträdanden. Men någon kontakt med riksdagen eller med berörd part från dessa medias organ har man inte sett till.

Nu vill jag stryka under att vi riksdagsmän ingalunda vill vara några s. k. »prinsessor på ärtan» som skulle vara fria från all anmärkning och kritik, långt därifrån. Man må gärna kritisera både oss, riksdagen och riksdagens arbete, under förutsättning att det är en saklig och vederhäftig kritik och att den delges allmänheten på ett sätt som ger en riktig bild av riksdagen.

Jag har den uppfattningen, att en informationstjänst — en pressombudsman eller en pressekreterare — skulle kunna bidra till att den bild som ges av arbetet i detta hus blir bättre, fyl-

Utredning rörande befattningar som riksdagens pressombudsman och som tryckeriteknisk expert vid riksdagens förvaltningskontor

ligare och klarare än den många gånger är nu. Som jag tidigare sade är riksdagens arbete och uppgift enligt min mening av så stor betydelse, att vi rent av är skyldiga att ge samhället en så riktig information som möjligt. Förekomsten av en pressombudsman skulle sannolikt kunna verka återhållande på publicerandet av sensationsuppgifter och kunna bidra till en presentation som bättre motsvarar verkligheten.

Som tidigare sagts framhåller utskottsmajoriteten, att det tillsatts några personer som skall sköta sådana uppgifter som tillfaller en pressombudsman. Enligt min mening sköts sådana uppgifter bäst av *en* person och icke av ett helt team. Att man redan nu tillsatt ett organ som skall sörja för denna informationsverksamhet måste ju anses bekräfta, att det behövs något slags kontakt mellan riksdagen och allmänheten. Frågan kan alltså reduceras till detta: Vilken form av kontakt är den bästa — en person eller ett helt team av personer?

Regeringen valde att tillsätta *en* presssekreterare och andra institutioner har valt samma väg. Vad finns det för motiv för att just riksdagen skulle vara ett undantag? Jag har något svårt att förstå att det finns någon motivering här för.

Herr talman! Jag anser alltså att riksdagen bör vara mån om så god kontakt som möjligt mellan sig själv och de media som förmedlar uppgifter till allmänheten, och det bästa skulle således enligt min mening vara att vi beslutar tillsättandet av en riksdagens pressombudsman. Emellertid har, som här tidigare framhållits, ett antal ledamöter av bankoutskottet i en reservation förordat en utredning av riksdagens förvaltningskontor om hur en sådan information lämpligen bör organiseras. Herr talman! Jag ber att få ansluta mig till denna reservation.

Herr REGNÉLL (h) kort genmäle:

Herr talman! Det var två formuleringar i herr Hanssons i Skegrie anförande som gjorde att jag som talesman för utskottet gärna ville komma till tals på nytt.

Ett utskott bör väl knappast förebrås för att det tillfrågar sakkunniga, och nog tycker vi att både Publicistklubben och TT är sakkunniga instanser i detta sammanhang. Det var något förvånande att höra den nedvärdering av remissinstanserna som herr Hansson tillät sig. I sitt långa anförande talade herr Hansson själv gång på gång om vikten av vederhäftig information och om spridande av sådan. Nog tycker man att vederhäftigheten i ett utskottsutlåtande skulle bli större om utskottet frågar andra till råds.

Herr Hansson sade vidare att utskottet inte »vågat sig på» något positivt beslut. I och för sig skulle det väl inte krävas något hjältemod att rekommendera riksdagen att ge i uppdrag åt riksdagens förvaltningskontor att ytterligare undersöka hur kontakten mellan massmedia och riksdagen bör ordnas. Så det är väl knappast kuraget som varit otillräckligt. Däremot är motiven i motionen — såsom vi läst den — otillräckliga.

Herr Hansson har delvis velat göra pressombudsmannen till en statussymbol genom att framhålla — och därvidlag har han naturligtvis alldeles rätt — att arbetet i detta hus har lika stor betydelse som arbetet i kanslihuset. Men att utifrån detta påpekande dra slutsatsen att det krävs en pressombudsman i huset är väl ändå litet äventyrligt. Vi har just inrättat många nya tjänster och fått en avsevärd förstärkning av personalorganisationen. En del av den nya personalen med goda yrkeskunskaper är redan insatt på uppgiften att underlätta nyhetsförmedlingen.

Utredning rörande befattningar som riksdagens pressombudsman och som tryckeriteknisk expert vid riksdagens förvaltningskontor

Herr HANSSON i Skegrie (cp) kort genmäle:

Herr talman! När jag talade om remissbehandlingen tillade jag att jag i och för sig inte ville kritisera utskottet; det har rätt, sade jag, att välja vilka remissinstanser det vill. Jag har emellertid den uppfattningen, att vi riksdagsmän när det gäller våra egna angelägenheter skall våga fatta beslutet själva. Jag tror att det är värdefullt att vi har det modet och tar den kritik som kan komma. Vi bör vara så pass självständiga att vi vågar göra det.

Ställningstagandet i denna fråga beror naturligtvis på hur pass bunden man är av tidningarna. Är man mindre bunden är man friare, och är man mer bunden är man inte så fri.

Herr HAMRIN i Jönköping (fp):

Herr talman! Efter att ha lyssnat till herr Hanssons i Skegrie ur många synpunkter märkliga inlägg kunde jag inte motstå lockelsen att blanda mig i debatten, egentligen främst för att få tillfälle att uttrycka min synnerliga tillfredsställelse över att detta hugskott med en pressombudsman, informationssekreterare eller vad han nu skulle komma att kallas, så kategoriskt har avvisats av utskottet och uppenbarligen inte heller här i kammaren kommer att göra någon succé; jag kan omöjligen tänka mig att herr Hansson i Skegrie med sitt inlägg banat väg för någon sådan succé. Jag tror att det är angeläget att riksdagen med en gång avfärdar detta uppslag som både orealistiskt och olyckligt.

I och för sig kan jag förstå att en och annan, som står mer eller mindre främmande för de synpunkter och värderingar vi har i dagspressen — värderingar som vi finner naturliga, därför att vi känner till hur pressen fungerar och vet vilka arbetsbetingelser den har — kan förledas att tro, att en sådan pressombudsman på något sätt

skulle bidra till att öka informationsvolymen, höja kvaliteten och skapa en bättre ordning — om det nu skulle behövas. Vad som kanske allra mest förvånade mig, var herr Hanssons mycket onyanserade bedömningar och värderingar av pressens insatser. Det är ju ändå så, att varje tidning följer sina egna redigeringsprinciper. Man anslår precis det utrymme för riksdagsnyheter och precis det utrymme för andra nyheter som man från olika synpunkter finner rimligt och riktigt. De önskemål och propåer som en pressombudsman skulle kunna framställa, skulle inte betyda så särskilt mycket. Den arbetande journalisten har att ta hänsyn till den enorma trängsel, som råder i spalterna och som ger inte minst nattredaktörerna gråa hår. Man måste ständigt göra avvägningar och värderingar när det gäller att bestämma vilket material som skall tas in och inte skall tas in i det tidningsnummer som är under utarbetande, under oerhörd tidsnöd. Det sista vill jag understryka alldeles särskilt med tanke på vad herr Hansson i Skegrie hade att säga om den felprocent, som kan inregistreras och som naturligtvis är oundviklig med hänsyn just till de pressande arbetsförhållandena. Jag tror att en centralt ackrediterad pressombudsman eller pressekreterare, informationstjänsteman eller vad han nu skulle kallas, skulle få en alldeles omöjlig uppgift. Han skulle alltså fungera som officiell talesman för riksdagen, en församling där det, som bekant, ryms ledamöter med starkt divergerande åsikter och olika bedömningar av det material som skall utgå från detta hus. Hur skulle en sådan officiell talesman för riksdagen kunna fungera? Jag tror att det är en helt omöjlig uppgift.

Vad ambitionen att ge korrekta och snabba informationer från riksdagsarbetet beträffar, så skulle jag bestämt vilja påstå att den ambitionen finns i

Utredning rörande befattningar som riksdagens pressombudsman och som tryckeriteknisk expert vid riksdagens förvaltningskontor

minst lika hög grad hos de rutinerade och skickliga dagstidningsreportrar som tjänstgör här, som någonsin hos en pressombudsman. Det är mycket väsentligt att pressen har »raka spåret» till nyhetskällorna, så att man inte behöver gå via någon ombudsman, även om, såsom jag förutsätter, en sådan ombudsman skulle vara journalistutbildad.

Låt mig till sist, herr talman, säga några ord om opinionsbildningen kring riksdagen — jag förstår att man härmed avser också informationerna om vissa utskottsresor. Det är klart att kritiken ibland kan vara onyanserad och mer eller mindre sakligt väl underbyggd, men det måste ändå vara ett svårt misstag att tro att denne trollkarl i en pressombudsmans skepnad, som herr Hansson i Skegrie och andra ivrar för, skulle kunna uträtta några underverk. Något skall väl ändå riksdagen tåla av kritik, en församling som ju sannerligen inte är sen att själv rikta kritik åt olika håll.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr Hamrin i Kalmar (fp).

Herr CARLSHAMRE (h):

Herr talman! Man bör nog vara försiktig med att här i riksdagen framträda som expert på de frågor man sysslar med i sitt dagliga liv vid sidan av riksdagen, alltså att använda pekpinna och hålla lektioner om sådant som vi var och en på sitt område anser oss behärska. Och även om jag i likhet med herr Hamrin i Jönköping råkar vara journalist, så är det inte för att ge riksdagen en lektion om hur nyhetsförmedling tillgår som jag nu tar till orda.

Herr Hansson i Skegrie brukar ju inte dra sig för att då och då upplysa riksdagen om viktiga ting från sitt område, jordbruket, och kanske kan det då förlåtas oss, om vi som sysslar med pressen och dess arbete vill tillrätta-

lägga några av de ytterligt egendomliga uppfattningar om nyhetsförmedling som herr Hansson här har givit uttryck åt. Herr Hansson talade i själva verket om mycket annat än vad frågan gäller. Han sade att det finns exempel på ovederhäftig information, ja, t. o. m. exempel på att enskilda riksdagsmän blivit utsatta för ren ärekränkning. Det betvivlar jag inte alls, herr Hansson. Men det är inte någon fråga för en pressombudsman. Det är en fråga för domstolar, åklagare och advokater. Vi har en tryckfrihetslag och en ärekränkingslag för sådana fall. Ingen pressombudsman kan göra något åt den saken.

Nej, vederhäftighetsgraden i informationerna från riksdagen är någonting som över huvud taget inte kan angripas den vägen. Om vi är missnöjda med förhållandena därvidlag — och det kan vi väl ibland vara — så är det en fråga om utbildning, skolning, kritisk behandling av nyhetsmaterial o. s. v. De sakerna får vi tillfälle att diskutera om några dagar, när vi skall debattera den framtida journalistutbildningen.

Vi har gott om pressombudsmän i samhället, i företag, organisationer och offentliga institutioner. Men den sortens tjänster som herr Hansson i Skegrie drömmer om kan de inte göra sina huvudmän.

För övrigt är det en alldeles felaktig utgångspunkt att närma sig denna fråga från den negativa sidan, alltså som om det gäller att hindra en viss form av publicitet. Det har ännu aldrig någon pressombudsman lyckats med. Oförmånlig publicitet kan ha många orsaker, men den kan aldrig förhindras av pressombudsmän.

Men viktigare är att riksdagen redan har inte bara en utan många pressombudsmän. Jag är själv en av dem. Och riksdagen som institution är inte det stora nyhetsfält som man ofta tror. När det gäller att servera information från riksdagen som institution, så är den in-

Utredning rörande befattningar som riksdagens pressombudsman och som tryckeriteknisk expert vid riksdagens förvaltningskontor

formationen både vad gäller omfattning och vederhäftighet utomordentligt väl tillgodosedd genom Tidningarnas telegrambyrås service till hela pressen och till alla massmedia. Och jag försäkrar herr Hansson i Skegrie och alla andra, att där fattas ingenting i omfattning! Den tidning som en stor debattdag får plats med 1 eller 2 procent av det material TT skickar ut har gott om utrymme. Ytterligt sällan fattas där också någonting i vederhäftighet, möjligen i lättsamhet — men det är en annan sak.

I övrigt är nyheterna från riksdagen nyheter från partierna. Där skiljer vi oss från en mängd andra institutioner. Sedan herr Hansson i Skegrie och hans meningsfränder lämnade regeringen består den av ett parti. Den är enhetlig på ett helt annat sätt än riksdagen. Det som pressen har intresse av från riksdagen utöver referat av ärendenas löpande behandling är nästan alltid knutet till partierna, och det är till partiernas informationsavdelningar och tjänstemännen där som man vänder sig. De i riksdagen arbetande journalisterna tror jag också är relativt nöjda med den hjälp de får från det hållet.

Vad som återstår för en riksdagens pressombudsman är frågor av det slag som herr Hamrin i Jönköping snuddade vid, alltså frågor som gäller riksdagen som institution och riksdagens sätt att arbeta, alltså inte referat av ärendenas behandling. Det senare behovet är redan täckt. Men när det gäller riksdagens liv i helg och söcken så att säga, finns det otvivelaktigt ett material, som det kan vara ett riksdagens och samhällets intresse att få större spridning för. Men jag tvivlar personligen på att man kan nå någon nämnvärd effekt med någon pressombudsmannainstitution ens på det sättet.

Att vi ibland skulle ha behov av en publicitet som kunde förbättra riksdagens anseende är mig inte alls främ-

mande. Men vi måste då komma ihåg att verkligheten inte blir vackrare därför att man tillsätter en pressombudsman. De skavanker vi till äventyrs lider av finns kvar och kan inte tas bort av en pressombudsman. Visst skulle man kunna tänka sig, när det t. ex. klagas över dålig närvaro i kamrarna vid plenum, att en förklaring om vad alla de andra har för sig skulle vara av ett visst intresse. Vi sitter ju inte alla hela tiden i riksdagskaféet. Jag räknade vid ett tillfälle för inte så länge sedan och fann att här i huset pågick på en gång 44 sammanträden med hårt arbete.

Visst finns det sådant som skulle kunna meddelas. Visst förekommer utskottsresor för vilka det skulle kunna anföras någon god motivering. Men detta är, herr Hansson, ett ganska litet fält; det ger inte sysselsättning för en pressombudsman. Skall vi på ett annat sätt täcka det stora fält som i dag sköts av Tidningarnas telegrambyrå och partiernas organ, så är det inte fråga om en pressombudsman utan om en redaktion på många tiotal medarbetare. Det kommer ändå att bli knackigt och knapphändig.

Jag har, herr talman, velat nämna detta för att ge den andra sidans syn på saken. Det finns många problem med informationen från riksdagen. Ett av de allra svåraste är det gamla tvåkammarsystemet, som vi har kvar. Vad man än kan finna för uppfattning hos folket i övrigt så tror jag inte det finns en enda arbetande journalist som inte är en varm vän av enkammarriksdag. Referatmaterialet skulle dras ned till hälften och bli lättare att behärska. Men den sortens frågor löser vi heller inte på denna väg. Jag skulle gärna se att man på något sätt närmade sig problemet om informationen från riksdagen, men detta är definitivt inte den väg som kan hjälpa oss till en bättre tingens ordning.

Utredning rörande befattningar som riksdagens pressombudsman och som tryckeriteknisk expert vid riksdagens förvaltningskontor

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Jag är fullt på det klara med att den kritik som jag har levererat mot felaktiga upplysningar inte på något sätt kan bli populär hos pressmän såsom herrar Hamrin i Jönköping och Carlshamre. Men jag är inte heller på jakt efter någon popularitet i detta fall. Vad jag är ute efter är att de upplysningar som lämnas blir så riktiga som möjligt.

Jag vill be herr Carlshamre observera att vad jag har sagt bygger på två uppgifter från remissinstanserna. Den ena var att man inte tar hänsyn till någon pressinformation även om den finns — alltså nonchalansen. Den andra var att man ansåg att snabbheten i ett meddelande är viktigare än vederhäftigheten. Det är dessa två saker som mina »egendomliga uppfattningar», som herr Carlshamre sade, bygger på.

Jag har den bestämda uppfattningen att om en pressman tvivlar på vederhäftigheten i sin uppgift skulle han mycket lätt och snabbt kunna kontrollera den, i många fall åtminstone, om riksdagen hade en dylik upplysningstjänst eller pressinformation. Om en sådan tjänst fanns, skulle kanske många felaktiga uppgifter kunna förhindras, och det anser jag vara det väsentligaste i all upplysning.

Herr CARLSHAMRE (h):

Herr talman! Herr Hansson i Skegrie och jag är nog överens på en punkt. Varken herr Hamrin i Jönköping eller jag eller någon annan journalist, tror jag, föredrar ovederhäftiga uppgifter framför vederhäftiga. Jag håller gärna med om att snabbheten skall stå tillbaka för vederhäftigheten och allt detta — det är bara det att det inte är en fråga för en pressombudsman. Jag kan försäkra herr Hansson i Skegrie, att det inte finns en enda journalist, som när han är tveksam om vederhäftigheten i en uppgift från riksdagen eller någon

av dess ledamöter inte på någon minut har möjlighet att få uppgiften kontrollerad — och det finns t. o. m. många möjligheter härtill.

Det är sålunda inte möjligheter som saknas härvidlag, utan i den mån ovederhäftigheten passerar beror det på något helt annat. Det kan bero på det som herr Hamrin i Jönköping nämnde, nämligen en ganska förskräcklig arbetspress och ett ganska hemskt tempo i redaktionell arbetsmiljö. Det kan bero på dålig utbildning, på bristfällig journalistisk-etisk utrustning — sådant förekommer också. Men det beror inte på frånvaron av en pressombudsman, ty det är inte svårt att få en uppgift kontrollerad i dag och få den kontrollerad på många ställen.

Man nonchalerar, säger herr Hansson i Skegrie, material som lämnas. Ja, det kan tyckas så. Men om vi skulle instifta ett ämbete som riksdagens pressombudsman vore det, som herr Hansson själv har berättat, ingalunda något nytt. Vederbörande skulle inte bli den enda eller en av de få utan en i en armé av pressombudsmän som öser material över tidningarna.

När man sitter på en stor redaktion och öppnar post på förmiddagarna, herr Hansson, så kan bunten vara mycket stor då man börjar gräva sig ned i den. Hälften eller två tredjedelar eller kanske mer av försändelserna i denna bunt — kan vara sådant som kommer från pressombudsmän av olika slag, som har allsköns värdefull information att erbjuda. Jag är ledsen att behöva säga att jag själv gjort mig skyldig till att låta en mängd sådant material gå direkt i papperskorgen. Som väl är känner man igen försändelserna på utanskriften, så man behöver inte öppna kuverten. Man skulle inte hinna annars.

Det är inte nonchalans, herr Hansson, att inte gå igenom det enorma PR-material av olika slag som varje dag er-

Utredning rörande befattningar som riksdagens pressombudsman och som tryckeriteknisk expert vid riksdagens förvaltningskontor

bjuds pressen, utan det är en bitter nödvändighet. Därför går pressen i stället vad herr Hamrin kallar raka spåret på nyhetskällorna och gör det även här i riksdagen. Vi har ju i riksdagen en ganska manstark uppvaktning dels av referenter, som åtminstone vid de mera uppmärksammade tillfällena sitter på läktarna och skriver vad vi säger, dels av TT, som till hundra procent tackar vad vi gör, dels också av dessa utomordentligt skickliga och erfarna reportrar som går här i korridorerna varje dag. Visst lurar de väl av oss en del nyheter som vi dagen därpå tycker att vi kunde ha hållit tyst med och visst är det väl en hel del som har karaktären av rykten och kannstöperier. Det hör nu till den politiska journalistikens egenart, att det är mycket svårt att komma ifrån detta, ty politik är i mycket stor utsträckning rykten innan den blir verklighet — och då är det nyheter.

Allt detta rymmer problem som vi kan stå undrande inför och vilja rätta till. Därvidlag råder inga delade meningar. Men jag för min del är fullständigt övertygad om att inget av dessa problem är av den naturen, att en pressombudsman kan göra något åt saken.

Herr WIKLUND i Härnösand (s):

Herr talman! Jag har, som företrädare för de arbetande journalisterna, med mycket stort intresse lyssnat till debatten. Rent fackligt tänker jag inte anföra några synpunkter, men herr Hanssons i Skegrie senaste yttrande gör att jag ändå måste begära ordet.

Många av talarna — senast herr Carlshamre — har förfäktat den åsikt som jag tycker är den enda riktiga. Herr Hansson i Skegrie ifrågasatte emellertid den arbetande journalistens möjligheter att vederhäftigt återge saker och ting. Det gäller inte bara riksdagen utan allt som över huvud taget sker i samhället. Journalistik är, för att anknyta till idrotten, ett slags orientering, och

inom orienteringssporten finns ju röda skärmar som det gäller att finna. För den arbetande journalisten är det samma förhållande. Det gäller alltså — herr Hansson — att se till att skärmarna sitter rätt. Vi som önskar förmedla vederhäftig information till den stora allmänheten måste hjälpa den arbetande journalisten att hitta rätt i denna orientering. Jag tycker att herr Carlshamre givit en bra redogörelse för hur en stor del av materialet behandlas på redaktionerna. Självfallet inträffar olycksfall, men jag tror att den arbetande journalisten är lika förtvivlad över dem som herr Hansson i Skegrie tycks vara.

Vad vi i riksdagsarbetet behöver är förbättrade möjligheter till nyhetsförmedling, men inte pressombudsmän, därför att det även med en stor redaktion skulle bli en viss dirigering av nyheterna, vilket vi arbetande journalister absolut inte vill vara med om. Det gäller att förbättra kontakterna med de organ som redan finns i arbete.

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten ytterligare. Jag har dock inte kunnat underlåta att säga ifrån, när herr Hansson i Skegrie ifrågasätter vederhäftigheten hos de arbetande journalisterna.

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Jag vill göra herrarna uppmärksamma på att även utskottet har rekommenderat en form av sådan kontaktinstitution. Utskottet menar alltså att sådan kontakt behövs. Frågan kan — som jag sade — reduceras till vilken form denna institution skall ha. Skall det vara ett helt team eller skall det vara en ensam person? Jag har hävdats uppfattningen att en person bättre än tre kan klara denna uppgift.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. A

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan,

Ökade insatser för riksdagens utåtriktade verksamhet

dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Börjesson i Glömminge begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i mom. A) i utskottets utlåtande nr 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Nils Theodor Larsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Börjesson i Glömminge begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 135 ja och 63 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. B

Utskottets hemställan bifölls.

§ 10

Ökade insatser för riksdagens utåtriktade verksamhet

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 23, i anledning av motion om ökade insatser för riksdagens utåtriktade verksamhet.

I den till bankoutskottet hänvisade motionen nr 748 i andra kammaren av

herr *Börjesson* i Glömminge hade hemställts, att riksdagen måtte uppdraga åt talmanskonferensen att utarbeta förslag angående ökade insatser för riksdagens utåtriktade verksamhet i enlighet med vad i motionen anförts.

Utskottet hemställde, att motionen II: 748 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Nils Theodor Larsson* och *Börjesson* i Glömminge, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen II: 748 måtte uppdraga åt talmanskonferensen att utarbeta förslag angående ökade insatser för riksdagens utåtriktade verksamhet i enlighet med vad reservanterna anført.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **BÖRJESSON** i Glömminge (cp):

Herr talman! Jag har väckt en motion i syfte att på något sätt reglera de kollektiva uppvaktningar, som en del människor i samhället gör för riksdagen som helhet. Jag medger att frågan inte är särskilt stor.

Jag kom på tanken då jag såg alla de uppvaktande i samband med THX-demonstrationen. Samtliga deltagande hade rest från sina hemorter i syfte att uppvakta riksdagen. De kom emellertid hit på måfå, och efter vad man kunde förstå fanns från riksdagen inte någon representation som på något sätt tog hand om dem. Jag vet inte om man kunde konstatera samma företeelse när ett demonstrationståg häromdagen uppvaktade riksdagen i samband med u-hjälpsdebatten.

Det är naturligtvis felaktigt att säga att dessa uppvaktningar inte erhållit någon kontakt med riksdagen, men jag anser att den rent sporadiska kontakt, som vederbörande får, knappast motsvarar syftet med uppvaktningen; det blir några ledamöter av riksdagen som

Fortsatt valutareglering

infinner sig ute på trappan eller någon annanstans, där de blir förevigade av fotografer under sina resonemang med de uppvaktande. Men det blir inte någon mera representativ kontakt mellan riksdagen och dessa människor.

Min mening var därför att riksdagen genom talmanskonferensen skulle kunna tillsätta någon liten kommitté, som officiellt skulle representera riksdagen. Denna kommitté skulle ha i uppdrag att ta emot demonstranter eller andra uppvaktande.

Nu kan det sägas att dessa demonstrationer är onödiga, vilket man i vissa fall kan instämma i, men när de nu ändå finns, bör kanske någonting göras. När dessa människor reser hit, förstår de inte att de inte har någon möjlighet att inför riksdagen direkt och officiellt få framföra vad de har på hjärtat.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr BENGTSSON i Landskrona (s):

Herr talman! Motionären och reservanterna har uppmärksammat en situation som är mycket sällsynt. Trots detta anser de att någon form av riksdagsdelegation borde skapas med uppgift att ta emot uppvaktningar som kommer hit utan att först ha tagit kontakt med något organ i riksdagen eller med någon enskild ledamot.

Vanligen tar korporationer och andra grupper, som vill ha företrädare i riksdagen, kontakt med riksdagsmannen från sin hembygd och denne ordnar sedan sådant företrädare. Vederbörande blir då omhändertagna och beredes tillfälle att framföra sina synpunkter. Kontakterna mellan valmännen och respektive riksdagsmän är ganska goda. Eftersom uppvaktningar endast vid ett par tillfällen har gjorts utan att sådana kontakter först har tagits, anser utskottsmajoriteten, trots den uppmärksamhet som dessa få tillfällen har rönt, att de inte kan tagas till intäkt för att skapa en ny institution i riksdagen med det speciella

syftet att taga hand om vilsekomna uppvaktningar.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen av herrar Nils Theodor Larsson och Börjesson i Glömminge; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 11

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt omorganisation av väg- och vattenbyggnadsverket m. m. jämte i ämnet väckta motioner, samt

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående musikdramatisk utbildning m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 12

Fortsatt valutareglering

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt valutareglering jämte motioner i ämnet.

I en den 24 februari 1967 dagtecknad proposition, nr 45, vilken hänvisats till bankoutskottet, hade Kungl. Maj:t under åberopande av ett propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag

dels begärt riksdagens samtycke till förordnande om fortsatt valutareglering i enlighet med vad föredragande departementschefen förordnat;

dels velat inhämta riksdagens yttrande över ett vid propositionen fogat förslag till förordning om fortsatt giltig-

Fortsatt valutareglering

het av valutaförordningen den 5 juni 1959 (nr 264).

Den tid för vilken förordnande om fortsatt valutareglering avsåges bli meddelat och valutaförordningen äga fortsatt giltighet var den 1 juli 1967—den 30 juni 1968.

Till utskottet hade även hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

dels de likalydande motionerna nr 718 i första kammaren av herr *Gösta Jacobsson m. fl.* och nr 899 i andra kammaren av herr *Magnusson* i Borås *m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t

1) som sin åsikt uttala, att tillräcklig motivering icke framförts för fortsatt valutareglering av nuvarande omfattning,

2) hemställa, att de fördelar för stabiliseringspolitiken och de nackdelar för svenska företag som den nuvarande regleringen kunde anses medföra måtte snarast redovisas, samt

3) hemställa, att omedelbar liberalisering måtte genomföras för finansiell upplåning i utlandet för svenska företag som ämnade investera upplånat kapital i Sverige;

dels de likalydande motionerna nr 719 i första kammaren av herrar *Skårman* och *Tistad* samt nr 898 i andra kammaren av herr *Berglund m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen vid sin behandling av propositionen nr 45 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om åtgärder för en väsentlig uppmjukning av de valutareglerande författningarna och deras tillämpning i syfte att, efter särskild utredning, avveckla valutaregleringen.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

A. 1) samtycka till förordnande om fortsatt valutareglering i enlighet med vad som förordats i propositionen nr 45, och

2) vad beträffar det genom proposi-

tionen framlagda förslaget till förordning i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening ge till känna vad utskottet anförde;

B. besluta att motionerna I: 718 och II: 899 icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd;

C. besluta att motionerna I: 719 och II: 898 icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1. av herrar *Åkerlund, Lundberg* och *Regnéll*, vilka ansett att utskottet under A. och B. bort hemställa, att riksdagen måtte

A. 1) avslå propositionen nr 45 i vad den avsåge begäran om riksdagens samtycke till förordnande om fortsatt valutareglering, och

2) besluta att propositionen i vad den avsåge inhämtande av yttrande över vid densamma fogat förslag till förordning icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd;

B. besluta att motionerna I: 718 och II: 899 skulle anses besvarade med vad reservanterna anförde;

2. av herrar *Hilding, Berglund* och *Larsson* i Umeå, vilka ansett att utskottet under C. bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna I: 719 och II: 898 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om åtgärder för en väsentlig uppmjukning av de valutareglerande åtgärderna och deras tillämpning i syfte att, efter särskild utredning, avveckla valutaregleringen.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr BERGLUND (fp):

Herr talman! Till detta utlåtande har vi fogat en reservation, enär vi under behandlingen av förevarande ärende inte kunnat ansluta oss helt till utskottets mening.

I ett motionspar, nr I: 719 och II: 898, har vi redovisat en annan uppfattning än den som uttrycks i propositionen,

Fortsatt valutareglering

dock inte så att vi i detta läge helt avvisar förlängningen av valutaförordningen på ett år. Vi går med på denna, men vi vill ha en utredning för att kunna ta slutlig ställning till nya förlängningar. Vi önskar också att under tiden en väsentlig uppmjukning vidtages, varför vi hemställer att Kungl. Maj:t föranstaltar om en sådan åtgärd.

Denna valutareglerslag, vars förlängning skall medges av riksdagen varje år, finner vi så föråldrad att vi tror att den är mogen att helt slopas. Den är ju tillkommen i ett speciellt konjunkturläge, vilket för närvarande inte är aktuellt och inte heller på lång sikt kan antas komma att bli det.

I sitt utlåtande hävdar utskottet att det »stöd som penningpolitiken erhåller genom att kapitalinflödet från utlandet begränsas» skulle vara av väsentlig betydelse. Mot detta kan man anföra dagens situation på penningmarknaden, då alla krafter sätts i rörelse för att skaffa fram för näringslivet erforderligt kapital.

Om man helt slopade den del av valutaregleringen som nu är kvar, skulle man kunna importera det kapital — i varje fall en viss mängd — som skulle göra det möjligt att på ett naturligt sätt tillföra marknaden fritt kapital i stället för att som nu försöka omdisponera det kapital som vi har här i landet utan att egentligen tillföra några nya pengar.

Det nu gällande förfarandet medför ofta onödigt krångel, anför vi i vår motion. Det skapar en viss osäkerhet beträffande vilka kapitaltransaktioner över gränserna som kommer att tillåtas och försvårar en långsiktig planering av finansieringsmöjligheterna.

En fullständig avveckling av valutaregleringen bör enligt vår mening föregås av en utredning, som belyser de problem som en sådan åtgärd kan föranleda. Oavsett den här förordade utredningen bör, anser vi, också en väsentlig uppmjukning av nuvarande bestämmelser utan dröjsmål genomföras.

Vi har i vår reservation givit uttryck åt detta vårt ställningstagande.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 2 under punkten C av herr Hilding m. fl.

I detta anförande instämde herrar *From* och *Andersson* i Örebro (båda fp).

Herr REGNÉLL (h):

Herr talman! Är efter år har höger och folkparti talat för att man skulle göra slut på valutaregleringen. Den är en kristidsföreteelse, som är nödvändig i krig och krigsfara och acceptabel i krisartade situationer för den inhemska ekonomin. Något gehör har vi inte funnit. Med undantag av propositionen år 1963 har regeringen inte presenterat någon ingående argumentering för sin stela ståndpunkt.

Herr Berglund har klart utvecklat att vi i dag befinner oss i ett läge där det inte bara bör vara möjligt utan även rent av önskvärt att slopa regleringen. Den febriga högkonjunkturen är slut, och nu gäller det snarare att hålla aktiviteten uppe. Ett besked om det är den låga tillväxtgrad, som man kan avläsa för industrins investeringar.

Vi som representerar högern i utskottet har tröttnat på att årligen anhålla om utredningar och i stillsamma former tala om, att vi tycker att tiden är kommen för ett slopande av valutaregleringen. Vi går längre än högermotionärerna och föreslår rent av ett slopande från den 1 juli. Det är de önskemålen som konkretiseras i reservation nr 1 av herrar Åkerlund, Lundberg och mig, och till den reservationen ber jag, herr talman, att få yrka bifall.

Herr FRANZÉN i Motala (s):

Herr talman! Såväl reservanterna som motionärerna klagat över att proposition nr 45 angående förlängning av valutaförordningen är ett magert aktstycke, och man kan väl dela motionärernas åsikt att propositionen inte innehåller

Fortsatt valutareglering

någon överflödigt argumentation. Jag trodde inte heller att sådan skulle behövas, därför att, såsom herr Berglund och herr Regnéll har påpekat, valutaregleringen behandlas i en årligen återkommande proposition.

De som har intresse av denna fråga är fullt på det klara med vad den gäller, utan att finansministern behöver upprepa vad som tidigare har sagts. Om det inte inträffar några radikala förändringar i vårt ekonomiska läge, som ger anledning till omprövning av valutaförordningen, räcker den motivering som finns. Förhållandena är i stort sett likartade med budgetåret 1965/66, varför någon ändring i valutaförordningen inte kan anses påkallad. Riksbanksfullmäktiges majoritet har funnit att valutaregleringen är nödvändig ännu ett år, således fram till den 30 juni 1968. Till samma ståndpunkt har majoriteten inom riksgäldsfullmäktige kommit, en uppfattning som även delas av Svenska sparbanksföreningen. Lika stillenligt har Bankföreningen ställt sig bakom reservanternas i såväl riksbanks- som riksgäldsfullmäktige och därmed avstyrkt förlängning eller i varje fall begärt en uppmjukning av bestämmelserna i valutaförordningen.

Om propositionen var knapphändig så är de båda motionsparen så mycket mer omfattande, och efter alla motive-ringar skulle man kanske kunna vänta sig ett direkt avslagsyrkande, men motionärerna har så småningom hamnat någonstans i mitten och nöjt sig med att riksdagen bör hemställa till regeringen att om möjligt pröva, huruvida det inte går att i någon mån liberalisera tillämpningen av valutaförordningen. De borgerliga partiernas representanter i utskottet har nu hamnat på var sin linje vid behandlingen av propositionen och motionerna. Högern har efter en viss självprövning hamnat på en ren avslagslinje och går emot sin egen motion som föreslår en uppmjukning. Folkpartiet nöjer sig med ett allmänt

resonemang om nödvändigheten av en uppmjukning av förordningens tillämpning. Centerpartiet däremot har i år liksom tidigare klart deklarerat att någon som helst anledning till ändring eller avskaffande av valutaregleringen för närvarande inte finns.

Reservanternas anför som motiv att den ekonomiska situationen nu är sådan att man utan men för landets ekonomiska politik kan avvara valutaregleringen, vilket såväl herr Regnéll som herr Berglund har vidareutvecklat. Den kapitalbrist som de anser finnas skulle med fördel kunna tillgodoses genom att öppna landets gränser för internationella kapitalströmmar. Herr Berglund sade också i sitt anförande, att det är svårt att skaffa riskvilligt kapital, och ansåg, att det enda man gör är att omdisponera det kapital som för närvarande finns i landet. Ett faktum är att de 500 miljoner kronor som vi genom höjning av omsättningsskatten tillfört investeringsbanken ändå måste betraktas som nytt, friskt kapital, vilket också herr Berglund gav uttryck för. Bristen på långfristigt kapital kan mycket väl diskuteras. Det har bl. a. resulterat i den nu föreslagna investeringsbanken. Emissionsverksamheten har för övrigt inte någon gång varit så effektiv som just nu, vilket visar att möjligheterna att få fram kapital inom landet ingalunda är uttömda. Det är även en sanning med modifikation att bristen på kapital skulle vara katastrofal för landets näringsliv, något som en del gör gällande. Vi har tvärtom en ganska god kapitalmarknad, men å andra sidan känner våra ambitioner faktiskt inga gränser, varför trycket på kapitalmarknaden verkar särskilt hårt.

Den nyligen beslutade 25-procentiga investeringsavgiften är en annan av de åtgärder som vidtagits för att om möjligt slussa över kapital till bostäder och industriinvesteringar. Den valutareglering som tillämpats under året har, liksom tidigare, haft till syfte att motverka en

Fortsatt valutareglering

utlandsfinansiering, som utan tvivel skulle ha försvagat den inhemska kreditpolitiken. I det läge vari vi nu befinner oss skulle det enligt utskottsmajoritetens mening vara oklokt att slopa eller ens liberalisera valutaregleringen och släppa kapitalimporten fri och på så sätt riskera att importera en förstärkt inflationsvåg. Det finns flera bevis för en sådan utveckling i andra länder som hamnat i en obehaglig situation på grund därav, och det bör vi akta oss för.

Beträffande de liberaliseringar som reservanterna önskar är det ingen hemlighet att sådana liberaliseringsåtgärder vidtagits och även pågår, vilket också utskottsmajoriteten berör genom att hänvisa till valutastyrelsens berättelse. Av denna framgår att under 1966 gavs tillstånd till finansiell upplåning utomlands för inte mindre än 1 067 miljoner kronor, och tillstånd till direkta svenska investeringar i utlandet har under samma tid lämnats för 735 miljoner kronor. De direkta investeringarna i Sverige från utlandet uppgår under samma tid till 654 miljoner kronor.

Utvecklingen av de långfristiga internationella kapitalrörelserna har också medfört ett relativt stort kapitaltillflöde till Sverige under föregående år. Som utskottet skrivit i sitt utlåtande synes utvecklingen vara betydligt mer positiv såväl i fråga om valutaförordningens utformning som beträffande dess tillämpning än vad reservanterna och motionärerna vill göra gällande, och därför anser utskottsmajoriteten, att det inte finns någon anledning att vare sig slopa eller ytterligare liberalisera valutaregleringslagen för det närmaste året.

Det är en bedömningsfråga vilka åtgärder som skall stödjas eller avstyrkas när det gäller de internationella kapitalrörelserna, och denna bedömning kan nog riksdagen tryggt överlåta till valutastyrelsen. Det är en samhällsuppgift att utöva en viss kontroll över hur mycket internationellt kapital som skall tillåtas komma in över gränserna. Att lämna

gränserna vidöppna för internationella kapitalrörelser vore en mycket tvivelaktig åtgärd just nu. Valutaregleringen är, som här tidigare framhållits, en fullmakts- och beredskapslag, och erfarenheten har visat att det även i denna fråga är bättre att följa det gamla ordspråket som säger, att det är bättre att stämma i bäcken än i ån.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till bankoutskottets utlåtande.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i reservationen 1) av herr Åkerlund m. fl.; samt 3:o) bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i reservationen 2) av herr Hilding m. fl.; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Berglund begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de både återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna ha flertalets mening för sig. Jämväl beträffande kontrapositionen begärde dock herr Berglund votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående bankoutskottets utlåtande nr 26 antager utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i reservationen 1) av herr Åkerlund m. fl., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit utskottets hemställan med den

Boxnings straffbarhet och förbud mot professionell boxning

ändring däri, som föreslagits i reservationen 2) av herr Hilding m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 34 ja och 43 nej, varjämte 119 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 3:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 26, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i reservationen 2) av herr Hilding m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Berglund begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 127 ja och 54 nej, varjämte 16 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan oförändrad.

§ 13

Föredrogs vart efter annat bankoutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av motioner om begränsning av valutatilldelningen för utrikes resor,

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning, m. m., jämte motioner i ämnet, samt

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 4 mars 1955 (nr 110) om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar, m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 14

Boxnings straffbarhet och förbud mot professionell boxning

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 23, i anledning av väckta motioner dels om boxnings straffbarhet, dels om förbud mot professionell boxning.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr **HAMRIN** i Jönköping (fp):

Herr talman! Med de förutsättningar som i dag är för handen, kan det inte vara någon mening med att ta upp en längre debatt i detta ärende, och jag har alltså inte för avsikt att göra det. Men det är klart att den som varit med om att som motionär yrka på omedelbara ingripanden från samhällets sida mot den här företeelsen, upplever det som en besvikelse och misräkning, att ett enhälligt utskott hemställer att motionerna inte skall föranleda någon åtgärd.

Jag förstår emellertid de speciella skäl som föreligger, främst att man vill avvakta resultatet av en pågående utredning. Det tycks nu en gång vara ett öde, som följer alla dessa ansträngningar och

Boxnings straffbarhet och förbud mot professionell boxning

framstötar i syfte att få slut på boxningen, att det alltid är någon utredning i vägen, någonting på gång av något slag som gör, att man intar en avvisande hållning till varje förslag om ett ingripande. Jag har annars många gånger från denna talarstol tillåtit mig att säga, att det är bättre att så snabbt som möjligt ta död på boxningen än att utövarna av denna sport får fortsätta att ta död på varandra. Jag tror att det kan ligga något av en risk i ett uppskov och att vi tyvärr kan få räkna med ytterligare tragedier på området.

Den utredning man avvaktar, tror jag för min del inte kommer att göra någonting vare sig till eller från. Det finns nämligen redan så mycken dokumentation, som styrker, att det är högst angeläget att gripa in. Det finns indicier nog för en fällande dom.

Men, som sagt, jag är alls inte ovillig att acceptera skälet, att vi skall avvakta den utredning som pågår inom Nordiska rådets ram. Jag tolkar utskottets utlåtande så, att det egentligen inte är fråga om annat än en galgenfrist, som nu ges boxningen. Jag skulle emellertid ändå vilja be om ett förtydligande från utskottets sida. Får jag tolka utlåtandet så att det innebär en beställning hos regeringen av ett ingripande mot boxningen i det ögonblick det föreligger en utredning — den lär inte dröja så särskilt länge — som klart visar tummen ned? Jag tycker att det skulle vara av ett visst värde att få en upplysning på den punkten.

Jag skulle också vilja ställa frågan: Om det nu visar sig, att det inom denna utredning finns delade meningar — låt mig säga om man från danskt håll skulle ha en annan uppfattning än vi från svensk sida har beträffande önskvärdheten och nödvändigheten av ett ingripande — skall vi då vara låsta i vårt ställningstagande? Hur ser man från utskottets sida på den saken?

Herr andre vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Det är svårt för mig att tiga alldeles still när talet kommer in på boxningen. Jag skall emellertid inte provocera någon debatt, eftersom jag tycker att det kan vara onödigt i detta skede.

Jag är tämligen tillfredsställd med att ett enhälligt utskott har sagt följande, som jag tycker kan vara ett svar på den fråga som herr Hamrin ställde: »Utskottet anser emellertid att det måste vara ägnat att inge allvarliga betänkligheter att tillåta också sådana integritetskränkningar som kan leda till allvarliga, kanske livshotande skador. Om det kan konstateras att en risk för skador av nyssnämnt slag normalt föreligger i samband med boxning eller vissa former därav synes ett ingripande från samhällets sida ej kunna underlåtas.»

Jag uppfattar detta uttalande av utskottet så att enligt utskottets mening vägen ligger öppen för en utveckling som kan tillgodose de kulturella, humanitära, etiska och idrottsliga krav som sedan länge har varit aktuella och poekande inom detta område. Det är faktiskt hög tid att något sker. Men, herr talman, bättre sent än aldrig!

Herr EKSTRÖM i Björkvik (s):

Herr talman! Jag skall inte förledas till några polemiska inlägg med anledning av herrar Hamrins och Sjöholms anföranden. Jag vill bara kort konstatera att det avgörande skälet vid utskottets ställningstagande till motionerna varit Nordiska rådets behandling av detta ärende. Vi har ju, såsom framgår av utlåtandet, redan inom ett halvår att vänta ett förslag från den specialistkommitté som på rekommendation av Nordiska rådet tillsatts för att arbeta med denna fråga. Vi har alltså velat avvakta detta förslag innan vi tar ställning på denna punkt.

Herr Hamrin i Jönköping trodde inte att denna kommittés arbete skulle komma att ge något resultat. Jag tror ändå

Viss översyn av medborgarskapslagstiftningen

att vi skall vänta med debatten om boxningen till dess att vi sett vad kommittén kommer fram till.

Vidare tror jag att herr Hamrin inte skall läsa ut mera ur utskottets utlåtande än vad som där verkligen står. Det heter i detta: »Om det kan konstateras att en risk för skador av nyssnämnt slag normalt föreligger i samband med boxning eller vissa former därav synes ett ingripande från samhällets sida ej kunna underlåtas.»

Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HAMRIN i Jönköping (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag är angelägen om att rätta till en sak som herr Ekström i Björkvik tydligen missuppfattat. Jag har aldrig ifrågasatt att det skulle komma något ut av den utredning, vars betänkande vi nu väntar på. Jag tror visst att det kommer att innehålla en hel del av intresse.

Vad jag sade var att utslaget inte rimligen kan gå i annan riktning än den som tidigare utredningar har visat. Det finns ju en hel rad myndigheter och instanser samt enskilda företrädare för läkarvetenskapen och läkarkåren, vilkas uttalanden alla pekar i en och samma riktning.

Vidare noterar jag med tillfredsställelse att herr Ekström inte dementerade riktigheten i min tolkning av utskottets utlåtande, när jag sade att skrivningen väl ändå i viss mån måste innebära en beställning om ett ingripande, när vi får ett utredningsbetänkande som grund härför.

Herr EKSTRÖM i Björkvik (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag är inte informerad om vad kommitténs utlåtande kommer att innehålla utan menar bara att vi i vanlig ordning skall avvakta betänkandet. Sedan vi sett vad det innehåller kan vi debattera frågan vidare.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Jag vill bara säga att det är i avvaktan på Nordiska rådets betänkande som jag i utskottet inte yrkade bifall till motion II: 32. I annat fall skulle jag utan vidare ha tillstyrkt motionen. Men när nu en specialistkommitté har tillsatts och dess betänkande väntas före 1 juli, anser jag det vara klokt att avvakta det.

Sedan tror jag inte att den passus som herr Sjöholm här citerat kan tolkas på annat sätt än herr Hamrin i Jönköping gjorde i sitt anförande. Det skulle vara högst underligt om tolkningen blev anorlunda. Utskottet skriver ju: »Om det kan konstateras att en risk för skador av nyssnämnt slag normalt föreligger — — —.» Hur skulle man kunna konstatera något annat än att sådan risk föreligger?

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 15

Föredrogs vart efter annat första lagutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av väckta motioner angående tillsättandet av ledamöter i styrelse för offentlig rättshjälpsanstalt, samt

nr 26, i anledning av väckta motioner angående återtagning och lagsökning på grundval av samma avbetalningskontrakt.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 16

Viss översyn av medborgarskapslagstiftningen

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 27, i anledning av väckta motioner om viss översyn av medborgarskapslagstiftningen.

Första lagutskottet hade behandlat två

Viss översyn av medborgarskapslagstiftningen

inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 437 i första kammaren av herr *Dahlberg* samt nr 556 i andra kammaren av fru *Svensson*. I motionerna, vilka var likalydande, hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om översyn av medborgarskapslagstiftningen såvitt avsåge svenskt medborgarskap för barn, varvid bl. a. borde övervägas sådan ändring av ifrågavarande lagstiftning att barn, fött i riket och vars ena förälder vore svensk medborgare, bleve svenskt oavsett om föräldrarna inginge äktenskap eller inte.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 437 och II: 556, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fru SVENSSON (s):

Herr talman! I den motion som har föranlett första lagutskottets utlåtande nr 27 har hemställts om översyn av den svenska medborgarskapslagstiftningen i de avseenden som rör medborgarrätten för barn som är födda i riket och vilkas moder är svensk medborgare, medan fadern är av annan nationalitet.

Enligt nuvarande lag blir dessa barn utlänningar till den dag då fadern kan eller vill söka svenskt medborgarskap. Vill han av någon anledning inte göra detta, förblir barnet utlänning under hela sin barn- och uppväxttid. Barnet kan sedan som vuxen, alltså vid 21 års ålder, själv ansöka om svenskt medborgarskap. Men det måste ske innan han eller hon fyllt 23 år. Anmälan kan under vissa omständigheter göras vid 18 år.

Första lagutskottet har avstyrkt framställningen om översyn. Det huvudsakliga motivet för avslag är risken för s. k. dubbelt medborgarskap. Men den risken tar man här i landet i andra sammanhang.

Om den unga människan, sedan han eller hon fyllt 21 år men före 23-årsdagen, skyndar sig att ansöka om svenskt medborgarskap, blir vederbörande svensk medborgare oavsett om detta skulle medföra dubbelt medborgarskap. Då det gäller barnets uppväxttid anser man dock det dubbla medborgarskapet vara en sådan nackdel att man förvägrar barnet att bli svensk medborgare trots att det är fött i Sverige, att modern är svensk medborgare, att det talar vårt språk, går i skola och får sin utbildning här. Jag anser att detta är inkonsekvent. Det är dessutom en klar diskriminering av den ena av två föräldrar, nämligen kvinnan, vilket vi borde vara angelägna om att få bort i svensk lagstiftning. Vid parallellen till det fall där barnets moder är svensk och fadern är utlänning är förhållandet det omvända: nämligen där fadern är svensk och modern utlänning. I ett sådant äktenskap blir barnet utan vidare svensk medborgare. Alltså blir utländska kvinnors barn svenska medborgare och svenska kvinnors barn utlänningar, om föräldrarna är gifta. Är föräldrarna däremot inte gifta blir barnen svenska medborgare om modern är det. De barn som råkar födas inom äktenskapet är således sämre ställda i medborgarrätts-hänseende än de utomäktenskapliga barnen. Om föräldrarna är förtänksamma nog att inte gifta sig förrän barnet är fött eller om de blivande föräldrarna har möjlighet att planera storleken av den familj de tänker skaffa sig och låter barnen födas före giftermålet, blir barnen svenska medborgare. När föräldrarna sedan eventuellt ingår äktenskap erhåller barnen visserligen faderns medborgarskap, men behåller dessutom det svenska medborgarskap de erhöll vid födelsen. De får alltså dubbelt medborgarskap.

Vi har i vår motion fört fram tanken att lagen borde ändras så att barnet blir svensk medborgare, om barnet är fött här i riket och den ena av för-

Viss översyn av medborgarskapslagstiftningen

äldrarna är svensk, och detta oavsett om föräldrarna ingår äktenskap eller inte. Jag anser inte att frågan om äktenskap är väsentlig i detta sammanhang. Det kan näppeligen ifrågasättas vem som är modern. Däremot kan ju faderskapet ifrågasättas, faktiskt såväl inom som utom äktenskapet. Därför anser jag inte att ett barns medborgarskap skall vara beroende av huruvida föräldrarna lever i ett s. k. legalt äktenskap eller inte.

Vår medborgarskapslagstiftning är sedan år 1950. Det har alltså gått 17 år sedan dessa lagens paragrafer var föremål för översyn, och det är inte vilka 17 år som helst i vårt lands historia. Det är den period då människor från andra länder i tusental, för att inte säga tiotusental, årligen sökt sig till vårt land för att skaffa sig arbete och utkomst. Sverige har helt plötsligt blivit ett invandrarland. Ofantligt många av dem som invandrat har blivit kvar här och bildat familj och växt in i svenska förhållanden. Många har också naturaliserats och blivit svenska medborgare, men många vill av olika anledningar ha kvar sitt hemlands medborgarskap. Jag anser det vara riktigt att den möjligheten finns. De är vuxna och avgör själva sitt val.

Men då det gäller de barn som är födda och uppväxta i Sverige och där den ena av föräldrarna är svensk, anser jag faktiskt att dessa barn borde ha rätt till svenskt medborgarskap, i varje fall tills den dag kommer då de själva har möjlighet att välja. Enligt vår nuvarande medborgarskapslag måste en del svenska kvinnor söka tidsbegränsat uppehållstillstånd i Sverige för sina barn. Underlåter man vid flyttning från en bostad eller ort till en annan att till polisen anmäla att man har utlänningar boende hos sig — sina egna barn alltså! — kan man bli bötfälld. Sådant har hänt.

Aftonbladet har i en serie artiklar nagelfarit de talrika problem som vår

medborgarskapslagstiftning för med sig för många människor i vårt land. Man har också pekat på konkreta fall där hustrun i familjen fått böta för att hon glömt anmäla att hon hade inneboende utlänningar, nämligen make och barn.

När denna lag genomfördes 1950 protesterade en del kvinnoorganisationer, bl. a. Fredrika Bremer-förbundet, som fått tillfälle att yttra sig över förslaget. Man önskade en radikal ändring av gällande rätt. Man nöjde sig sålunda inte med att acceptera kvinnan som helt fri i medborgarskapsrättsligt hänseende. Man föreslog också att varje barn fött i Sverige i äktenskap mellan utländsk man och svensk kvinna automatiskt skulle bli svensk medborgare genom födelsen. Statistiska centralbyrån var inne på liknande tankegångar, likaså 1949 års folkbokföringssakkunniga.

Departementschefen kunde emellertid inte biträda förslaget den gången. Motiveringen var risken för s. k. dubbelt medborgarskap. Tydligen ansågs inte heller barnets medborgarskap ha så stor betydelse, och man räknade med att dessa barn, som då inte var så många, skulle bli svenska medborgare genom faderns naturalisation.

Första lagutskottet var den gången egentligen helt inne på den s. k. kvinno-linjen. Man sade »att det ur många synpunkter vore tilltalande att låta alla barn som föds här i riket av svensk moder få svenskt medborgarskap». Man följde ändå departementschefens förslag men underströk i sitt yttrande: »Departementschefen har vidare erinrat om att barnet ändock kan bli svensk medborgare före vuxen ålder genom att antingen fadern eller barnet naturaliseras. Därest fråga uppkommer om självständig naturalisation av barnet, anser departementschefen, att i regel avsteg bör göras från de allmänna naturalisationsvillkoren. Utskottet får, med understrykande av vad departementschefen anfört i denna del, framhålla, att barnet torde bära naturaliseras omedel-

Viss översyn av medborgarskapslagstiftningen

bart, när dess vårdnadshavare gör ansökan därom.»

Första lagutskottet kände tydligen en viss oro för att tillämpningen av lagen inte skulle bli så generös som man gärna ville tolka in i departementschefens uttalande att den skulle bli. Och det framgår med all önskvärd tydlighet av tillämpningen av lagen att utskottet inte oroade sig i onödan. Erfarenheten har nämligen visat att inte ens om föräldrarna är eniga om att det är bäst för deras barn att erhålla svenskt medborgarskap och lägger in ansökan därom, blir framställningen beviljad. Det blir i stället avslag med motiveringen att faderns naturalisation avvaktas eller att det anses att föräldrarna inte skall bestämna för barnet. Med andra ord: barnet får inte bli svensk medborgare under hela barndomen och uppväxttiden.

När första lagutskottet i år skall ta ställning till en motion med förslag om översyn av medborgarskapslagstiftningen i detta hänseende faller utskottet tillbaka på uttalanden som gjordes för 17 år sedan — då situationen i fråga om in- och utvandring samt kontaktmöjligheter över gränserna var en helt annan än i dag både i vårt land och i andra länder. Utskottet uttalar att de möjligheter till naturalisering som lagen erbjuder i praktiken utnyttjas på ett smidigt sätt, som tillmötesgår barnens intressen.

Jag undrar, herr talman, på vad sätt man härvidlag tillmötesgår barnens intressen. Gör man det genom att förvägra dem medborgarrätt i det land de hör hemma genom födsel, vistelse, föräldrar m. m.? Jag har faktiskt uppfattningen att första lagutskottet gått förbi den väsentliga fråga som dessa ungdomar i dag eller i morgon måste ställa sig, nämligen varför de inte har medborgarrätt i det land som faktiskt är deras hemland. Men de är alltså utlänningar. Skall de ut på en resa utanför Norden — en skolresa eller vad som

helst — måste de utrustas med utländskt pass.

För många ungdomar blir detta en verklig chock eftersom de anser sig vara svenskar. För den mor som kanske har en son, som börjar komma upp i tonåren, ligger oron ständigt på lur därför att hon vet att han är medborgare i ett annat land och kan kallas dit att göra sin värnplikt; ett land där han kanske aldrig har varit och vars språk och sedvänjor är honom fullständigt främmande. Hon vet också att sonen därmed förlorar möjligheterna att bli svensk medborgare vid 21 år. Han får börja på nytt som om han aldrig tidigare satt sin fot i detta land där han ändå har växt upp. Detta är, tycker jag, inte acceptabelt i en modern tid och i ett modernt land. Remissinstanserna har visserligen funnit frågan komplicerad, men man har på något undantag när inte avstyrkt den begärda översynen. Man har sett svårigheterna men också den förändrade situation vi kommit i genom att vårt land i så hög grad har blivit ett invandrarland. Man säger som exempelvis överståthållarämbetet, att man inte utan utredning kan ta ställning till huruvida berörda lagrum bör ändras, såsom föreslagits i motionen, men man understryker att det har skett en mycket stor invandring sedan 1950 då lagen skrevs och att frågan om dessa barns medborgarskap blir alltmer brännande.

Rikspolisstyrelsen är helt positiv till en översyn av lagen och jag citerar ett stycke ur dess remissyttrande: »På de flesta områden har utvecklingen i Sverige under den avsevärda tid som förflutit sedan lagens tillkomst alltmer gått emot likställighet mellan könen. Mot bakgrunden härav synes denna princip om möjligt även böra genomföras i fråga om förvärv av svenskt medborgarskap av här i riket fött barn i äktenskap mellan svensk och utländsk förälder vare sig modern eller fadern är svensk medborgare. Därigenom

Viss översyn av medborgarskapslagstiftningen

skulle svensk moder i äktenskap med utländsk fader för sig och barnet tillförsäkras samma rättsskydd som tillkommer andra svenska mödrar. Enligt styrelsens mening torde fördelarna härav böra vägas mot nackdelarna av dubbelt medborgarskap för barnet.»

Jag skulle, herr talman, gärna vilja veta vilka nackdelar ett dubbelt medborgarskap innebär för barnet under uppväxtniden. Det borde väl i stället vara en tillgång och en trygghet för individen att ha medborgarrätt i det land där vederbörande är född och bosatt.

Rikspolisstyrelsen tillstyrker alltså denna översyn. Justitiekanslerns remissyttrande är positivt och andas förståelse för den fråga det gäller och för de människor den berör och anser det motiverat att frågan ägnas uppmärksamhet i lämpligt sammanhang.

Vi har i motionen inte begärt att riksdagen i dag skall ta ställning till hur de berörda paragraferna skall formuleras. Vad vi begär är att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om översyn av lagen. Vi begär detta mot bakgrunden av de ändrade förhållanden som i dag råder i vårt land, där vi med nuvarande lagstiftning håller på att skapa utländska minoriteter bestående av ungdomar som egentligen borde vara svenskar. Det rör sig om mer än 50 000 barn och ungdomar och antalet ökar med flera tusen varje år.

Jag fick för några dagar sedan ett brev från det socialdemokratiska kvinnodistriktet i Stockholms län, där man haft att ta ställning till motioner som ganska väl överensstämmer med den motion som vi nu behandlar. Jag skall ta mig friheten att citera ett litet stycke ur detta yttrande. Styrelsen för Stockholms läns kvinnodistrikt säger alltså bl. a.: »Distriktsstyrelsen vill rekommendera sin årskonferens att uppdra åt våra riksdagsledamöter att i enlighet med föreliggande motions syfte verka

för att barn fött av svensk mor får svenskt medborgarskap oavsett om barnet är fött utom eller inom äktenskapet, oavsett om barnet är fött inom eller utom Sverige, oavsett om barnet också får utländsk fars medborgarskap samt för att barn med dubbelt medborgarskap vid 18 års ålder självt skall välja medborgarskap.»

Sedan denna motion skrevs har vi fått åtskilliga telefonsamtal och brev, och jag vet, herr talman, att vi är ute i angeläget ärende. Vi har fått många bevis på detta. Vi har fått dem från människor som är oroliga och som frågar om olika ting. Det är brev från svenska kvinnor, som är ängsliga för att deras äktenskap kanske inte kommer att hålla eller brev från dem, vilkas äktenskap redan gått sönder. Jag tycker nog att vi måste angripa detta problem, även om det är komplicerat och svårt.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till motion nr 437 i första kammaren och 556 i denna kammare, där vi hemställt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om översyn av den svenska medborgarskapslagstiftningen.

Fröken BERGEGREN (s):

Herr talman! Även om vi i första lagutskottet inte har ansett oss kunna tillstyrka motionen kan man ha mycket stor sympati med det varma intresse som motionären har visat för denna fråga.

Om fru Svensson uppmärksamt läser igenom första lagutskottets utlåtande nr 27, skall hon finna, att utskottets ledamöter är precis lika uppriktigt intresserade av att denna fråga skall kunna lösas som motionären är. Men olyckligtvis löser man inte denna fråga tillfredsställande genom en ensidig lagstiftning från svenskt håll.

Det är alldeles riktigt att utskottet som huvudargument för sitt avslagsyrkande har pekat på att antalet dubbla

Viss översyn av medborgarskapslagstiftningen

medborgarskap på ett oroväckande sätt skulle ökas, om man skulle gå in för en ensidig svensk lagstiftning i detta avseende. Det kan förefalla vara en ökad trygghet för barnen att ha dubbelt medborgarskap, men i praktiken har det visat sig att detta kan medföra en hel del olägenheter. Redan nu har ett antal barn i Sverige dubbelt medborgarskap. Det kan invagga vederbörande i en säkerhet som det inte finns täckning för och det kan medföra en rad komplikationer när de reser till det land som är faderns hemland.

När man läser vad remissinstanserna har uttalat — vilket första lagutskottet uppmärksammat har studerat — finner man att vad vi har baserat vårt uttalande på inte är argument som är 17 år gamla utan argument som stöder vad som sades för 17 år sedan. Flertalet av remissinstanserna har påpekat att den argumentation som fördes då fortfarande håller. Fru Svensson säger t. ex. att alla barn som föds i Sverige borde få bli svenska medborgare om en av föräldrarna är svensk. Men det skulle kunna tänkas att en utländsk kvinna, som är bosatt i Sverige och här utom äktenskap föder ett barn vars fader är svensk, aldrig har haft för avsikt att stanna i Sverige. Skall barnet då bli svensk medborgare vare sig modern vill det eller ej? Jag tror att vi bör akta oss för att säga att vi ökar valfriheten genom att automatiskt ge barnet svenskt medborgarskap, ty det är inte säkert att det alltid är ett önskat medborgarskap.

Av socialsyrelsens yttrande framgår att åtskilliga av de olägenheter som kan följa med att ett barn inte har svenskt medborgarskap kan avhjälpas genom att medborgarskapslagen ändras så att barnet får det men även genom annan lagstiftning. De har rätt till socialvård. De har rätt till grundskoleutbildning och gymnasieutbildning som svenska barn. Det är först när barnet blir äldre som det kan ha ett självständigt behov

av att bli svensk medborgare även om föräldrarna inte är det.

Första lagutskottet har förvissat sig om att myndigheterna prövar sådana fall med stor omsorg. Det faktum att föräldrarna eller endera av dem inte har kunnat eller velat söka svenskt medborgarskap skall inte vara ett avgörande hinder för att barnet självständigt skall kunna förvärva medborgarskap. Vi har faktiskt fått den upplysningen, att man i Sverige vid prövning av sådana här fall har tillämpat bestämmelserna ganska liberalt. Vi har ju en medborgarskapslagstiftning, som tillkommit i intim samverkan med övriga nordiska länder, och vi kan nog hävda att Sverige är det land som har tillämpat bestämmelserna mest liberalt då det gällt ansökningar om medborgarskap.

Det är i två avseenden som förvärvet av svenskt medborgarskap enligt motionärens uppfattning skulle vara ytterligt väsentligt. Det ena är det fall då föräldrarna skiljs och det blir kamp om vem som skall ha vårdnaden om barnet. Då skulle det enligt motionären vara en styrka om barnet var svensk medborgare. Man säger på sakkunnigt håll att domstolarna inte tar hänsyn till om barnet är svensk medborgare eller inte när vårdnadsfrågan avgörs. Det sägs också att, i de fall då frågan om vårdnaden kommer upp inför utländsk domstol, det förhållandet att barnet betraktas som svensk medborgare, näppeligen har någon inverkan för den händelse den andra föräldern är medborgare i det land där frågan avgörs.

Det andra fall som skulle kunna tänkas är då endera av föräldrarna för bort barnet ur landet för att på så sätt tillförsäkra sig vårdnaden om barnet. Oavsett om barnet då är svensk medborgare är det nog inte mycket att göra åt saken.

Om fadern — som det mestadels är fråga om — för bort barnet och åberopar barnets medborgarskap i ett an-

Viss översyn av medborgarskapslagstiftningen

nat land, kan vi inte påverka frågan om barnets återförande till landet den vägen. Vi klarar det inte genom ensidig svensk lagstiftning. Detta är orsaken till att utskottet inte finner det vara någon mening med att företa den utredning motionärerna begärt utan anser att frågan bör lösas i ett större sammanhang.

Såsom justitiekanslern påpekat är detta onekligen ett viktigt problem, som bör prövas i lämpligt sammanhang vilket torde vara att försöka genom internationella överenskommelser få till stånd en ordning som kan reglera dessa förhållanden. Det är alldeles riktigt, som fru Svensson sade, att genom den stora omflyttning, som nu äger rum, är det allt fler och fler barn som föds med ett annat medborgarskap än vad endera av föräldrarna har. Detta gäller inte bara Sverige. Problemet blir mer och mer akut i Europa.

Vi får hoppas att vi så småningom skall komma åtminstone så långt att man i Europa får en enhetlig lagstiftning. Även om vi skulle komma dithän återstår sedan alla de länder i andra världsdelar, där man har en helt annan syn på dessa problem och där man fortfarande inte genom ensidig svensk lagstiftning kan klara upp svårigheterna.

Utskottet finner alltså att det finns mycket goda skäl att inte företa den åtgärd som motionärerna önskar. Utskottet föreslår att motionen icke skall föranleda någon åtgärd, och jag ber, herr talman, få yrka bifall till utskottets förslag.

Fru SVENSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Utskottets talesman sade någonting om att det kan inträffa att människor kommer hit och barn föds här och blir svenska medborgare, om det skulle bli så som jag önskar. Kanske hade de inte tänkt sig att stanna här, utan det bara blev så att barnet föddes här.

Nå jag anser nog att bosättningen är en betydelsefull sak i detta sammanhang. Om en svensk kvinna gifter sig i utlandet och blir kvar där med sin familj, och barnen således uppfostras i detta lands atmosfär och förhållanden, står dessa barn enligt min mening inte riktigt i samma situation som de barn som föds och uppfostras här i Sverige då det gäller svenskt medborgarskap.

Fröken Bergegren talade också om de sociala aspekterna. Socialstyrelsen har i sitt remissyttrande hållit sig till synpunkter på vad som är besvärligt för dessa barn i sociala frågor. Den anför att man kan tänka sig att i stället ändra den svenska sociallagstiftningen, vilket skulle vara lättare. Jag tillåter mig att betvivla det. Jag anser tvärtom att detta borde vara en bidragande orsak till att bifalla yrkandet om översyn.

Socialstyrelsen nämner barnpensionen, som inte utgår till barn som inte är svensk medborgare. Man kan lätt sätta sig in i vad detta betyder av otrygghet för svenska kvinnor och deras barn. Man bör också kunna förstå deras situation, om något händer familjefadern.

En annan sak är det s. k. vårdbidraget, som utgår till handikappat barn. Vi hade förra året här i riksdagen en motion av fröken Wetterström, som gav oss ett rätt skakande bevis för vad det ekonomiskt kan betyda för en familj, om det handikappade barnet inte är svensk medborgare. Den skrivelse till Kungl. Maj:t som riksdagen beslutade om i detta sammanhang har såvitt jag vet ännu inte prövats av regeringen för åtgärd.

Man kan också tänka sig att någon av dessa ungdomar genom trafikolycka eller av annan anledning blir invaliderad och egentligen skulle ha fått folkpension vid 16 års ålder men inte kan få det därför att vederbörande inte är svensk medborgare. Samma är förhållandet när det gäller förtidspension, om vederbörande råkar ut för sjukdom som

Viss översyn av medborgarskapslagstiftningen

sträcker sig över en lång tidsperiod. Naturligtvis kan man ändra lagen på dessa punkter, men därmed har man ju inte löst problemen beträffande medborgarskap i Sverige för dessa barn och ungdomar som är födda här och som bor här.

Herr KELLGREN (s):

Herr talman! Motionären fru Svensson har redovisat många tungt vägande synpunkter som jag anser att man bör beakta.

Det är ju en fin tradition inom svensk politik och svensk förvaltning, när frågorna är kontroversiella och invecklade och svårlösta, att man då går åstad och gör en utredning för att därigenom dra fram alla argument för och emot för att kunna se, om man inte kan finna utvägar att hyfsa problemet och lösa även invecklade frågor. — Denna fråga är faktiskt en av de mest invecklade som vi har på lagstiftningens område.

Det är klart att man kan göra som fröken Bergegren rekommenderar: vänta tills man träffat internationella överenskommelser, t. ex. beträffande det dubbla medborgarskapet. Men om man väntar på att nå sådana överenskommelser kan man få vänta länge. En sak är jag emellertid helt på det klara med, nämligen att det krävs, för att man skall nå fram till internationella överenskommelser, att man söker gå motparten till mötes på halva vägen. Där kan man nå fram till en lösning genom att acceptera det dubbla medborgarskapet, dvs. medborgarskap i Sverige och i de länder med vilka man träffar sådana avtal. Eftersom det inte finns någon annan lösning kan det i och för sig inte vara något fel att ett land som anser sig vara mera avancerat på vissa områden föregår andra länder med gott exempel och visar hur man skall kunna genomföra en sådan lösning på nationell basis innan man kan nå fram till internationella överenskommelser.

Det finns två starka skäl bakom kra-

vet på utredning och översyn av detta lagstiftningsarbete. Det ena skälet är — det har redan nämnts — att antalet personer som invandrar till vårt land ökar synnerligen kraftigt; vi har redan nu bortåt en halv miljon personer i vårt land som har vuxit upp i andra länder men invandrat hit. Dessutom reser varje år över miljonen svenskar till utlandet såsom turister eller på annat sätt, t. ex. i sin förvärvsverksamhet. Det är nu ett mycket intensivare utbyte mellan vårt land och andra länder än tidigare både genom att vi mottager andra länders medborgare och genom att vi själva reser ut. Detta innebär att de föreställningar och begrepp vi har om medborgarskap måste underkastas en prövning. Så stora förändringar sker för närvarande, att den nationella lagstiftningen måste ändras.

Med detta anförande, herr talman, vill jag instämma i det yrkande som fru Svensson har framfört från denna talarstol. Sålunda yrkar jag bifall till motionens hemställan.

Herr ÅBERG (fp):

Herr talman! Denna motion som fru Svensson har väckt behandlar ett mycket angeläget ärende, det vill jag kraftigt understryka. Allt vad fru Svensson har sagt är så sant och så väl underbyggt att det inte finns mycket att tillägga i sak.

Jag vill dock peka på ett förhållande, som även fru Svensson var inne på, nämligen att det har hänt så kolossalt mycket på detta område under de senaste fem åren.

Den mycket stora invandring som har skett, särskilt av män, har resulterat i många, många äktenskap mellan utländska män och svenska kvinnor. Jag känner till flera familjer, där det verkligen råder stora problem. På grund av att mannen kommer från länder med helt andra förhållanden, andra religioner, andra kulturer — om man så vill uttrycka sig — har det relativt snart

Viss översyn av medborgarskapslagstiftningen

blivit slitningar i hemmet. Fadern till barn i sådana äktenskap kan öva en ständig press på modern genom att hota med att en vacker dag sticka sin väg och ta barnet med sig.

Jag anser i likhet med motionären att det hade varit riktigt att göra en översyn av lagstiftningen. Visserligen sade fröken Bergegren att man ändå inte kan hindra en far att ta barnen med sig och försvinna och att man kanske inte kan få ett sådant barn tillbaka, även om det har svenskt medborgarskap. Kanske skulle det ändå ha en preventiv verkan om fadern visste att barnet är svenskt och att han inte har samma rättighet att ta barnet med sig. Vi har nyligen sett i pressen hur en utlänning tog ett barn med sig och försvann. Om vi tänker oss in i den oerhörda nervpress som inte så få mödrar i dag upplever, måste vi anse att enbart den vore anledning nog att göra den översyn som fru Svensson yrkat på i motionen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag behöver kanske inte gå upp i den här debatten för att ytterligare framhäva de synpunkter som fru Svensson redogjort för. Emellertid vill jag säga att det förefaller litet egendomligt med ett utlåtande, i vilket så föga hänsyn tagits till motionen. Det finns ingen reservation, och man förvånar sig över att utskottets ledamöter inte fäst större avseende vid den utveckling som skett. Det är två ting som gör att man i dag måste se på frågan om medborgarskap på ett helt annat sätt än tidigare, nämligen dels, som det har sagts, invandringen och kommunikationen med andra länder, dels kvinnans självständighet.

Det måste vara riktigt att något reviderade faderskapets förhandsrätt att bestämman nationaliteten. Jag kan inte

inse att ett barn inte skulle ha rätt till samma medborgarskap som modern.

Varför skall man pröva detta? Varför skall det inte vara självklart? De svårigheter som det i alla fall många gånger kan innebära för en svensk mor att ha ett barn som ser ut som om det vore ett utländskt barn är stora nog ändå, men kanske inte alla tänker på att barnet har en utländsk far. Varför skall barnet då märkas på alla möjliga andra sätt? Skall man inte i stället göra det litet lättare för mor och barn? De blir så ofta ensamma, och mycket ofta har mödrarna i sådana äktenskap mycket svårare att hävda sin och sitt barns rätt än mödrarna i äktenskap med svenskar och som är ingångna i Sverige.

Jag tycker att detta är ett så svårt problem att man inte skall motsätta sig detta önskemål om en översyn av bestämmelserna på detta område, i synnerhet som det är ganska länge sedan man gjorde en sådan översyn. Jag hoppas att riksdagen — åtminstone en del av riksdagsledamöterna — skall uttala en önskan att justitieministern granskar dessa bestämmelser. Vi har ibland blåst upp mycket mindre problem till att ha mycket stor betydelse, trots att de inte har betydelse så mycket för enskilda människor som denna fråga.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till fru Svenssons motion.

Fru SVENSSON (s):

Herr talman! Jag är så tacksam för de positiva yttrandena om den här översynen som här har gjorts.

Det är klart att jag förstår de svårigheter som sammanhänger med den här lagen men jag tycker inte att detta skall vara avgörande för oss, ty svårigheter är till för att övervinnas, i det här sammanhanget som i alla andra.

Här eller i första kammaren yttrade någon att barnen kan få bli svenska medborgare bara det görs anmälan där- om, men detta är en illusion som snabbt

Viss översyn av medborgarskapslagstiftningen

brister när det lämnas in ansökan om medborgarskap. Vid samtal med expeditionschefen i justitiedepartementet, som har hand om medborgarskapsärenden, fick jag beskedet, att det blir avslag även om föräldrarna är ense om att anhålla att deras barn skall få bli svenska medborgare. Det är inte så förfärligt enkelt som man kanske kan tro då man hör talas om att lagens paragrafer tillämpas smidigt och mänskligt.

Jag begärde ordet bl. a. för att läsa upp en del av en tidningsartikel som var införd i en stor morgontidning den 30 januari. Skribenten som genom sitt arbete ingående kunnat studera denna fråga framhöll bl. a. följande:

»I de allra flesta fall utgör väl den nuvarande lagstiftningen ej något större problem. När den utländske mannen visst i Sverige i mer än sju år (i vissa fall kortare tid) ansöker han i de flesta fall om svenskt medborgarskap och blir naturaliserad. Hans barn blir då samtidigt svenskar. Ditintills måste emellertid barnet ha utländskt pass. Barnet måste dessutom regelbundet ansöka om uppehållstillstånd hos statens utlänningskommission, trots att barnet är fött i Sverige av svensk moder.

Men det verkliga problemet som kan uppkomma är inte löst genom lagstiftningen. Det problemet kan inte lösas utan en ändring av medborgarskapslagen, så att en svensk kvinnas medborgarskap blir ärftligt.

Problem av denna typ blir allt vanligare. Befolkningsomflyttningen länderna emellan blir allt större. Årligen flyttar till Sverige ca 50 000 personer från andra länder och 35 000 flyttar härifrån. Prästen som folkbokförare kommer allt oftare i kontakt med problem av denna art. Människor av skilda nationaliteter kommer mer och mer i kontakt med varandra. Allt oftare ingås äktenskap mellan personer från skilda länder. Ständigt måste präster och andra ämbetsmän ta hänsyn till andra länders

lagar. Men främst är det den enskilda människan som kommer i kläm mellan labyrinterna av svårtydda lagar.

För det första borde den svenska medborgarskapslagen ändras, så att barn födda i Sverige blir svenska medborgare om en av föräldrarna är svensk. Principerna för förvärv av svenskt medborgarskap bör inte få hindra att ett barn skall få ärva sin moders medborgarskap. Den gamla regeln 'gånge hatt till och huva ifrån' borde snart vara övervunnen. Om det förr var så att kvinnan var helt bunden vid sin man i medborgarskapsrättsligt hänseende, kan man ju förstå, att barnet inte hade något att ärva av sin moder i detta avseende. Men 1951 blev kvinnan självständig i medborgarrättsliga sammanhang. Därför borde nu det sista steget tas och lämna vägen öppen till barns arv av moderns medborgarskap. För det andra borde den svenska regeringen genom FN ta initiativet till en internationell medborgarskapsbyrå, inom vilken staterna skulle arbeta med medborgarskapslagarna för att söka nå en enhetlig princip som skulle ligga till grund för medborgarskapslagstiftning. Medborgarskapslagstiftningen kan i vår internationellt inriktade tid inte få förbli de enskilda ländernas interna angelägenheter.»

Och så slutar skribenten med denna lilla kläm:

»Till sjöss finns internationella regler, hur fartygsbefälhavare ska bete sig då fartyg möts. I luften tillämpas internationella regler, för att lufttrafiken skall fungera på ett tillfredsställande sätt. Men på landbacken, där det gäller den enskilda människans rättigheter i förhållande till andra människor och i förhållande till den stat, i vilken hon bor — där det gäller ett litet barns rätt till medborgarskap, har nationerna ännu inte lyckats komma i gång med en diskussion om hur medborgarskapslagstiftningen skall kunna lösas.»

Viss översyn av medborgarskapslagstiftningen

Jag har velat läsa upp detta, eftersom jag tycker att det är väsentliga saker som skribenten framhåller.

Fröken BERGEGREN (s):

Herr talman! Jag skall inte onödigt förlänga debatten, men jag vill bestämt framhålla, att vi i första lagutskottet ingalunda har tagit lätt på detta problem, som vi betraktar som mycket svårlost. Men just därför anser vi inte att man kan lösa det så enkelt som genom att tillsätta en utredning i syfte att få till stånd en ensidig svensk lagstiftning. Jag tror att de talare som här uttalat sig för att riksdagen frejdigt borde anta en lagstiftning som kraftigt skulle öka antalet dubbla medborgarskap inte riktigt tänkt över konsekvenserna av det. Vi har på det internationella planet strävat efter att genom konventioner förebygga att de gifta kvinnorna får dubbla medborgarskap. Med mycket få undantag förhåller det sig också nu på det sättet att kvinnan har full frihet att välja om hon vill anta mannens medborgarskap eller behålla sitt eget. Man försöker även få till stånd en samordning mellan de olika ländernas lagstiftning så att hon inte skulle vara medborgare i mer än ett land.

Skulle vi nu medvetet gå in för en svensk lagstiftning som avsevärt skulle öka antalet barn med dubbelt medborgarskap, skulle vi göra det svårare att i framtiden nå fram till överenskommelser på det internationella planet för att reglera denna mycket svårösta fråga. Jag tror att det ligger i barnens eget intresse att vi inte påskyndar en sådan utveckling. Att genom en ensidig svensk medborgarskapslagstiftning tillförsäkra alla barn som föds här i Sverige svenskt medborgarskap, är i och för sig inte krångligt, men det skulle inte lösa det verkliga problemet.

Jag ber därför att få yrka bifall till vad utskottet föreslagit.

Fröken WETTERSTRÖM (h):

Herr talman! Jag vill beklaga att inte

alla ledamöter har varit närvarande i kammaren och följt debatten i denna fråga. Om så hade varit förhållandet, skulle det måhända kunnat föranleda en annan inställning än den man lätt kan få när man läser ett utskottsutlåtande och finner att det inte föreligger någon reservation. Det har från första stund förvånat mig att ingen har reserverat sig i detta ärende.

De sakliga skäl som fru Svensson under debatten framlagt har inte enligt mitt förmenande på något sätt kunnat vederläggas av de argument som utskottets talesman har anfört. Jag anser att nuvarande förhållanden innebär en uppenbar orättvisa. Det framgår också av de exempel som fru Svensson här givit oss.

Vi är alla medvetna om att detta är en ytterst svår och komplicerad fråga, en fråga där man nästan drar sig för att gå upp och tala. Men jag måste säga att ett tillmötesgående av motionärernas krav på en utredning knappast kan föranleda några svårigheter när det gäller de internationella överenskommelserna. Snarare skulle väl en sådan utredning utgöra en fastare och bättre grund för ett utgångsläge.

Fru Svensson omnämnde en näraliggande motion som jag väckte i riksdagen i fjol. Den motionen behandlades av andra lagutskottet, som glädjande nog tycks hysa en helt annan uppfattning i den mera begränsade fråga som det då gällde än vad första lagutskottet nu gör. Vi motionärer drog upp ett fall som vi hade fått kännedom om. En gravt invaliderad pojke, född i Sverige av svensk mor men med indisk far, hade inte medgivits vårdbidrag, eftersom han inte var svensk medborgare. Med mycket stora personliga oppoffringar hade föräldrarna vårdat pojken och därigenom, inom parentes sagt, kunnat undvika att ta en dyrbar sjukhusplats i anspråk. Något vårdbidrag kunde alltså inte utgå. Detta bidrag är nämligen som bekant en folkpensionsförmån och för

Viss översyn av medborgarskapslagstiftningen

att sådan skall kunna utgå krävs att vederbörande är svensk medborgare och mantalsskriven i riket.

Jag nämnde tidigare att andra lagutskottet i detta avseende hade en helt annan inställning än var första lagutskottet visat i samband med behandlingen av förevarande motion. Andra lagutskottet uttalade år 1966 följande: »Enligt utskottets mening talar beaktansvärda skäl för motionärernas önskemål om en uppmjukning i vissa fall av det absoluta kravet på svenskt medborgarskap som villkor för erhållande av vårdbidrag. Om svensk kvinna gifter sig med en man av annan nationalitet erhåller enligt gällande medborgarskapsregler makarnas barn ofta faderns medborgarskap. Frågan om möjligheterna att låta vårdbidrag utgå även i dylika fall, där någon av föräldrarna har stark anknytning till vårt land, synes i lämpligt sammanhang böra bli föremål för närmare övervägande.» Utskottet hemställde vidare att vad sålunda anförts skulle bringas till Kungl. Maj:ts kännedom, vilket också blev riksdagens beslut.

Jag efterlyser på denna punkt i likhet med fru Svensson närmare besked. Jag är ledsn över att jag inte nu kan få ett svar direkt från chefen för det departement, som handlägger dessa frågor, på frågan om man helt enkelt tänker underlåta att göra någonting åt saken.

Herr talman! Eftersom detta spörsmål ligger så nära det ärende vi i dag behandlar har jag inte kunnat underlåta att säga några ord därom. Och jag vill säga att det nog är svårt för de av kammarens ledamöter, som nu är närvarande och som inte är ledamöter av första lagutskottet, att rösta mot yrkandet om bifall till fru Svenssons motion.

I detta anförande instämde herr Ringaby (h).

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Jag kan inte mobilisera så stor energi till förmån för första lag-

utskottets skrivning, men jag vill ändå påpeka att utskottet i samband med genomförandet av den nu gällande lagen anförde, att det kunde vara från många synpunkter tilltalande att låta alla barn som föddes här i riket av svensk moder få svenskt medborgarskap. Utskottet fann emellertid att de skäl departementschefen anförde häremot var övertygande. Utskottet framhöll vidare att barn torde böra naturaliseras omedelbart, när deras vårdnadshavare gör ansökan därom.

Detta är också, herr talman, precis vad som nu sker. Det möter härvidlag inga svårigheter från myndigheternas sida. Jag har från min egen stad ett exempel, där fadern är italiensk och modern svensk medborgare. De har tre barn, och förra året fick de rent av en vänlig förfrågan från myndigheterna, om det inte vore klokt att barnen blev svenska medborgare.

Det dubbla medborgarskapet medför onekligen en del problem. Jag känner inte till dem alla, men när fru Ulla Lindström — som bör känna till dessa saker ganska bra, eftersom hon har varit familjeminister — redogjorde för dem i utskottet, tyckte jag att ledamöterna lyssnade med stort intresse. Man kunde inte gå förbi hennes argument.

Det kanske är riktigt att utskottets skrivning borde ha varit hårdare, men utskottet har ju ändå skrivit: »Utskottet förutsätter att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på spörsmålet om de erfarenheter som vunnits under tillämpningen av medborgarskapslagen föranleder ett ändrat ställningstagande rörande nämnda barns förvärv av svenskt medborgarskap.» Jag betraktar detta nära nog som en beställning från utskottet hos Kungl. Maj:t.

Fru SVENSSON (s):

Herr talman! Den mening i utskottets utlåtande som herr Gustafsson i Borås här citerade gäller barn i sådana äktenskap där modern är svensk medborgare

Viss översyn av medborgarskapslagstiftningen

och fadern statslös. Där förutsätter utskottet att Kungl. Maj:t skall ha sin uppmärksamhet riktad på frågan om svenskt medborgarskap. Men vad gäller barn med svensk mor och utländsk far, vilka är födda här och bor i riket, har utskottet inte haft någonting till övers för motionens begäran om översyn.

Utskottets talesman, fröken Bergegren, sade att om jag hade läst igenom utskottsutlåtandet noga, skulle jag troligen inte ha funnit det så negativt som jag tydligen gjort. Jag har läst utlåtandet ordagrant i en innerlig förhoppning om att det skulle vara en liten smula positivt och ägna någon tanke däråt att andra förhållanden är rådande i dag än för 17 år sedan. Men jag har inte funnit något sådant. Man har fallit tillbaka på de uttalanden som gjordes 1950, och man har inte beaktat att förhållandena har blivit helt andra därigenom att Sverige nu i så hög grad är ett invandrarsland och att det håller på att skapas utländska minoriteter med många ungdomar i tonåren.

Jag finner det därför synnerligen olyckligt att inte första lagutskottet kunde tillstyrka begäran om en översyn av lagstiftningen.

Hur skall man för övrigt bära sig åt för att aktualisera en fråga som denna om inte genom att ta upp den i riksdagen? Jag fann i varje fall ingen annan väg än att väcka en motion, där jag för-synt och försiktigt begär en översyn. Kanske skulle jag ha begärt en utredning, som skulle blivit mera omfattande. Men jag är rädd för att då många år skulle gå medan man stötte och blötte problemet, samtidigt som det skulle komma att finnas allt fler utlänningar i vårt land som borde vara svenskar.

Jag yrkar fortfarande bifall till motionen.

Herr KELLGREN (s):

Herr talman! Vad som uppkallade mig var herr Gustafssons i Borås inlägg. Herr

Gustafsson brukar ju briljera och stoltsera i denna kammare med ett stort socialt patos, och han sparar minsann inte på orden när det gäller att framhålla vad som är humant och så vidare. Ibland använder han också en religiös vokabulär, som det kan vara ganska ansträngande att lyssna på.

Herr Gustafsson borde då också ha insett det rent humana i den fråga det här gäller. De flesta av oss har väl personliga erfarenheter av hur både barn och mödrar blivit lidande av att barnen inte har haft svenskt medborgarskap. Den osäkerhet, varunder dessa barn och dessa mödrar lever, utgör i många fall en verklig tragedi som kan leda till personliga katastrofer. Därför hade jag önskat och trott, när herr Gustafsson här tog till orda som utskottets talesman, att han skulle säga: »Jag har ändrat mening, jag skall yrka bifall till fru Svenssons motion.»

Herr Gustafsson gjorde mig besviken, men kanske inte förvånad.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Jag tänker inte ingå i någon polemik med herr Kellgren, eftersom skillnaden mellan vad om yrkas i motionen och vad utskottet skriver i slutet av sitt utlåtande ju inte är så stor. Utskottet skriver: »Utskottet förutsätter att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på spørsmålet om de erfarenheter som vunnits under tillämpningen av medborgarskapslagen föranleder ett ändrat ställningstagande rörande nämnda barns förvärv av svenskt medborgarskap.»

Jag kan som sagt inte inse, herr talman, att skillnaden är så stor, utan jag tror att utskottets ledamöter har lika mycket av mänskliga känslor som andra.

Herr KELLGREN (s):

Herr talman! Om herr Gustafsson anser att skillnaden inte är så stor, skulle han väl kunna ändra sig och yrka bifall till motionen. Men lika fullt vidhåller

han sin uppfattning, som nog inte är särskilt välgrundad.

Herr ÅBERG (fp):

Herr talman! När herr Gustafsson i Borås säger att man i utskottet trots allt varit välvillig, vill jag också fråga: Varför kunde inte utskottet ta steget fullt ut och tillstyrka den rimliga begäran som framföres i motionen?

Det kan tyckas, som om de svårigheter beträffande det dubbla medborgarskapet vilka fröken Bergegren som talesman för utskottet här nämnde skulle vara rätt betydande — jag är inte tillräckligt insatt i frågan för att våga uttala mig därom. Men jag har sett så pass mycket av den nuvarande lagens verkningar att jag vet att det här finns ett problem som vi måste ta itu med. Många av de mödrar det gäller lever i ständig skräck för att deras barn skall tas ifrån dem på grund av trassel i äktenskapet eller skilsmässa, åtgärder som de inte har någon möjlighet att bemästra. Till detta kommer allt det som fru Svensson här på ett utmärkt sätt har redogjort för.

Jag förstår därför som sagt inte varför utskottet inte kunde tillstyrka motionen. Det är i alla fall skillnad mellan å ena sidan att tillstyrka en översyn och å andra sidan bara säga att Kungl. Maj:t bör ha sin uppmärksamhet riktad på saken. Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på allt möjligt här i landet utan att detta alltid leder till några åtgärder. Ett direkt bifall till motionen skulle kanske få det resultat som fru Svensson önskade, nämligen en översyn av medborgarskapslagstiftningen.

Herr talman! Jag ber att även för min del få yrka bifall till motionen.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 437 och II: 556; och fann

Förhörsvittne vid polisförhör

herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Svensson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 27, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motionerna I: 437 och II: 556.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 65 ja och 119 nej, varjämte 17 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den i motionerna I: 437 och II: 556 gjorda hemställan.

§ 17

Förhörsvittne vid polisförhör

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 28, i anledning av väckta motioner om förhörsvittne vid polisförhör.

Första lagutskottet hade behandlat två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 106 i första kammaren av herrar *Ernulf* och *Tistad* samt nr 146 i andra kammaren av herrar *Nyberg* och *Ilamrin* i Jönköping. I motionerna, vilka var likalydande, hemställdes, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t begära utredning och förslag till bestämmelser om särskilt valda,

Förhörsvittne vid polisförhör

av statsmedel bekostade förhörsvittnen vid förundersökning i brottmål.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 106 och II: 146, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Ernulf, Gustafsson* i Borås och *Keijer*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 106 och II: 146, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om övervägande och förslag till riksdagen om åtgärder i syfte att öka de praktiska möjligheterna att anlita förhörsvittne vid förundersökning.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Utskottet är enigt i sitt utlåtande ända till det sista styckets avslutning, där man skiljs åt. Men jag skulle inte tro att skilsmässan efterlämnar några oläckliga sår. Skillnaden mellan utskottets och reservanternas ståndpunkter är mycket ringa. Vi tre reservanter anser att det finns skäl för att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte begära utredning och förslag till bestämmelser om särskilt valda, av statsmedel bekostade förhörsvittnen vid förundersökning i brottmål.

Visst kan polisman tjänstgöra som förhörsvittne, men det är den långt ifrån bästa lösningen. Den väg som valts i Göteborg har givit enbart positiva resultat. Där kan man tillkalla särskilt valda förhörsvittnen, och är helt överens om att denna anordning stärkt allmänhetens förtroende för förundersökningarna i brottmål. Dessa tillkallade valda förhörsvittnen har varit till stöd både för den misstänkte och för förhørsledaren.

Utskottet sätter inte detta i fråga, men anser att en utredning av saken är onödig; Kungl. Maj:t bör i stället kunna i lämpligt sammanhang ta upp spørsmålet till prövning. Utskottet kan

därvid stödja sig på avslagsyrkande från en del remissinstanser, men den som verkligen känner till och prövat anordningen säger i sitt yttrande, att erfarenheterna av de valda vittnenas medverkan i polisarbetet varit utslutande positiva. Även den fördelen, säger man, har vunnits genom systemet att en insyn i utredningsverksamheten av lekmän kunnat ske, till stärkande av allmänhetens förtroende för polisen.

Jag yrkar bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr *Keijer* (fp).

Herr SVENSSON i Vä (cp):

Herr talman! De motioner om särskilt anställda förhörsvittnen som behandlats av första lagutskottet i föreliggande utlåtande har varit föremål för ett omfattande remissförfarande. Riksåklagaren, rikspolisstyrelsen och styrelsen för Sveriges advokatsamfund har sålunda yttrat sig. Samtliga dessa remissinstanser har avstyrkt motionerna. Föreningen Sveriges åklagare, som också har yttrat sig, uttalar sig i avstyrkande riktning. Man anser att den föreslagna reformen i varje fall inte behöver vara särskilt angelägen. Den ende som har ställt sig positiv till förslaget om särskilt anställda förhörsvittnen, av dem som har yttrat sig i ärendet, har varit polismästaren i Göteborg, där man sedan en längre tid har prövat systemet.

Riksåklagaren anför: »I Göteborgs polisdistrikt har det varit möjligt att organisatoriskt lösa frågan med valda förhörsvittnen på godtagbart sätt på grund av att distriktet är tätbefolkat och på grund av att det på centralorten varje arbetsdag hålls ett stort antal förhör med misstänkta. I ett sådant polisdistrikt kan de valda förhörsvittnena indelas till jourtjänstgöring och åläggas att under tjänstgöringen hålla sig tillgängliga i polisens lokaler.» Han framhåller vidare, att det inte är så lätt att ordna en sådan sak i mindre tätbe-

Rätten till semester

folkade men till ytinnehållet stora distrikt, där antalet förhör med misstänkta per arbetsdag är litet och där förhören i viss omfattning sker utanför distriktets centralort. Det kan inte vara möjligt, säger han, att till rimliga kostnader organisera en ur praktisk synpunkt tillräckligt lätthanterlig organisation med valda förhörsvittnen. På ungefär samma sätt uttalar sig både Sveriges advokatsamfund och rikspolisstyrelsen.

Under behandlingen inom utskottet har vi fäst ganska stort avseende vid vad polismästaren i Göteborg har anfört, när han talar om att man haft s. k. medborgarvittnen i tio år med goda erfarenheter. Dessa har inte minst varit positiva, säger han, på det sättet att lekmannainsynen i polisarbetet har ansetts ägnat att stärka allmänhetens förtroende för polisen. Utskottet har, som sagt, fäst viss hänsyn vid detta och ansett att Kungl. Maj:t i lämpligt sammanhang bör uppta förevarande spörsmål till prövning. Det är på den punkten som reservanterna och utskotts majoriteten har skilt sig, men skillnaden är som reservanternas talesman nyss sade mycket liten.

Enbart den omständigheten att systemet med medborgarvittnen bara förekommer på en enda plats är enligt min mening en anledning till att Kungl. Maj:t vid lämpligt tillfälle prövar frågan. Kungl. Maj:t får fundera på om medborgarvittnena skall avskaffas i Göteborg eller om man skall införa sådana vittnen även på andra ställen.

Vad remisskritiken beträffar tyder väl tonen i den närmast på att systemet bör avskaffas.

Utskottet har alltså inte ansett att någon särskild utredning är påkallad, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets

hemställan, dels ock på bifall till reservationen av herr Ernulf m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 18

Föredrogs vart för sig

första lagutskottets utlåtanden:

nr 29, i anledning av väckta motioner om underlättande för make att antaga hustruns namn som ogift, och

nr 30, i anledning av väckta motioner angående förvärv av äldre syskons släktnamn; samt

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 31, i anledning av väckta motioner angående arbetet på sön- och helgdagar i bageri- och konditorirörelse,

nr 32, i anledning av väckta motioner om viss översyn av arbetarskyddslagens tillämpningsföreskrifter, och

nr 33, i anledning av väckta motioner angående ersättning från allmän försäkringskassa för vård utomlands.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 19

Rätten till semester

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 34, i anledning av väckta motioner angående rätten till semester.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr FRANZÉN i Motala (s):

Herr talman! I motionerna I: 437 och II: 556 har pekats på en bestämmelse i semesterlagen som för många arbetstagare ter sig felaktig. En arbetstagare som kanske ett helt år eller delar av ett år har intjänat ett antal semesterdagar kan vägras semesterledighet om han byter arbetsplats.

Det är omöjligt att fastslå hur många människor som hittills har berörts av denna bestämmelse. På grund av före-

Vissa sjukförmåner för hemmadöttrar

tagsnedläggelser och strukturrationaliseringar tvingas numera allt fler arbetstagare att byta arbetsplats, och ett större antal än tidigare berörs därför nu av denna bestämmelse.

I första hand borde lagen ändras så, att vederbörande finge lagstadgad rätt till semester. Utskottet anser att detta problem bör kunna lösas genom förhandlingar mellan parterna. En sådan ordning finner jag dock inte tillfredsställande. Semesterfrågan har ju en gång för alla avförts från förhandlingsstadiet, därför att frågan inte kunde lösas utan lagstiftning. Att nu börja återföra en del detaljer till förhandlingsbordet, anser jag vara orealistiskt.

För mig synes det stötande, att man bara därför att det är fråga om en mindre grupp inte skulle ha anledning att se över bestämmelserna i semesterlagen på den punkt som vi motionärer har aktualiserat. Det är säkert inte svårt att rätta till denna sak, och jag är inte överens med utskottets skrivning, som jag tycker präglas av en viss låtgåmentalitet. Jag hade hoppats att utskottets prövning skulle bli mera positiv.

Jag förmodar, herr talman, att det gentemot ett enhälligt utskott är meningslöst att yrka bifall till motionen och jag kommer att avstå från det, men det betyder inte att vi avstår från att driva frågan vidare. Så småningom återkommer vi till den, såvida inte regeringen under tiden tagit något initiativ för att rätta till denna bestämmelse i semesterlagen.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):

Herr talman! Herr Franzén i Motala ställde inget yrkande och jag kan alltså fatta mig mycket kort.

Även om denna fråga naturligtvis inte är utan betydelse, har den mycket begränsad storleksordning. Det finns möjligheter att träffa avtal om undantag från semesterlagens huvudregel, att det närmast föregående året skall vara kvalifikationsår för semester. Man kan allt-

så komma överens om annan tidsperiod. När det gäller arbetstagare, som byter arbetsplats vid slutet av ett år och som alltså har intjänat semesterersättning men icke äger rätt att utkräva semestertid i den nya anställningen, torde väl i de flesta fall överenskommelse ändå träffas mellan arbetsgivare och arbetstagare om semesterledighet. Det blir då fråga om obetald ledighet, eftersom vederbörande av sin föregående arbetsgivare erhållit semesterersättning.

I sådana fall där företagen stänger för semester torde som regel även de nyanställda få ledighet för semester samtidigt med övriga anställda. I de fall — det är, som herr Franzén sade, omöjligt att ange hur många det kan gälla — den nyanställde inte erhåller semesterledighet samtidigt med övriga anställda, torde det genom överenskommelse gå att ordna så, att han får ledighet på annan tid.

Det är i huvudsak så utskottet har sett på detta problem, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 20

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 35, i anledning av väckta motioner om en ändring av vissa helgdagars placering.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 21

Vissa sjukförmåner för hemmadöttrar

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 36, i anledning av väckta motioner om vissa sjukförmåner för hemmadöttrar.

Andra lagutskottet hade behandlat två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr I: 621 av herr

Fälldin och fru *Elvy Olsson* samt nr II: 790 av herr *Johansson* i Växjö *m. fl.*

I motionerna, vilka var likalydande, hade hemställts,

»att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om översyn av reglerna för hemmadöttrarnas placering i sjukpenningklass;

att riksdagen måtte besluta om sådan ändring av gällande lagstiftning att hemmadöttrar beredes möjlighet att teckna frivillig tilläggsjukpenningförsäkring; samt

att vederbörande utskott måtte utarbeta erforderlig författningstext».

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 621 och II: 790, inte måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Eric Carlsson* och *Gustavsson* i Alvesta, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

1) att riksdagen, i anledning av förevarande motioner I: 621 och II: 790, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag angående hemmadöttrars inplacering i sjukpenningklass och möjlighet att teckna frivillig tilläggsjukpenningförsäkring i enlighet med vad i motionerna anförts; samt

2) att motionerna, i den mån de ej kunde anses besvarade genom vad reservanterna under 1) hemställt, inte måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Föreliggande motion och utskottsutlåtande berör en grupp i vårt samhälle, som under årens lopp har ägnat sina krafter åt att vårda gamla människor, i huvudsak kanske föräldrar. De har många gånger inte fått någon ersättning eller i varje fall ringa ersättning för sitt arbete. Att dessa kvinnor stannat hemma och gjort detta

Vissa sjukförmåner för hemmadöttrar

arbete, har väl ibland berott på att våra vårdinrättningar inte haft resurser för att ta emot de vårdbehövande. På detta sätt har de emellertid saknat möjligheter att skaffa sig utbildning o. s. v.

Vi har kommit underfund med att det finns vissa brister i sjukförsäkringssystemet så till vida att en del av dessa kvinnor inte har full trygghet på detta område. Det lär finnas fall då s. k. hemmadöttrar inte har grundsjukpenning, och de har inte heller möjlighet att frivilligt försäkra sig. Jag är medveten om att somliga av dem inte har kunnat utnyttja de förmåner, som egentligen skulle tillkomma dem på grund av att de inte lämnat erforderliga uppgifter till försäkringskassan. Det gäller alltså här som på så många andra områden inom socialförsäkringen även en upplysningsfråga.

Motionen har varit remitterad till riksförsäkringsverket, som väl inte direkt har uttalat sig för en utredning men dock yttrat följande: »Under åberopande av det anförda får riksförsäkringsverket som sin mening uttala, att av motionärerna avsedd lagändring inte bör komma till stånd utan noggrann utredning om behovet därav och om dess närmare utformning.»

Det är en sådan översyn som motionärerna och reservanterna anser vara lämplig för att klarlägga, dels hur många som inte är inplacerade i sjukpenningklass, dels möjligheterna till frivillig tilläggsjukpenning.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till reservationen vid utskottets utlåtande.

I detta anförande instämde herr *Gomer* (cp).

Fröken SANDELL (s):

Herr talman! Jag konstaterade med en viss tillfredsställelse att det inte var med någon större entusiasm som herr Gustavsson i Alvesta försvarade reservanternas synpunkter — han är ju en klok karl, så jag förstår honom.

Vissa sjukförmåner för hemmadöttrar

Jag tycker att motionärerna och reservanterna betraktar det hela genom fel ände på kikaren. Det stora problemet för hemmadöttrarna är inte deras möjligheter att teckna en sjukförsäkring, utan det förhållandet att de inte får ersättning för det arbete de utför såsom vårdare av sina föräldrar. Detta är den vitala frågan, och den behandlades förra veckan utan någon diskussion här i kammaren i anledning av ett utskottsutlåtande. Man var då överens om att såväl primärkommunerna som — och kanske framför allt — landstingskommunerna bör göra en insats för att bereda möjlighet till ersättning åt de kvinnor som blir mer eller mindre tvingade att stanna kvar i föräldrahemmet och sköta sina gamla föräldrar.

Dessa kvinnors problem är således inte i första hand huruvida det går att för dem ordna samma sjukförsäkring som för en hemmafru eller en frivillig försäkring. Kan vi tillförsäkra dem en ordentlig ersättning för det arbete de utför i hemmet — vilket jag tycker är alldeles riktigt — kan de ju komma in i sjukförsäkringssystemet.

Redan nu utbetalar landstingen i stor utsträckning en viss ersättning till de kvinnor som stannar hemma och sköter om sjuka och handikappade föräldrar. Men även om dessa kvinnor endast skulle få redovisa till försäkringskassan den inkomst som motsvarar fritt vivre, skulle det finnas tillräckligt underlag för en inplacering av dem i grundsjukpenningklassen.

Jag har här uppgifter om hur man tar upp värdet av fritt vivre för personal i jordbruket samt för hembiträden. I Stockholms, Östergötlands, Uppsala och Värmlands län uppskattas värdet av fritt vivre till 2 970 kronor om året, vilket skulle innebära att hemmadöttrarna redan därigenom har rätt att vara försäkrade och har ett underlag för att bli inplacerade i sjukpenningklass. Vid en inkomst över 1 800 kronor om året har man rätt till 6 kronor om dagen

i sjukpenning, och kommer man upp över 2 400 kronor om året blir man inplacerad i tilläggssjukpenningssystemet. Om hemmadöttrarna förutom fritt vivre fick 100 kronor i månaden, alltså 1 200 kronor om året, skulle de därmed förtjäna över 4 000 kronor och även få rätt till tilläggssjukpenning. Om deras inkomst översteg 4 200 kronor kunde de hamna i en sjukpenningklass, som försäkrade dem 9 kronor om dagen. Det finns alltså goda möjligheter för dem, utan att man behöver räkna med att inkomsten måste bli så anmärkningsvärt stor. De kan komma in i försäkringssystemet, även om de endast har fritt vivre och kanske någon femtiolapp eller hundralapp kontant i månaden.

Hemmafruarna är, såsom alldeles riktigt har påpekats, inplacerade i försäkringssystemet utan att man räknar med att de kan förlora någon arbetsinkomst. Det undantag som fastställdes år 1955 tillkom kanske under betingelser något annorlunda än dem vi har i dag. Det är riktigt, som motionärerna anför, att hemmafruarnas förmåner inte är bundna vid villkoret att de måste ha barn hemma, men den senare antagna utvidgningen av den s.k. hemmafruförsäkringen samt rätten till frivillig försäkring är baserad just på att den försäkrade har barn.

Det var 1954 som riksdagen antog förslaget om obligatorisk sjukförsäkring och gjorde detta undantag för hemmafruarna. Emellertid har det sedan skett en utveckling fram mot helt andra värderingar, och vi vet att det kommer att göras en översyn av dessa ting. Kamrarna har i dag bordlagt ett ärende från andra lagutskottet som kommer att behandlas nästa vecka och som gäller en översyn av tryggheten inom de olika försäkringsformerna. Jag föreställer mig att det i samband med den översynen också kommer att ske en omprövning av den s.k. hemmafruförsäkringen och den frivilliga försäkringen. Även reservanterna anser det vara angeläget

att få undersökt i vilken utsträckning hemmadöttrarna är inplacerade i sjukpenningklass, och jag antar att den saken skall bli klarlagd genom den utredning som jag förmodar att riksdagen kommer att begära under nästkommande vecka.

För egen del kan jag säga att jag är alldeles på det klara med att det måste ske en omprövning av familjeskyddet över huvud taget och att man måste göra en social förmån beroende av om vederbörande har barn.

Jag och även utskottet ser saken så, att vi anser att den fråga som motionärerna har tagit upp i första hand är en lönefråga. Det är frågan om att få lands- ting och kommuner att ge ersättning till dem som vårdar sina gamla föräldrar. Det är också nödvändigt att ge dessa kvinnor upplysning om att ifall de går till försäkringskassan och uppger den inkomst som det innebär att ha fritt vivre, utgör den inkomsten ett underlag för att tillhöra försäkringen. Skulle de ha inkomster därutöver att uppge, har de också möjlighet att bli in- placerade i sjukpenningklass. sjukpenningklass.

Jag tycker, herr talman, att de skäl utskottet här har framlagt är tillräckligt starka. Den översyn, som motionärerna och reservanterna begär, kommer säkerligen att göras i den utredning som vi får hoppas kommer till stånd på grund av det utlåtande som i dag är bordlagt och som kommer att behandlas nästa vecka.

Med det anförda vill jag yrka bifall till utskottets förslag.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka fröken Sandell för komplimangen, och det är ett nöje för mig att kunna returnera den.

Såväl utskottsmajoriteten som reservanterna har ju, fröken Sandell, ganska utförligt redogjort för sina ställnings- taganden. Därför ansåg jag att det inte

Vissa sjukförmåner för hemmadöttrar

fanns någon anledning för mig att hålla något längre anförande, särskilt som ju även många andra talare skall uppträda i denna kammare på eftermiddagen innan vi får åka hem.

Jag vill dock framhålla för fröken Sandell att utskottet skrivit, att det inte anser att hemmadöttrarnas situation är så speciell, att de i fråga om sjukpenningförmåner bör bedömas på annat sätt än försäkrade i allmänhet. De utgör ingen stor grupp — jag tror att socialpolitiska kommittén kom fram till att det rör sig om ungefär 5 000 personer — men det gäller i alla fall en grupp som befinner sig i en besvärlig ekonomisk situation. Det är riktigt att det är en lönefråga, men eftersom några löner i regel ej kommer dem till godo är det en mycket besvärlig och speciell fråga.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustavsson i Alvesta begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 36, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herrar Eric Carlsson och Gustavsson i Alvesta.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av

Ungdomens situation i dagens samhälle

kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustavsson i Alvesta begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 154 ja och 35 nej, varjämte 11 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 22

Föredrogs vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökat stöd till skoglig forskning,

nr 13, i anledning av väckt motion om samordning och utveckling av skogsnäringens forskningsarbete, samt

nr 14, i anledning av väckta motioner om utnyttjande av skog ovan skogsodlingsgränsen.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 23

Ungdomens situation i dagens samhälle

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 17, i anledning av motioner angående ungdomens situation i dagens samhälle.

I de till allmänna beredningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 669 av herr *Thorsten Larsson m. fl.* samt II: 832 av herrar *Boo* och *Larsson* i Borrby hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om åtgärder för en grundläggande och kontinuerlig forskning om ungdomens situation i dagens samhälle i det syfte som angivits i motionerna.

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 669 och II: 832

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr *Axel Kristiansson*, fru *Elvy Olsson* samt herrar *Larsson* i Borrby och *Johansson* i Växjö, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna I: 669 och II: 832 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om åtgärder för en grundläggande och kontinuerlig forskning om ungdomens situation i dagens samhälle i det syfte som angivits i motionerna.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr LARSSON i Borrby (cp):

Herr talman! Detta utlåtande behandlar ett stort och väsentligt ärende, som tidigare vid flera tillfällen diskuterats i riksdagen. Jag tror emellertid inte att frågan skulle tjäna på att vi i detta skede av arbetsdagen tar upp någon stor debatt — ett öde som förresten ofta drabbar allmänna beredningsutskottets ärenden, något som är att beklaga eftersom de utredningskrav som behandlas av detta utskott ofta gäller principiellt väsentliga frågor.

Jag skall emellertid be att få yrka bifall till reservationen av herr Axel Kristiansson m. fl. med den motivering, att motionskraven alltjämt är aktuella, trots att det är ganska många år sedan denna motion första gången väcktes.

Riksdagsbeslutet i denna fråga 1964 grundades på ett uttalande av utskottsmajoriteten, att dessa frågor egentligen var i stort sett avklarade i och med den uppmärksamhet som 1962 års ungdomsutredning ägnade dem.

1965 kom motionärerna igen, eftersom de ansåg att ärendet inte ägnats den uppmärksamhet det krävde. Motionärerna var också tveksamma, huruvida utredningsdirektiven motsvarade motionärernas krav. Allmänna beredningsut-

skottet och riksdagens majoritet ansåg emellertid att det inte inträffat så mycket sedan 1964, och man stannade alltså 1965 vid samma beslut som 1964. När ärendet kom till allmänna beredningsutskottet år 1966 sade utskottets majoritet att de frågor som det här gäller inte ännu hade behandlats av 1962 års ungdomsutredning, men utskottet förväntade sig att utredningen skulle ta upp frågorna inom sådan tid att slutbetänkandet kunde föreligga på våren 1966. Något slutbetänkande kom inte. Också i år förväntar sig en tålmodigt utskottsmajoritet att slutbetänkandet skall komma att framläggas under »innevarande år». Så småningom måste ju utskottet få rätt i sin förmodan att utredningen kommer under »innevarande år», om den någonsin kommer.

Motionärerna är emellertid inte lika tålmodiga som utskottsmajoriteten och envisas därför med att komma igen gång på gång. De anser att frågan om ungdomens sätt att reagera och att uppleva sin omvärld är så pass väsentlig att den bör tas upp till behandling snarast möjligt. Utvecklingen har på alla områden varit så snabb att klyftan mellan generationerna har blivit i långa stycken ödesdiger. Enligt motionärernas mening är därför en satsning på kontinuerlig forskning om ungdomens situation nödvändig. Vi anser att det inte går att tillgodose önskemålen i det avseendet genom den resursfördelning som 1962 års ungdomsutredning i huvudsak har att syssla med. Vi tror inte heller att det räcker med att satsa på att ta hand om och söka tillrättaföra den ungdom, som har misslyckats och som har drabbats av anpassningssvårigheter.

Vi tror i stället att grunden för en satsning på s. k. frisk ungdom och för förebyggande åtgärder vore att vi finge större kunskap om hur ungdomen reagerar och upplever sin omvärld. Detta är bakgrunden till kravet på en ökad forskning på detta område.

Ungdomens situation i dagens samhälle

Jag ber att få yrka bifall till reservationen av herr Axel Kristiansson m. fl.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag vill instämma med herr Larsson i Borrrby i två avseenden: dels i hans beklagande av att behandlingen av allmänna beredningsutskottets utlåtanden alltid skall förläggas till en tid när kammarens ledamöter är otåliga och när utskottet förefaller dem vara obetydligare än vad som annars skulle vara fallet, dels att vi i utskottet väl många gånger har förmodat att 1962 års ungdomsutredning snart skulle vara färdig.

Vi sade oss nu i utskottet att detta är sista gången som vi anför detta skäl. Vi har i år hänvisat till det för att styrka vår uppfattning att motionen inte bör bifallas. Vi kommer, om motionen förs fram igen, säkerligen att anför andra argument för vårt ställningstagande. Jag lovar herr Larsson att detta är sista gången vi i denna fråga hänvisar till förhoppningen om att 1962 års ungdomsutredning snart skall vara färdig.

Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Larsson i Borrrby begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller allmänna beredningsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 17, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Åtgärder mot asocialt beteende, m. m.

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Axel Kristiansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Larsson i Borrbj begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 159 ja och 35 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 24

Åtgärder mot asocialt beteende, m. m.

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 18, i anledning av motion om åtgärder mot asocialt beteende, m. m.

I den till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionen II: 835 av herr *Gustafsson* i Borås m. fl. hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala att en långt större uppmärksamhet än hittills varit fallet måste riktas på de destruktiva krafternas spel i vårt samhälle samt att kraftfulla åtgärder vidtoges i syfte att åstadkomma positiva helhetslösningar på problemen med de tilltagande sociala beteendemönstren.

Utskottet hemställde, att motionen II: 835 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr *Dickson*, som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala att en långt större

uppmärksamhet än hittills varit fallet måste riktas på de destruktiva krafternas spel i vårt samhälle samt att kraftfulla åtgärder vidtoges i syfte att åstadkomma positiva helhetslösningar på problemen med de tilltagande sociala beteendemönstren.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr *GUSTAFSSON* i Borås (fp):

Herr talman! Allmänna beredningsutskottet har låtit min motion, nr 835, få en mycket välvillig behandling. Det skulle därför vara oklokt av mig att ens försöka mig på någonting som liknar en polemik.

Jag har i motionen pekat på en rad av alla kända områden där destruktiva åtgärder i vårt samhälle driver sitt vad jag skulle vilja kalla hemska spel. Jag skall gärna erkänna att det hade varit lättare för utskottet att behandla dessa områden om vi i motionen hade framställt bestämda yrkanden på varje punkt. Vi har inte gjort detta i vetskap om de många och lovvärda aktiviteter som utvecklats av både stat och kommun. Utskottet räknar upp en hel del av dessa aktiviteter, och det finns säkert ännu fler. Det är därför som motionens kläm fått denna utformning, som herr *Dickson* yrkat bifall till i reservationen.

Jag är tacksam för att utskottet inte i skrivningen stannat för vad som annars är så ytterst vanligt, nämligen att bara konstatera skadeverkningarna och sedan söka att efter förmåga ta hand om offren, även om det sistnämnda är mycket lovvärt. Utskottet skriver att det är av vikt »att orsaker till missanpassning i samhället så långt möjligt kartläggs och undanröjs» och att skadeverkningarna begränsas för både individ och samhälle.

Vi motionärer har menat att det skulle vara till nytta om riksdagen i skrivelse uttalade att de allvars- och livsfrågor vi berört i motionen borde bli

föremål för än större uppmärksamhet från regeringens sida. Det är mera en förhoppning än ett klander.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr DICKSON (h):

Herr talman! Allmänna beredningsutskottet får ofta frågor där man beträffande åtgärder inte kan fatta beslut i riksdagen. Det rör rent mänskliga ting, som riksdagen inte härskar över. Men riksdagen bör vidta alla de åtgärder som kan vidtas, och jag håller med utskottets majoritet om att det har gjorts mycket — det har rätt mycken oro för utvecklingen på detta område. Men vi kan alla konstatera att det tydligen inte gjorts tillräckligt mycket. Tillståndet är inte bra, och trenden är förfärande på många håll.

Jag har reserverat mig till förmån för motionen av herr Gustafsson i Borås m. fl. Jag har i reservationen skrivit, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala att en långt större uppmärksamhet än hittills varit fallet måste riktas på de destruktiva krafternas spel» osv.

Om nu — vilket jag inte kan kontrollera — Kungl. Maj:t har gjort allt vad som kunnat göras, skulle jag vilja formulera om saken så, »att riksdagen i skrivelse till *regeringens ledamöter* måtte uttala att en långt större uppmärksamhet än hittills varit fallet måste riktas» osv. Jag vet att detta inte går, herr talman. Men det som Kungl. Maj:t inte förmår kanske regeringens ledamöter som människor kan göra någonting åt. Jag har ofta märkt här i riksdagen att man egentligen inte vet vad det är för figurer som sitter i regeringen. Det är hyggligt och duktigt och begåvat folk, så mycket vet vi. Men de uttalar ytterst sällan en egen personlig mening om sådana samhällliga ting som denna motion gäller. Det vore bra om vi finge klara besked från regeringens ledamöter om vad de anser om dessa frågor. Här kommer då och då

Åtgärder mot asocialt beteende, m. m.

en liten antydning om att pornografi och sådant är företeelser som inte borde förekomma, osv. Kunde inte justitieministern säga ifrån ordentligt — inte såsom justitieminister utan som herr Herman Kling — vad han tycker och anser? Det skulle göra ett djupt intryck på svenska folket. Det han inte kan åstadkomma som justitieminister, där han inför övermakten av de krafter som varit emot honom har kommit till korta, skulle han såsom människa, om han stod upp och sade ifrån ordentligt, kunna påverka och därmed göra en insats. Det är likadant med den övriga delen av regeringen. Jag tänker här också på riksdagen, såsom ett bihang i resone- manget, därför att riksdagens ledamöter kan göra en hel del genom att offentligt tala om hur de vill ha det och inte vill ha det, så att människor vet riksdagsmännens inställning i dessa viktiga frågor.

Här har gjorts mycket, det är sant, men inte tillräckligt. Om vi inte såsom regeringsmedlemmar och riksdagsledamöter kan klara upp dessa frågor, får vi försöka göra det i vårt individuella namn.

Regeringen har nu sjutton ledamöter med hans excellens fil. dr. Tage Erlander — jag höll på att glömma hans namn rent av — i spetsen och herr Wickman såsom ändpunkt hitintills i den höga församlingen. Där finns en väldig samlad kraft av auktoritet om den skulle ta till orda och verkliga sjunga ut i dessa frågor.

Herr talman! Nu skall jag inte tala längre, utan instämmer i det yrkande om bifall till reservationen som herr Axel Gustafsson redan har framställt.

Herr talmannen återtog ledningen av förhandlingarna.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag har en helt annan uppfattning än herr Dickson. Jag anser att herr Kling som person är ytterst

Åtgärder mot asocialt beteende, m. m.

ointressant för oss och att herr Kling och regeringsledamöterna över huvud taget har intresse i och med att de *regerar*. På samma sätt är det med de flesta av kammarens ledamöter: de har intresse för oss endast när de agerar som riksdagsledamöter.

Misstänker verkligen herrarna Gustafsson i Borås och Dickson att det skulle vara någon här i kammaren eller någon i regeringen som har annan mening än att ökad brottslighet är av ondo, att ett ökat antal tidiga graviditeter inger bekymmer eller att en ökning av köns-sjukdomarna är ägnad att oroa? Nej, alla tycker väl att detta är bekymmersamt. Men när man har lagstiftningsmakten, när man har en stor del av makten över våra ekonomiska resurser, skall man då inte till sådana här uttalanden om självklara ting kunna foga en anvisning om åtminstone någon väg till en lösning? Jag tycker faktiskt att man eljest inte gjort något som är värt att behandlas i riksdagen.

Jag skulle inte ha sagt något på denna punkt om inte herrarna Dickson och Gustafsson i Borås yrkat bifall till reservationen — jag trodde inte att de skulle göra det. Det gäller ju ett så allmänt uttalande om att det är bekymmersamt i världen. Enligt min mening är det genant att inte kunna komma längre men likväl vilja ha riksdagen som auditorium för uttalandet.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr DICKSON (h):

Herr talman! Jag tvivlar inte alls på att regeringens ledamöter liksom utskottets och, förmodar jag, större delen av riksdagen tycker — »tycker» liksom »värdering» är ju fula ord numera som man inte får använda — eller anser att detta är oroande saker. Det räcker tydligen inte med att regeringsledamöterna vet detta. Det räcker inte att de sätter in sina krafter som regeringsledamöter. Vad mer är, det går inte att med

politiska medel lösa dessa problem, utan det måste göras på ett annat plan, nämligen det mänskliga. Det var därför jag yttrade mig som jag gjorde. Jag vill tillägga vad jag tidigare ofta sagt, nämligen att jag tror att statsministerns allmänt kända avståndstagande från tobaksrökning har ett stort inflytande på svenska folket, därför att exemplet spelar en så stor roll. Människor man ser upp till och beundrar tar man efter, och det kan hjälpa. Jag tror inte att det finns något annat sätt än att alla ansvars-kännande människor genom sina exempel verkligen visar att man får ett mycket intressantare och trevligare liv om man följer de spelregler som dock finns i den mänskliga samlevnaden.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Dickson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller allmänna beredningsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 18, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Dickson.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Dickson begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 144 ja och 43 nej, varjämte 11 av

Försöksverksamhet med sammanhållna klasser i grundskolans årskurs 9

kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 25

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 19, i anledning av motion om utredning angående orsakerna till den ökade ungdomskriminaliteten.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 26

Försöksverksamhet med sammanhållna klasser i grundskolans årskurs 9

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 57, i anledning av väckta motioner om försöksverksamhet med sammanhållna klasser i grundskolans årskurs 9.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr JÖNSSON i Arlöv (s):

Herr talman! Grundskolans läroplan är föremål för översyn i skolöverstyrelsen. Men det är inte bara i vår skolas högsta ledning diskussioner pågår i denna fråga. Även ute i kommunerna är man klar över att läroplanerna behöver revideras.

Såväl i de motioner det här gäller, I: 38 och II: 52, som i skolöverstyrelsens yttrande över motionerna erinras om att åtskilliga kommuner har gjort formella framställningar om att få bedriva verksamhet med sammanhållna linjer i grundskolans nionde klass. Framställningar har inte minst kommit från kommuner, som haft enhetsskola och grundskola genomförd sedan många år.

Skolöverstyrelsen har dock inte ansett sig böra tillstyrka dessa framställningar, eftersom förslagen till åtgärder endast avsett de enbokstaviga eller mera teoretiskt inriktade linjerna. Vid sina bedömningar har skolöverstyrelsen fun-

nit det olämpligt att med utgångspunkt i högstadiets nuvarande utformning medverka till att åtgärder vidtages, som ytterligare skulle skärpa den gränsdragning mellan teoretiska och mera praktiska utbildningsvägar genom grundskolans högstadium som redan med nuvarande förhållanden är märkbar.

Jag har full förståelse för dessa synpunkter. Det är emellertid inte riktigt när skolöverstyrelsen säger att förslagen från kommunerna endast har gällt de enbokstaviga eller mera teoretiskt inriktade linjerna. Förslag har också framförts om försöksverksamhet med helt sammanhållna klasser i årskurs 9 i grundskolan.

En av motiveringarna i en framställning om sådan försöksverksamhet var helt i enlighet med skolöverstyrelsens uppfattning. Kommunen ville av bl. a. sociala skäl hålla årskurs 9 samlad. Det sägs i framställningen: »Övervägande positiva erfarenheter av elevrelationer har vunnits genom att eleverna sammanhålls under de två första åren av högstadiet. De tendenser till nedvärdering av vissa linjer som tidigare spårades i enhetsskolan förekommer i stort sett inte längre. Ansatser härtill kan dock förekomma i den linjedelade nian.»

I sitt svar på denna framställning den 11 november i fjol säger skolöverstyrelsen: »I sitt utlåtande över 1957 års skolberednings betänkande framhöll SÖ att det varit mer i överensstämmelse med den principiella synen på grundskolans mål och uppgifter om eleverna även i årskurs 9 hållits samlade i sina ursprungliga klasser. SÖ underströk därvid värdet av att eleverna fick vara kvar i sina klasser och åtminstone i viss utsträckning behålla samma kamrater och samma lärare.

Den i framställningen föreslagna lösningen på vissa praktiska skolorganisatoriska problem kan synas ligga i linje med SÖ:s ovan redovisade uppfattning att eleverna onödigtvis ej bör tvingas

Slopande av betygsgivningen i uppförande och ordning i slutbetyg

byta klass. Emellertid anser sig SÖ med hänvisning till föreskrift i 5 kap. 26 § skolstadgan, som grundar sig på ett uttryckligt riksdagsbeslut, sakna befogenhet att medge försöksverksamhet med sammanhållen nionde årskurs.»

Motionerna har föranletts av detta svar från SÖ, och i motionerna föreslås också att skolöverstyrelsen skulle få möjligheter att medge kommuner att bedriva försöksverksamhet med sammanhållna klasser i årskurs 9 i grundskolan från och med nästa hösttermin. Eftersom SÖ i höstas närmast beklagade sig över att den inte hade denna fullmakt, är det ganska överraskande att samma myndighet nu avstyrker förslag om att få denna fullmakt. Något tvång för SÖ att lämna medgivande till kommun föreslås självfallet inte.

Då SÖ har för avsikt att inom de närmaste månaderna inkomma med förslag till förändringar beträffande grundskolans läroplan, där även förslag om undervisning i sammanhållen klass för hela årskurs 9 kommer att framläggas, och då förberedelserna ute i skolkommunerna för nästa läsår i regel nu är så långt framskridna, att ett beslut nu ändå skulle vara för sent för att få någon praktisk betydelse, skall jag nöja mig med dessa synpunkter. Jag har, herr talman, inget yrkande.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 27

Slopande av betygsgivningen i uppförande och ordning i slutbetyg

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 58, i anledning av väckta motioner om slopande av betygsgivningen i uppförande och ordning i slutbetyg.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr JÖNSSON i Arlöv (s):

Herr talman! I det yttrande från skol-

överstyrelsen som statsutskottet hänvisar till i sitt utlåtande över motionerna I: 86 och II: 115 redogöres i korthet för den försöksverksamhet som bedrivs beträffande betygsättningen i uppförande och ordning. Denna försöksverksamhet berör emellertid inte yrkesskolan och inte heller slutbetyget för eleverna i grundskolan. Detta framgår också av skolöverstyrelsens yttrande där det säges: »Försöksverksamheten med betygsfrihet i uppförande och ordning avser samtliga elever och årskurser med följande undantag. För elever som erhåller slutbetyg eller som avgår från skola utan examen eller utan att slutbetyg utfärdats, skall betyg i uppförande och ordning sättas och införas i examenskatalog resp. betygs katalog.»

Motionerna behandlar emellertid endast slutbetygen och beträffande dessa har något initiativ inte tagits av skolöverstyrelsen. Enligt motionärernas mening är det i första hand i dessa betyg som betygsättningen i uppförande och ordning bör slopas, allra helst som dessa betyg har avskaffats i gymnasiet och aldrig införts i fackskolan.

Detta är egentligen diskriminerande för yrkesskolans elever. Behövs hotet om ett sänkt sedebetyg mera för dessa än för deras jämnåriga som går i gymnasium och fackskola? Om vi vill ha samma samhälleliga värdering av de olika skolformerna bör också samma bestämmelser gälla.

Där yrkesskolan har sin verksamhet inom samma skolområde som de andra skolformerna ter sig förhållandena ännu mer orättvisa. En gemensam eller likartad förseelse av två jämnåriga elever bedöms olika beroende på vilken skolform eleven går i. Eller rättare sagt, den är åtkomlig för bedömning i det ena fallet men inte i det andra. Detta torde vara en helt unik rättsprincip.

Högsta betyg i uppförande och ordning skall vara normalbetyg, vilket betyder att endast fel och inte förtjänster kan komma till uttryck i dessa betyg.

Slopande av betygsgivningen i uppförande och ordning i slutbetyg

Därför har betygen mist sin ursprungliga karaktär av omdömen och övergått till att ge uttryck för en straffmätning, där domen ofta faller på helt subjektiva grunder och där den dömde inte har samma möjligheter till försvar som andra anklagade. Då endast ett fåtal elever erhåller sänkta betyg i uppförande och ordning blir domen särskilt hård.

Forskningssekreteraren vid lärarhögskolan i Malmö Ebbe Lindell har i tidningen Skolledaren, nr 3 1966, publicerat en undersökning av betygsfördelningen i årskurs 9 i Malmö våren 1965. Av denna framgår att exempelvis i 9g-klasserna deltog 1 559 elever, av vilka 1 552 fick högsta betyg i uppförande och 1 542 fick högsta betyg i ordning. Nedfattat betyg fick 7 elever i uppförande och 17 i ordning, d. v. s. 0 procent i det förra fallet och 1 procent i det senare. Vid övriga linjer var procentalen något högre. Det sammanlagda antalet elever i årskurs 9 var i Malmö 3 271. Av dessa fick 3 182 högsta betyg i uppförande och 3 159 i ordning. I båda fallen gör det 97 procent av samtliga. Om dessa betyg var objektivt satta innebär det ett strålande beröm åt svensk skolorngdom. Och visst vill man ge den svenska skolorngdomen en eloge. Men jag tror ändå att man skall tolka dessa siffror som en stor försiktighet hos lärarna att uttala sig om sådant som måste bedömas efter subjektiva grunder. Det måste också vara oerhört svårt för lärarna att ge en rättvis bedömning med en ofta bristfällig bakgrund beträffande elevernas beteende.

Även om försöksverksamheten inte gällt slutbetygen förklarar skolöverstyrelsen att den syftar till att undersöka de förutsättningar under vilka *all* betygsgivning i ordning och uppförande skall kunna slopas. Skolöverstyrelsen meddelar i sitt yttrande att försöken hittills gett övervägande positiva erfarenheter. Antalet skolor som deltagit i försöksverksamheten har emellertid varit ringa. Jag tror att orsaken till att inte

fler skolor deltagit är att försöken inte gällt mer än andra t. o. m. åttonde årskursen samt höstterminen i nionde årskursen. Om försöken utsträcker till att gälla all betygsgivning i ordning och uppförande kommer säkerligen många skolor att vara intresserade. Skolöverstyrelsen kommer att hemställa om rätt till fortsatt försöksverksamhet.

Jag skall därför inte ställa något yrkande utan nöja mig med att uttala en förhoppning om att denna försöksverksamhet inte bara fortsätter utan även utvidgas dels till fler skolor, dels även till yrkesskolor och sista terminen i grundskolan, och att denna försöksverksamhet så snart som möjligt följes av åtgärder för att denna betygssättning avskaffas.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 28

Föredrogs vart för sig

statsutskottets memorial nr 59, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av väckta motioner angående skyldighet för fastighetsägare att deltaga i kostnad för enskild väg,

nr 26, i anledning av väckta motioner om belysning av övergångsställen för gående,

nr 27, i anledning av väckta motioner angående färg och belysning på motorfordon,

nr 28, i anledning av väckt motion om åtgärder för att motverka mörkerolyckor, och

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden, m. m. jämte i ämnet väckta motioner, i vad propositionen och motionerna hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet;

statsutskottets utlåtande nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden,

Interpellation ang. planerna beträffande militära övningsområden inom Stenkumla kommun

m. m., i vad propositionen avser anslag för budgetåret 1967/68 till restaurering av Strängnäs domkyrka;

tredje lagutskottets utlåtande nr 30, i anledning av väckta motioner om utrustning av polisens bilar med varningsskyltar i syfte att öka trafiksäkerheten; samt

allmänna beredningsutskottets memorial och utlåtande:

nr 20, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden, och

nr 21, i anledning av motioner om angivande på körkort av blodgrupp m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda memorial och utlåtanden hemställt.

§ 29

Meddelande ang. plenum

Herr TALMANNEN yttrade:

Sammanträdet tisdagen den 2 maj blir ett bordläggningsplenum och tar sin början kl. 16.00.

§ 30

Interpellation ang. planerna beträffande militära övningsområden inom Stenkumla kommun

Ordet lämnades på begäran till

Herr FRANZÉN i Träkumla (cp), som yttrade:

Herr talman! Enligt vad som framskymtat i pressen finns det planer på en omfattande utvidgning av de militära övningsområdena inom Stenkumla kommun, där kronan redan genom Tofta skjutfält disponerar stora markområden. Den nu aktuella utvidgningen skall enligt uppgift omfatta cirka 700 hektar och beröra ett 25-tal markägare. Dessa har emellertid inte underrättats om vad som är i görningen, vilket måste be-tecknas som anmärkningsvärt. En för-

lamande osäkerhet drabbar de markägare som ingenting vet om de militära planerna beträffande deras marker.

Det är uppenbart att militären måste ha möjligheter att disponera tillräckligt stora markområden för sina övningar. Det är emellertid lika nödvändigt att dessa övningsområden skapas så att minsta möjliga ingrepp i den berörda bygdens förhållanden behöver göras. Om de nu aktuella uppgifterna beträffande markbehoven i Stenkumla kommun är riktiga, uppstår en rad besvärliga problem såväl för berörda markägare som för kommunen, som uppenbarligen kommer att förlora en del av sin folkmängd och sitt skatteunderlag. Det kan vidare nämnas att flera ovärderliga kulturminnesmärken finns inom det aktuella området.

Såväl markägare som kommunala myndigheter bör i god tid kontaktas när det är fråga om ingrepp som ändrar förutsättningarna för den framtida planeringen. Det är därför synnerligen angeläget att det skapas klarhet om vilka planer kronan har i det aktuella området.

Med stöd av vad som ovan anförts hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få ställa följande fråga:

Är statsrådet villig att lämna en redogörelse för aktuella framtidsplaner beträffande militära övningsområden inom Stenkumla kommun?

Denna anhållan bordlades.

§ 31

Till bordläggning anmäldes statsutskottets utlåtanden:

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag för budgetåret 1967/68 till handelshögskolan i Stockholm, och

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition angående vissa pensionsfrågor m. m.;

bevillningsutskottets betänkanden och memorial:

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.,

nr 34, i anledning av väckta motioner om rätt till avdrag vid beskattningen för kostnader för vatten- och luftvård,

nr 35, i anledning av väckta motioner angående avdrag vid beskattningen för värdeminskning av maskiner, inventarier och byggnader, m. m.,

nr 36, i anledning av väckta motioner angående resultatutjämnning vid beskattningen m. m., och

nr 40, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande nr 30 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 12 och 20 §§ förordningen den 6 juni 1941 (nr 416) om arvsskatt och gåvoskatt jämte i ämnet väckta motioner; samt

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 30, i anledning av väckta motioner om översyn av reglerna för förhandlings- och avtalsrätt för tjänstemän i offentlig förvaltning,

nr 37, i anledning av väckt motion angående angivandet av de tjänstemän som är undantagna från disciplinär bestraffning,

nr 38, i anledning av väckta motioner om översyn av socialförsäkringssystemet såvitt angår frågan om jämställdhet mellan män och kvinnor,

nr 39, i anledning av väckta motioner om pensionering av äldre friställd arbetskraft m. m., och

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 33 § och 40 § 2 mom. civilförsvarslagen den 22 april 1960 (nr 74).

§ 32

Anmälades och godkändes statsutskot-

tets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1967/68 till internationellt utvecklingsbistånd jämte i ämnet väckta motioner;

nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1967/68 till finansiellt utvecklingsbistånd jämte i ämnet väckta motioner;

nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt omorganisation av väg- och vattenbyggnadsverket m. m.; och

nr 154, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående musikdramatisk utbildning m. m.

Vidare anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens förordnanden:

nr 144, för herr Bo Martinsson att vara ledamot i styrelsen för riksdagens förvaltningskontor; och

nr 145, för fröken Viola Sandell att vara suppleant för herr Bo Martinsson i styrelsen för riksdagens förvaltningskontor.

§ 33

Anmälades, att följande motioner under sammanträdet avlämnats till herr talmannen:

nr 1015, av herr *Jansson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 101, med förslag till lag angående ändring i lagen den 10 juli 1947 (nr 523) om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande, m. m., och

nr 1016, av herr *Söderström m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 103, angående ändrad organisation av televerket.

Dessa motioner bordlades.

§ 34

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till Riksdagens andra kammare

Härmed får undertecknade anhålla om befrielse från riksdagsgöromålen under veckan den 24—29 april för att delta i rådgivande församlingens i Europarådet vårsession i Strasbourg.

Stockholm den 21 april 1967

<i>Stig Alemyr</i>	<i>Gösta Bohman</i>
<i>Sven Gustafson</i>	<i>Astrid Bergegren</i>
<i>Elisabet Sjövall</i>	<i>Bo Martinsson</i>
<i>Bengt Sjönell</i>	<i>Daniel Wiklund</i>

Kammaren biföll denna ansökan.

§ 35

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställt tre enkla frågor, nämligen av:
herr *Sjöholm*, till herr statsrådet och

chefen för finansdepartementet angående införande av mervärdeskatt,

herr *Björkman*, till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående upplysningsverksamheten beträffande fyllnadsinbetalning av skatt, och

herr *Wikner*, till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående sysselsättningssvårigheter på grund av mekaniseringen inom skogsbruket.

§ 36

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 15.28.

In fidem

Sune K. Johansson